

NOVELE

NOVELE

DE

N. GANE.

VOLUMUL II-lea

EDIȚIA A DOUA

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI SOCECU & Comp.

1886.

DOUË NEBUNII.

Cozma plecâ de acasă pe la răsăritul soarelui cu pușca pe umăr intovărășit de copoi, și apucâ peste câmp de-adreptul prin zăpada ce scârțăea sub cizmele sale, și prin acărei pulbere se vedeau urme proaspete de epuri. El mergea cu pași grăbiți, iuțit de gerul dimineții, și din pieptul său eșeau aburi deși ce-i albeau mustețele. — Soarele era cu dinți, pădurea încărcată cu promoroacă, și în urma lui satul abia se zărea dintre valurile troeanului.

Cozma era însurat cu cea mai drăgălașă femeie din sat, și o iubea atât de mult, încât gurele rele spuneau cumcă dragostea lui se

cam asamăna cu gelozia. — Numai patima vânătoriei ce-l stăpănea de copil îl scotea câteodată de-acasă, dar și atunci multă zăbavă el nu-și făcea în pădure, căci era om prevăzător și se temea ca nu cumva femeea lui să sufere de urit; ear uritul, își zicea el, este un musafir primejdios la casa omului care vine totdeauna cu sfaturi rele. — El avea în minte o întreagă comoară de cugețări folositoare pentru trăinicia căsătoriei, precum de exemplu: „paza bună trece primejdia rea; femeea trebuie să se teamă de bărbat; pușca, calul și femeea nu se împrumută,“ și alte de asemenea culese din înțelepciunea poporului și din sfânta scriptură. — Însă, trebuie să o spunem, femeea lui nu le prea lua une-ori la bun înțeles, și deaceea se iscau între dănsii mici certe care înourau câteodată ceriul lor gospodăresc.

Eată că tocmai în dimineața când Cozma se dusesse la vânat, sosi la casa lui un străin mărunț de trup, cam sprinten îmbrăcat pentru un ger ce închea apa, neavând pe el haine mai calde decât o căciulă bine îndesată pe urechi și un surtucel care-i pocnea

in spate. Acest străin era cum am zice un logofețel de țerg, nu tocmai boer dar nici țeran. El știa scie cât îi trebuia pentru a-și zugrăvi iscălitura cu niște litere ca talpa găștii, aruncate unele in spinarea altora, in mijlocul unei grădini de floricele; ear in celtire era mult mai inaintat: invățase pe derost *Alexandria* și intemplările frumosului *Arghir*, și știa, lucru rar pe vremea aceea, să socotească zilele anului după mâna lui *Damaschin*. Prin urmare nu era om de rând. — Dar pe lângă atâtea bune însușiri avea și o slăbiciune: iubea prea mult femeile. Nu iubea pe una sau pe două ci pe toate fără osebire, și încă pe toate deodată, nalte sau mici, bălăi sau smolite, tinere sau tomnatic, numai femei să fi fost. Se aprindea la lumina ochilor lor, cum s'ar aprinde o ploscă cu praf la focul unui chibrit. Ciudat însă era, că in acelaș timp se credea și el iubit de dênsele. — După mintea lui nici o femeie nu era in stare să se impotrivească nurilor sêi ademenitori. Era destul ca el să se rotească pe călcăe, să arunce o căutătură galișă sau o vorbă cu două înțelesuri,

pentru ca virtutea cea mai aprigă să pue îndată armele jos. Și cum să nu crează astfel, când era inzestrat cu tot ce trebuie unui om pentru a fi un adevărat reșpuitor de femei: ochi negri focoși; mâni albe și delicate ca de duducă, un nas cam ridicat în sus care-i dădea un aer isteț și obraznic totodată, și o inimă.... o inimă.... Cât despre vorba lui, ce să mai zicem?... Era atât de imbelșugată, încât curgea ca un riu ce se revarsă peste maluri. Păcat că pe lângă toate aceste nu avea și un contășel mai gros pe umere, căci n'ar fi fost de prisos în timpul ernii, și i-ar fi dat totodată o înfățișare de om cuprins, ceea ce nu strică pe lângă femei; vina însă despre lipsa contășului nu era a lui ci a împrejurărilor; noroc în toate nu putea să aibă.

Dar ce căuta acest om primejdios în satul și la casa lui Cozma?

Ce căuta, vom vedè mai pe urmă.

Presupunem deocamdată că adulmea vènatul ca prepelicarul.

— Bucuroși de oaspeți? întrebă el, deschizènd ușa și băgând capul înlăuntru.

— Bucuroși! Răspunse femeea lui Cozma care-și peptena părul dinaintea focului.

— B. r. r. r. r. r. Ce eamnă rusească!... zise străinul suflându-și în pumni. — Lelițo, nu-mi vei face și mie un locușor la foc, că mă-ri mult frig am strins în spate.

— Poftim, răspunse femeea dându-se puțin la o parte.

— A! Blagoslovit lucru e focul earna!... Da bine, ești singurică acasă?

— Singurică cum vezi, bărbatul meu e dus la vânătoare.... Dar domnul de unde vine, nu-i fie întrebarea cu supărare?

— He! He! He! Drăguță de unde vin eu! Vin... vorba ceea... de peste nouă mări și țeri... Fost-am pe unde cresc smochinele ca ciupercile în câmp, și pe unde oamenii au fața neagră ca fundul ceaunului; fost-am și prin țerile acele unde-i cuibul crivățului, și anul de-o zi și-o noapte.

— Și ce-ai căutat pe acolo? întrebă cu mirare femeea lui Cozma.

— Ce-am căutat?... Dacă ți-oiu spune nu mi-i crede... Am căutat aceea ce se găsește mai des și mai rar în lume, aceea ce-i mai

frumos și mai urit, mai blând și mai fioros.
Am căutat doi ochi!

— Doi ochi! zise femeea la culmea mirării.

— Da!... doi ochi!... și pentru dănsii am alergat ca un năuc și vară și eamnă de-a-lungul și de-alatul pământului, și abia acuma i-am găsit. Nu-i vorbă, am întâlnit în lume ochi de toată mâna, și mai mari, și mai mici, și mai albaștri și mai fistichii... Dar ca ai tăi așa de frumoși și drăgălași, zău încă n'am văzut!

Se iuțește domnișorul, gândi femeea scormolind focul în vatră spre a-l ațîța; apoi luând un aer măhnit, ea zise:

— D-tale îți vine a sburda... și eu sunt o biată femeie nenorocită, care plâng cât e ziulica de lungă.

— Plângi?... Ești nenorocită?..... Nu se poate.... urmă străinul uitându-se cu duioșie la tânăra femeie a cărei chip frumos era încunjurat de-un păr negru atât de lung, încât peptenele părea că nu dovedește să-i ajungă la capăt.

— Nenorocită pentru ce?

— Pentrucă... dar ce să-ți mai spun ne-
cazurile mele d-tale care mă vezi acum pen-
tru întâia oară. Ce milă poți să ai pentru
mine?

Zicând aceste cuvinte, pieptul i se ridică
intr'un oftat și ochii ei se ațintiră asupra
focului cu o căutătură în care străinul crezù
că vede o adevărată nenorocire.

— Eu să nu am milă de tine? auzi
vorbă!... Spune-mi dragă ce ai... Eu sunt
om ispitit, am umblat prin lume, am văzut
multe, și pot să-ți dau sfaturi de priință.

— Ce să am?... am un bărbat rău ca un
zăvod care nu mă lasă să ved soarele decât
prin ferestruica asta. Mă ține închisă ca pe
o fiară sălbatică. Mă teme de toate, până
și de oglindă... Auzi!... N'am măcar o oglindă
în casă, să mă ved când mă pepten; zice
că n'am trebuință să știu cum sunt.

— Sărmană copilă! Aceasta este o ade-
vărată nenorocire. Te plâng din toată inima...
Dar știi ce să-i faci?

— Ce?

— Să-l dai pe bete!... Curată socoteală...
Incai dacă te teme să aibă pentru ce.

Ispititul călător, pătruns de frigul de pe drum se afla acum între două focuri, între focul din vatră și frumuseța gazdei. Cum dar să nu i se aprindă călcăile? Socotind deci c'a dat norocul peste dănsul el devenea din ce în ce mai duios; ear ea se ferea și nu prea, improtivindu-se cam după cum zice cântecul:

Fugi de-acolo vino'ncoace
Lasă-mă și nu-mi da pace.

Pe buzele ei se 'ntipări un zimbet plăpând și ochii ei negri privind cu nehotărire pe sub umbra genelor păreau că vor să pribegească în altă lume.

— Hait!... încă un bărbat cu podoaba obștească pe frunte, gândi străinul răsucindu-și musteața; la bună vreme am nimerit. — Inima sa începù să salte sub farmecul dorinței; dar dracul care n'are altă treabă decât să incurce ițele în lume, își amestecă și astă-dată codița tocmai în momentul când ispititul călător crezù că a pus mâna pe noroc; căci deodată se auzi la ușă un sgo-

mot neașteptat, un glas sălbatic de care se cutremurară geamurile ferestrei:

— Uit!... nea!... nea!... nea!... Nea Șoimu!... Nea Dudaș!... Nea Balan!...

— Vai de mine! strigă femeea cu glas desperat. — Vine bărbatul meu... ce să fac?... De m'a găsi cu d-ta, sunt pierdută... Unde să te ascund?... Unde?... Ah! ici in sacul cu făină... Viră-te degrabă.

Străinul tremura de frică de-i clănțăneau măselele. — Iute el se aruncă in sac, cufundându-se in făină până in gât, ear femeea după ce legă gura sacului cu grăbire, se puse earăș dinaintea focului și urmâ a-și peptena përul in liniște.

Eată că pe pragul ușei se infățișă Cozma cu pușca in mână și cu barba albă de promoroacă, zicënd cu glas puternic:

— Femea, cine a venit aici?

— Nimeni, dragul meu.

— Nu se poate; căni latră a om străin; am vëzut urme de cizme prin zăpadă la ușa mea.

— Nu știu de ce urme vorbești; poate că sunt chiar urmele tale.

— Ale mele?... Vom vedea.

Atunci el începù a cotrobăi toate lucrurile prin casă; deschise lăzile și dulapurile, lovì cu stratul puștii in perini, in mindire, ear când venì in dreptul sacului, deși știa că intr'ensul nu-i decât făină, totuș îi dădù, pentru liniștea cugetului, câteva lovituri de cercare, care erau cât pe ce să strămute din loc coastele bietului călător.

Femeea văzënd apoi pe bărbatul sêu că se depărtează de sacul cu pricina, prinse la inimă și începù să-l mustre.

— Când oare îți vor eși gărgăunii din cap, bărbate? Ia privește cât ești de vênët și posomorit la față, par'că ți-ai ingropat neamurile... Ai ajuns de risul satului cu nebuniile tale. Ș'apoi crezi că de-aș vre eu, n'aș găsi chip să-mi ascund ibovnicul chiar sub ochii tăi... colo bună-oară in sacul cel cu făină... Hei!... dragul meu, nu te mai face din bun sănătos, bolnav; căci știi vorba ceea: „mai ușor e a păzi un cărd de epuri decât o femeie.“

— Unde-i?... Unde-i... să-i fac scăfârlia chisă-

liță? strigă Cozma aprins de mânie, văzându-și căutările zadarnice.

— E colo in sac, crede-mă; răspunse Măriuca cu un zimbet luător in ris.

— Nu-ți bate joc de mine femeie! spune-mi unde-i, că mă jur pe...

— Dacă nu-i in sac, trebuie să fie in horn. L'ai căutat in horn?

Cozma aiurit se uită in horn, vări înăuntru coada cociorvei, dar nu găsi nimic.

— Dacă nu-i in horn, trebuie să fie in vre-o bortă de șoarec, căci omul de frică ci-că se face mic ca un șoarec.

— Femeie necinstită, nu mă scoate din sărite, căci vai ș'amar de tine!... Încă odată spune-mi unde-i?

— Dacă nu-i in borta șoarecului, trebuie să fie in podul casei, fiindcă acolo e loc mai larg.

Cozma fulgerat de această idee, se lovi cu palma peste frunte, intocmai ca omul ce-și zice singur: „Na, ce gogoman mai sunt,” și furios se aruncă pe scări in pod.

Dar pe când el își pierdea vremea căutând ca un bezmetic pe după grinzi, pe

sub țoluri, pintre puținile de borș, femeea lui deslegă grabnic sacul, scoase pe ispititul călător mai mult mort decât viu, din făina în care șezuse îngropat cu genunchile la gură, și-l dădù pe ușă afară zicându-i :

— Mergi la cumătra Ilinca în casa de alături și spune-i să vie la mine. Nu pleca fără răspunsul meu.

Apoi iute ea mătură urmele de făină ce se scuturară de pe hainele străinului, și când Cozma se coborî din pod, toate erau în rânduială.

— Nu-i nici în pod, zise Cozma ; se vede că l'a înghițit pământul. — Obosit el se puse pe-o laiță cu brațele încrucișate, și pe fruntea sa sudoarea curgea ca bobul. Apoi cugetând că a putut să aibă prepusuri nedrepte, el se simți rușinat de atâta sgomot făcut în deșert, și cercă să se imbuneze pe lângă soția sa, care acum ședea mâniașă cu spatele întoarse spre dânsul.

— Ia vin lângă mine, Măriuco, și spune-mi sunt eu teafăr sau nebun ?

— Eu să vin lângă tine!... eu femeie

necinstită!... Să mă ferească Dumnezeu!...
Mai bine în brațele morții.

— Ia lasă mânia la o parte, Măriuco!...
Hai!... vin de mă sărută ici pe frunte...
că doar nu piere lumea.

— Baiu.

— Măriuco! Văzut-ai tu mărgelele cele
de la dugheana jupânului Ițic din sat?

— Nu știu.

— Ți-ar plăcea să le ai la gâtul tău?

— Nu știu.

— Măriuco sărută-mă și-ți cumpăr mărgelele.

— Iaca zău!

— Zău, așa! uite, să n'am parte de ohii
tăi cei frumoși.

— Mi le cumperi acum îndată?

— Cât ai scapara din degete.

— Ei bine fie, însă cu o tocmală.

— Ce tocmală?

— Să nu mă mai temi de altă-dată, că
„de ce se teme omul, nu scapă.“

— Ba șaga asta să n'o faci Măriuco.

Pacea fù încheiată între soții burzuluiți prin
o sărutare, după care Cozma își simți inima

la loc. Măriuca îi puse căciula pe cap și cu șegi, cu desmierdări îl scoase pe ușă afară, trimitându-l după măregelele făgăduite.

— Ear Cozma fără leac de grijă, plecâ de acasă, și pe drum mergend, gândea la spaima sa trecută și la bărbații care au pățit-o mai rău decât dănsul. Apoi până a nu ajunge la dugheana cu măregelele, se incurcă puțin pe la crișma din sat spre a-și drege cheful după un val așa de greu.

II.

— Cine-i calindroiul cel botezat în făină ce mi-ai trimis? întrebă Ilinca care venise la Măriuca îndată după plecarea lui Cozma.

— Un om din lume. Să-l îngrop de-l cunoșc.

— Și ce a căutat în sacul tău cu făină? adause ea uitându-se cam pieziș la Măriuca.

— Vai de capul lui ce i s'a întemplat! El a venit la casa mea degerat de frig pe când Cozma era la vânat, și fiindcă l'am primit bine, el a găsit cu cale, vându-mă

singură, să-mi aştearnă la vorbe de dragoste. Eu mă făceam că-l ascult şi l'am tot trăgănat cu cuvinte îngăimate până ce a sosit bărbatu-meu, şi atunci l'am vîrit în sac. Am voit să-i dau o groază ca să nu mai alerge altă-dată după ochi frumoşi. Aşa-i c'a venit la tine cu sufletul la gură.

— Aşa-i, dar nu te-ai temut de bărbatu-tău că-l va găsi în sac?

— Ba că chiar!... Nu ştii tu că bărbaţii au orbul găinilor şi nu caută decât unde vor femeile lor să caute. Ascultă-mă cumătră! Danţul încă nu-i mântuit. Voiu să dau şi bărbatu-meu o spaimă de învăţătură, pentru ca să nu mă mai teamă în viitor şi să-mi tot caute pricină din senin.

— Ca ce fel?

— Eată cum. Tu îi vei spune că în adevăr fusese un om în sacul cu făină, şi că eu m'am înţeles cu dănsul să-l întâlnesc chiar în asta sară în casa cea pustie din capul satului. Învaţă-l un şireclie cum, dragă doamne, să ne prindă. Până desară el o să turbe de jigăraea zulei, şi o să-şi bea toată fierea din inimă. Aceasta-i va fi de leac;

ear calindroiului din sacul cu făină, spune-i că mi-a căzut tronc la inimă, și adă-l inspre amurgul la locul de întâlnire, unde să-i pregătim o cinste de cele năstrușnice care să-i ducă vestea dincolo de sat.

Planul Măriucăi era isteț, dar primejdios; ea se juca cu focul. Ațîțând slăbăciunile a doi nebuni, ea voea prin o singură glumă să le pue minte la amândoi, dar nu se gândea cât de nesocotită și fără margini poate fi turbarea unui bărbat gelos, care se crede înșelat, sau a unui amarez luat în ris. Și una și alta puteau să o ducă la rău sfârșit. Însă Măriuca nu avea în vedere decât scopul de a-i rușina și făcea de mai înainte un haz nespus, inchipuindu-și cum o să-i vază smeriți și pocăiți dinaintea ei.

Măriuca și cumătră-sa se sfătuiră deci cum să alcătuească petrecerea din acea sară, și pe când crezură ele că Cozma se va fi îndrumat spre casă, Ilinca îi eși înainte și-l întâlni în adevăr întorcându-se cu mărgelile în mâni. Ea îi vărsă în ureche câteva vorbe otrăvite care-l îngălbeniră la față și-i sgărciră pumnii într'atâta încât bieteles mărgelile

strinse ca într'un teasc se făcură fărime. Ca în toate împrejurările grele el se abătù și astă-dată pe la crîșmă unde bEU de dușcă câteva pahare de vin spre a-și potoli focul și a-și limpezi ideile, și plecâ apoi spre casă mai îmbărbătat făcendu-și feliiurite planuri cum să dea ochii cu necredincioasa lui soție. Acuma se dumerea el ce însemnau toate apucăturile ei de mai înainte pe care el, în prostia lui, le crezuse că sunt copilării. Ajuns pe pragul ușei, el se vEzù pe neașteptate întâmpinat de Măriuca care îi sări înainte sburdalnică ca o veveriță. Atâta îndrăzneală din partea unei femei necinstite, îl scoase din simțiri și capul lui începù să fiearbă ca un cazan. În zadar îl întreba ea despre mărgelile, despre jupănul Ițic, despre vEnat, despre vremea de afară. Cozma era fără graiu, cu dinții încleștați, numai ochii i se mișcau în cap, roșietici, însăngerati.

— Se vede că te-ai îmbolnăvit, bărbate, umblând după mărgelile, zise șireata Măriucă, făcendu-se că nu pricepe nimic.

Cozma îi aruncă o privire încruntată, și fără a-i răspunde, eși răpede din casă, sim-

ținând că se înădușă. Afară vântul rece îi lovi fruntea, dar nu-l răcori. El se preumblă pe la poeata cu păseri, pe la ocolul vitelor, la stogurile cu fân, la coșerele cu popușoi care toate alcătueau mica lui gospodărie; apoi voi să dreagă carămbul de la car, dar băgă de samă că nu-i stricat, injugă boii și ear îi desjugă neavând unde să meargă, și astfel umblând de la un loc la altul fără treabă și fără conștiință de faptele sale, părea că mintea l'a părăsit, lăsându-l în voea picioarelor. Dar deodată o idee îi trăsni prin cap și-l scoase din buimăceala ce-l stăpânea.

— Ce mai stau eu la gând? își zise el, trebuie să-i tai gâtul ca la un pui de nopărcă.

Și voind a-și pune în lucrare ideea cât încă era proaspătă, el scoase cuțitul de la brâu, și apucă înspre ușa casei cu capul infierbântat de focul răsbunării.

— Da! adause el... Răul trebuie tăiat din rădăcină. Hait Cozma, fii bărbat, și stăpânește-ți inima!... Nu-i vreme să ne induioșăm. Dinte pentru dinte și ochiu pentru ochiu! aceasta-i legea cea adevărată. — Dar

în momentul când era să deschidă ușa spre a plănta ferul ucigător în pieptul nevino-vatei sale soții, el auzi deodată în creerii lui o voce stranie, înădușită, rostind cuvintele: *El cum rămâne?* Cozma se uită împrejur ca și când acest glas cobitor ar fi venit de undeva, însă nu văzù decât un corb singuratic care cloncănea pe-o creangă uscată, și nu mai auzi decât inima sa bătându-se.

— El cum rămâne?... se întrebă Cozma. — Da! El cum rămâne... Aceste cuvinte Dumnezeu sau dracul mi le-a șoptit la ureche spre a-mi aminti că socoteala mea nu va fi deplin încheiată în câtă vreme el va rămănea nepedepsit. — Da!... Trebuie să-i fac și lui judecata... Dar când și unde?...

La aceste de pe urmă cuvinte, Cozma increști din sprincene cu oțerire, și stătù câteva minute pe gânduri. Mii de cugete se încrucișară în acest scurt timp în mintea lui bolnavă; i se părù că vede o figură de om străin cu zimbet inveninat, cu ochii rizători, bătându-și joc de mișelia lui, ear el setos de răsbunare, voea par'că să o prinză

cu mâinile, să o sfășie, însă puterile lui amăgite se pierdeau în deșert, luptându-se contra vântului.

— Ah! chip blăstemat! adause el... Era cât pe ce să te uite mânia mea... Voiu aștepta până desară ca să vă desmierd pe amândoi deodată... numai așa voiu fi deplin răsbunat. O! Doamne!... Ce lungă e ziua de astăzi!...

Indată ce-și luă această hotărîre, el se simți liniștit ca omul ce a pus o treabă la cale, însă până în sară neavînd ce face, el reintră în casă curios să mai vadă fățarniciile femeii sale.

Măriuca veselă ca mai înainte îl intimpină cu feliurite vorbe și întrebări la care Cozma răspundea silit și cu jumătate de glas.

— Ție nu-ți e bine bărbate, zise ea; te ctinosc de pe față; bagă de samă, boala ta poate să fie grea!

— Dar e grea!... răspunse Cozma.

— Și unde te doare?

— Aici la... inimă.

— Te voiu tămădui eu, n'aibi grijă, a-

dause ea, sclipind din ochi. Cum va inopta mă voiu duce la mama Tofana, doftoroaea satului, spre a-i cere buruene de leac pentru tine.

— Buruene de leac... hm!...

— Până atunci culcă-te, dragul meu, și caută de te liniștește.

— Mă tem că n'oiu putè dormi.

Apoi Cozma luându-și de samă că e mai nimerit pentru izbănda planului său de a se face bolnav, primì să se culce, dar ochiul său mai deștept decât totdeauna nu scăpa nici una din mișcările ei.

Măriuca care se vedea pândită, făcea inadins tot ce putea pentru a-l întări în credința că e vinovată. Neconținut ea se învërtea în dreapta și'n stînga fără nici o treabă, punea de zece ori mîna pe acelaș lucru și-l lăsa tot la locul lui, se arêta cînd veselă, cînd gînditoare și părea că nu știe cum să alunge timpul mai răpede. Ear Cozma care înțelegea toate aceste, abia își putea inghiți mânia, și sufla ca un taur sub jocul cu care-l învălîse nevastă-sa.

— Ce dovadă mai bună despre necredința

ei? gândea el în sine... Ian privește ce nea-ștămpăr!... A și găsit teiu de curmeiu pentru a lipsi de-acasă.... Ci-că se duce la mama Tofana după buruene de leac... Las că te-oiu tofăni eu!...

Incepuse acum a amurgii.

Măriuca pregătindu-se să easă din casă zise lui Cozma cu cel mai dulce glas:

— Buna sara, bărbățele, mă duc după buruenele tale... cată să dormi în lipsa mea; eu vin îndată.

— Bine!... Bine!... Răspunse Cozma cu glas răgușit; ear după ce rămase singur, el aruncă cojocul în mijlocul casei și sări drept în picioare; inima i se bătea în piept ca un clopot.

— Insfirșit a venit și vremea mea!... strigă el amenințând-o cu pumnii din lăuntru o-dăei. — Pecat de frumusețele tale Măriuco!

III.

Era tocmai în sărbătorile Crăciunului, pe când trandafirii*) în loc să inflorescă pe

*) Sătenii numesc cărnații: *trandafiri*.

câmp sfârăe in tigăile de pe cărbuni. In-tunecase cu desăvârșire. Ispitulul călător ședeă acum de două oare in casa cea pustie cu ferestrele sparte și vântul îl străbătea la oase.

— Când gândesc la drăgălașa de Măriucă, zicea el, frecându-și palmele și jucând din picioare, par'că mă mai încălzesc la inimă. Ce ochi! Ce ochi!... Ciudat e cum se in-țeleg ochii de degrabă!... Numai cât ne vëzurëm și hait...

Foc la mine

Foc la tine

Foc la noi la amândoi.

— Frigul mă trece cu dediochiul. De-ar veni puica mai degrabă să n'apuc a degera.

— Dar ce vorbă! Și 'n sloiu de ghiață de m'aș preface, încă dragostea ei m'ar topi.

Deodată se auzi la ușă o mică bătae. „Eat-o!“ zise el, deschizend ușă cu grăbire; dar... O! minune!... in loc să întâlnească pe frumoasa Măriucă după care inima lui ofta cu atăta nerăbdare, se lovì fără veste nas in nas cu o matahală de om uns cu funingene, imbrăcat in niște strae ciudate,

având o sabie aninată de șolduri și pe cap o chivără de hârtie.

— Piei dihanie!... strigă el inspăimântat.

În acelaș moment un al doile și un al treile dădură busta în casă, după care se mai ingrămădiră și alții, până când numărul lor se urcă la șapte. Fiecare ținea în mână câte o făclie aprinsă, ear cel din frunte scoțând sabia din teacă, zise:

„Eu sunt Irod Impărat

„Care am descălecat

„Cu piciorul în pământ am dat

„Și pământul s'a cutremurat;“

Eară tu, easmă străină,

Scaiu ce'n lână se anină,

Pierde-vară, ciumă 'n sat

Țara mea cum de-ai călcat?

Ș'ai venit s'ademenesti

Inimile femeesti?

Voi crai de la răsărit —

Săbiile-ați ascuțit?...

— Am ascuțit!... Am ascuțit!...

— Fără milă 'ntr'ensul dați

Nasul să i-l rētezați;

Să-i rămăe fața lată

Căni după el să bată,

Și 'n lanuri, prisacă, vie
Spaima cioarelor să fie.

— Așa să fie!... Așa să fie!...

Eată că ușa se deschise din nou și un urs*) cu o blană lungă, mițoasă, intră în două labe mornăind și legănându-se din șele ca o mireasă. După el se furișă o capră c'un bot lung care clămpănea în dreapta și'n stînga, apoi doi băeți sosiră cu o stea și un luceafăr, și după dînșii un scripcar și un cobzar.

Ispititul călător ședea cu gura căscată, cu ochii holbați și nu înțelegea nimic.

Mor!... Mor!... Mor!... zise ursul scuturându-și blana cu mînie :

Bărlogul mi-am părăsit,
Intr'un suflet am venit
Prin zăvoae, peste stînci,
Prin troenele adenci;
Ș'am sosit aici în vale
Ca să vîd un coate-goale
De neveste fărmeat,
Pe prăjină 'ncălecat.

*) În cășlegile de iarnă flăcăii și fetele se prefac în urși și în capre și joacă noaptea pe la șezători.

Unde-i să-l cuprind in brațe,
 Să-l desmierd, să-l ling pe față.
 Șelele cu drag să-i moiou,
 Ca pe-un vreasă să mi-l indoiu.

Mor!... Mor!... Mor!

Dar nu bine sfinși ursul de cântat, și
 sprintena capră clămpănind din măsele strigă
 de mai multe ori: be!... he!... he!...
 be!... he!... he!... și cu un glas ce nu
 părea tocmai sălbatic, începù să cânte astfel:

Eu sunt capră săritoare
 Ce-mi fac aripi din picioare,
 Și mă'ntrec cu șoimu'n zbor;
 Eu sunt suflet, eu sunt viață
 In pustiul de verdeață,
 Sunt a muntelui odor.
 Vântul noaptea când suspină,
 Brazii nalți când se inchină,
 Ei la mine se gândesc;
 Și izvorul ce la vale
 Apa limpede-și prăvale
 Mie-mi zice: „te iubesc!“
 Munte, păseri și izvoare
 Cu-a lor glasuri iubitoare
 Eu acum am părăsit;
 Căci un om din lumea toată,
 Neștiut din mamă, tată

In sat vrajba a urzit.
Săriți toți să-l infrănăm
Nasul să i-l rătezăm!...

La glasul ei irozii se înșirară roată împrejurul străinului, scoaseră săbiile din teacă și începură să-l lovească cu latul, făcându-l astfel să joace fără voce în sunetul unei hori scârțite de lăutari.

Bietul călător împins ca o minge de la unul la altul, lovit din toate părțile, amenințat a-și vedea nasul tăiat, căzù în genunchi plângend.

— Aveți milă de mine! suspina el, și nu mă sluțiți. Nu v'am greșit cu nimică... Mă rog, ertați-mă!...

— Auzi vorbă! răspunse capra, care dintre toți părea a fi mai răutăcioasă. — De douăzeci de ani de când strică la case de gospodari, și noi să-l ertăm!... Nu!... Nicidecum!...

— N'oiu mai face!...

— Nu te cred, adause ea clătinand din cap; apoi după ce făcù câteva sărituri prin

casă cu o ușurință de adevărată căprioară,
ea își urmă cântecul pe un ton jalnic:

Voi duhuri rele,
Năpăști, belele
Ce la răspinteni vă ațineți!
Voi vărcolaci,
Vlăstari de draci
Ce'n cornul lunei culcuș aveți!
Stafii, rusale,
Glasuri de jale
Din heleșteuri, mlăștini adănci!
Buhne bălțate,
Sus cucuiate
Pe boldul casei și'n vîrf de stînci!
Acum indată vă adunați,
Aduceți sînge de nouă frați,
Coadă de șoarec inaripat,
Dinte de șerpe inveninat,
Ș'o băutură faceți din ele
Ca niciodată cugete rele
Să ispitească inima sa,
După ce nasu-i vom răteza;
Căci vrem în pace să fie'n sat
Ori ce femei are bărbat.

Aceste cuvinte rostite cu glas aspru, făr-
mecătoresc, umplură de spaimă pe ascultă-

tori. Un vânt viforos venit de afară prin spărtura unei ferestre, trecu șuerând peste capetele lor și-i îngrozî și mai mult. Ursul smerit se tupilâ la pământ și încetâ de a mornâi, irozii rēmaserē fiecare cum îi apucâ vremea: unii cu mănile în șolduri, incremeniți, par'c'ar fi voit să înceapă a juca, alții cu săbiile scoase afară din teacă, întinse înspre dușmănescul nas al călătorului; capra prinse să tremure; scripca nu mai scotea din gātu-i decât sunete slabe, pierdute într'un aer încărcat de vrăji; ear străinul nemișcat, cu ochii în lacrimi, cu inima înfricoșată în mijlocul unui freamēt surd, prevestitor de furtună, stătea par'că în așteptare să auză sunând ciasul cel rău. Deodată un vuet grozav se auzi afară. Ușa în loc să se deschidă, sărî din țîțîni lovită de-o muche de topor, și pe prag se arētâ Cozma cu fața inflăcărată de mănîe.

Un groznic hohot de ris lung, nesfirșit ca un tunet repetat de mii de ori, sbucni din toate piepturile, și-l pironî în loc.

O! Doamne!... N'am graiu să povestesc această deșanțată întâmplare.

Dacă s'ar fi deschis năprasnic din mijlocul ceriului o gărlă de apă rece care să cadă fără veste în creștetul lui Cozma, sau dacă s'ar fi despicat pământul dinaintea lui și toți dracii din temelii iadului i s'ar fi infățișat cu dinții rinjiți într'o volbură de foc, el n'ar fi rămas mai aiurit, mai înmărmurit decât în fața acestei neașteptate priveliști. El scăpă toporul din mâni și cu fața improstită, cu ochii rătăciți se uită în dreapta și 'n stînga fără să știe pe ce lume se găsește.

Lumina făcliilor, săbiile scoase din teacă, ursul, capra, lăutarii care acum făceau un vuet asurzitor, toate aceste amestecate la un loc, îi orbeau vederile și-i incurcau mintea întocmai ca chipurile restatornice ce apar și se pierd cu diferite văpșele într'un vis amăgitor.

Nimic din trecut nu-i rămase în minte, nici chiar necredințele femeii lui. Capul i se legăna ca după o lungă beție și picioarele abia îl puteau sprijini.

Dar pe când sta el astfel fără graiu și simțire, toți intinseră mâinile spre dănsul arătându-l unul altuia ca pe o dihanie sălbatică, și cu risete, cu chicote ne mai auzite, prinseră să-l zădărască, să-l impungă, să-l piște fără ca el să cugete a se apăra, apoi cuprinzându-l în mijlocul horei începură să-i cânte astfel:

Priviți-l! Priviți-l!
 Voi oameni buni,
 Sărmanul cum geme
 De gărgăuni;
 El ride la lună
 Sparge ferestre;
 Pe streșini s'acață
 De nu-l păzești.
 Un greer îi cântă
 În cap mereu,
 Și dracu-i frământă
 Șelele rău:
 Căci boala de care
 El e năuc,
 E boala de zule
 Pentru papuc.

— Pentru papuc!... strigă ursul... Apoi

dacă-iaşa, ştiţi vorba ceea; „cui cu cui se scoate.“ Să-l batem c'un papuc să-i treacă răul.

— Bine zici! răspuse capra, care sburdând imprejurul lui Cozma, îşi scoase un papuc din picior şi-l lovì peste obraz. Cozma deşteptat ca dintr'un vis prin această lovitură, smunci papucul şi-l privì cu mirare.

— E papucul Măriucăi!... Strigă el, îl cunosc.

— O fi, că-i lumea rea... răspuse capra furişându-se în dosul ursului.

Cozma se răpezì după dēnsa să o-prindă, căci necredinţele Măriucăi odată cu vederea papucului îi revenise earaş în minte, dar în acelaş moment, ursul mornăind îşi lepădă blana şi se infăţişă lui sub figura rizătoare a Ilincăi, ear capra prefăcându-se şi ea în Măriuca, se ivì galişă din dărăptul Ilincăi, zicēnd cu glas sfios :

— Bărbăţele!.... Tot ai de gând să mă omori?

Cozma nu răspuse nimic, căci inima lui era încă prea turburată. Deşi înţelegea acumă că toate au fost numai un joc, totuş

grelele valuri prin care trecuse în așa scurt timp : gelozia, mirarea, rușinea, îl sguđuise prea adănc, pentru ca bucuria ce se arată acum pe urma lor ca un revărsat de zi, să poată așa lesne să le învingă; bucuria vine totdeauna mai încet și e mai cu inđoeală primită.

Dar deodată străinul cel osindit la tăerea nasului și care șezuse câteva momente ghemuit într'un colț, căzù la picioarele lui Cozma cerându-și ertare.

— Pentru ce să te ert? întrebă Cozma.

— Pentrucă... femeea dumitale...

— Femeea mea... ce?

— Femea d-tale... să nu bănuiești... și-a bătut joc de mine.

Cozma auzind aceste cuvinte își veni în chef, și începù și el să ridă cu ceilalți, ba mi se pare chiar că voi să-și sărute nevasta drept semn de împăcaciune, însă ea îl oprì punându-i mâna în piept.

— Unde-mi sunt mărgелеle de la jupă-nul Ițic? îi zise ea.

Cozma incurcat nu se pricepù deodată ce să răspunză; fără voe el se uită la palma

care a tescuit și fărâmat mărgелеle ca și cum ar fi voit să o mustre de păcatul făcut, apoi intocmai ca sluga ce nu știe cum să îndeplinească mai răpede porunca stăpânului, se îndreptă spre ușă cu gând să alerge la jupănul Ițic; când eată că Irod Impărat care până atunci nu încetase de a urmări nasul străinului, strigă :

— Stați locului să judecăm mai întâi pe acest nenorocit, care umblă după femeile oamenilor !

Apoi cu sabia ridicată oprindu-se în fața lui, îi țină următoarea cuvântare : -

Ai noroc măi frige linte
 C'a fost Cozma om cuminte,
 Și-a făcut în sara asta
 Împăcare cu nevasta.
 El de-acum n'o să mai crează
 C'un golan, un spală varză,
 De rusale-adus aice
 Poate casa ca să-i strice.
 Dar și tu minte să ții,
 Măi lingău de farfurii,
 De cel sac unde-ai șezut
 Și de câte-ai mai văzut!
 Sfântul duh să te ferească
 Ochii tăi să mai sticlească

In a mea împărăție,
Că mă jur să-ți rup eu ție
Scăfărlia in bucăți
Și să-ți spânzur pielea'n băț.
Și de-acum de-aci te cară
„Eși afară!... Eși afară!“...

Afară!... afară!... strigară toți ceilalți, afară cât îi lucru cu cinste.

Numai singur Cozma, gelosul, săngerosul Cozma, ședea acum într'un colț tăcut și umilit cu inima plină de căință, cu ochii umezi căutând să vadă in fața femeii lui dacă l'a ertat sau nu.

Ear ispititul călător, huiduit, brâncit, eși fără să aștepte mai multă poftă, și de atunci cât a trăit n'a mai alergat după ochi frumoși, dar nici Cozma și-a mai temut femeea.

Astfel, prin un șireclie femeesc, fură tămăduite *două nebunii*.

DUDUCA BALAȘA.

Alexandru și soția sa Elena, doi insură-
ței în luna de miere, ne mai știind unde
să-și resfețe cele întâi a lor simțiri amo-
roase, se hotărîră să călătorească prin munți.
În setea lor de a rătăci prin pădurile cu
brazi, ei își făcură iute gemandanele uitând
se înțelege, ca toți inamorații, multe de-ale
traifului trebuitoare în acele locuri singura-
tice, dar un lucru, cu toată năucia lor, nu
putură să-l uite, căci nu se uită el singur
pe sine: era o mătușă sarbădă și tomnatică
care se ținea nedeslipită de pașii lor, cre-

zându-se menită a priveghia asupra neispitelor tinerețe ale Elenei.

— Ce s'ar face ea fără mine!... zicea cu gravitate duduca Balașa. — Lumea o numea tot duducă deși petrecuse douăzeci și cinci de ani incheiați într'o necurmată și cucernică jălire după răposatul ei soț, care o părăsise sërmana in zorile tinerețelor, adică la vârsta de douăzeci de ani, după cum istorisea ea totdeauna suspinând. Crescută de mică in bumbac, ea nu se culcase decât pe covoare moi, și fața sa plăpândă nu fusese niciodată atinsă de vânt, ger sau arșiță. Tot atât de gingașă și in privința moravurilor, ea citea numai cărți înțelepte, se inchina cu evlavie in toate zilele, era rușinoasă peste măsură și nu suferea ca vorbe de deșărtăciuni lumești să inghimpe fecioreștile-i urechi. Cu astfel de deprinderi, cum era ea să intovărășească sburdalnica përeche a insurăteilor prin sëlbatăcia munților plini de furtuni, de dihăanii și de oameni neciopliți? trebuea să sufere osteneli grele, să-și moae picioarele in părae, să prânzească ades la tulpina brazilor pe care ea nu-i vëzuse

decât prefăcuți în mobile, și ce e mai mult trebuie să sufere tot soiul de grubienii. Cu toate aceste amintindu-și datoria ce avea de-a priveghia asupra neispititelor tinerețe ale Elenei, acărei singură protectoară era ea, căci în spulberatul de Alexandru nu avea nici o încredere, ea se hotărî să sufere tot, numai să nu o părăsească în această grea cumpănă a vieții.

Astfel în ziua pornirii ea umplu trăsura cu perini și merinde, se îmbrobodî bine, luă în buzunări tot soiul de mirodenii și doftorii și se suî împreună cu nepoții ei așezându-se se înțelege în locul cel mai bun, căci ori-cum și de dănsa îi era milă. — Căi plecără în pocnitul biciului într'un nou de colb, și peste câteva oare, orașul după acărui îndemănări duduca Balașa ofta în tăcere se vedea numai ca o linie albă la marginea orizonului. Însoțite erau de-o veselie nespusă: tîrgul cu învelișul său de colb, cu vuetul trásurilor, cu petrecerile de mahala li se făcuse nesuferit, și ei se simțeau fericiți de a-l părăsi și a-și pierde urmele pe căi necunoscute. Ear când apropiindu-se

de munți Elena vèzù cel întâi brad cu frunzișul verde-inchis, tăiat in formă de piramidă, cu crucea pe virf, cu rășină pe coajă, stând drept și măndru ca un păzitor la poarta munților, ea simți atăta bucurie, încât fără voe sări din trăsură și începù să salte imprejurul lui intocmai ca o căprioară care după o lungă robie se vede earăș la largul ei.

— Eleno! Tu faci copilării, zise duduca Balașa care priveghia cu neadormire asupra neispititelor ei tinerețe. Dacă vom pierde atăta vreme la fiecare brad, când ne vom intoarce acasă?

— O! Niciodată! niciodată!... strigă Alexandru plin de entusiasm. Aici e bine de trăit, între fragi și smeură și între brazi cu miros de rășină; noaptea să dormim pe saltea de mușchiu, ziua să vènam, să pès-cuim, să plutărim și nici să mai știm că sunt orașe in lume.

Duduca Balașa clătina din cap c'un zimbet de milă.

— Capete infierbentate, zise ea, ce v'ați face voi fără mine?

Veni vremea mănăcii; Elena desfășură una din multele legături cu merinde pregătite de duduca Balașa și începù să sfășie cu albele-i degete un puiu fript spre a-l împărți tovarășilor ei.

— Pentru Dumnezeu! Ce faci? strigă spërriată duduca Balașa. Numai sëlbaticii mănăncă așa. Luați din lădița asta cuțițe, furculiți, solnițe și tot ce vè trebuie.

— Bravo!... Să trăească mătușica!... strigară insurăței lăsând furculițile la oparte și mușcând cu dinții voinicește in coastele puiului.

Prânzul merse cum merse, așa in trăsură și cam pe apucate, dar greul vieții pentru duduca Balașa începù din momentul in care trebuì să părăsească trăsura cu rezoare spre a se suì intr'o căruța țărănească pe dricuri, care o scutura fără milă pe drumul bolovănos cu toate perinile ce-și ingrămadise sub șele. — De la o vreme nici căruța, cât era de mică și sprintenă, nu mai putea răsbate pe coastele prăvălatice și călătorii trebuire să incalece pe cai.

O! grozăvie! Duduca Balașa să incalece

pe cal și încă bărbătește! Asemine rușine ea nu pățise încă în viață, și multă vreme ea se bătù cu gândul de se cuvine sau nu să se supună la această nouă încercare. Dar vai! ce era să facă? Ce ar fi ajuns neispitele tinerețe ale Elenei fără neadormita ei priveghere? Vrënd nevrënd ea trebuì să încalece ca toți ceilalți, și când se văzu cucueată pe șea, aruncă un țipet de spaimă, crezându-se pe un vîrf de casă; din loc însă nu voi să plece până nu se îmbărbătă puțin vîzënd pe Elena cum își biciuea calul și alerga vitejește în fruntea călătorilor.

— Incet! Incet! O să-ți rupi gâtul strigă disperată duduca Balașa care deși mergea la pas, se ținea însă cu amîndouă mînile de coama calului.

Ear Elena nici voea să știe. Noroc că Ducipalul ei, un cal blajin de munte, ne-deprins cu alergările, se oprì de la sine, și nu mai voi să easă din pasul său obicînit, cu toate loviturile de călcăe ce-i dădea voinica călăreață.

Duduca Balașa venea și ea cum putea în urma călătorilor, avënd un călăz alături

care-i ducea calul de căpăstru, și dacă încet se deprinse cu primejdia călăritului, nu putu însă niciodată să se deprindă cu mirosul tutunului ce călăuzul scotea din lulea, nici cu poziția necuviincioasă ce avea pe cal și de care se înroșea ori de câte ori Alexandru îi adresa vre-o glumă răutăcioasă.

Cărarea pe care se înșirase ceata călătorilor era strimță și umbrită pe amândouă laturile de brazi nalți și tufoși, bătrâni decând lumea, cu rădăcini impleticite ca șerpilor, cu găuri putregăite în care se adăpostesc șoimii, și din timp în timp prin spărturile crengilor se vedeau în urmă-le lucind ca o față de apă șesurile întinse presurate cu lanuri și sate, iar înainte-le munții se ridicau negri, amenințători ca niște urieși. Frumoase erau vederile ce se desfășurau dinaintea tinerilor însurăței, dar mai frumoase li se păreau privite cu ochii tinereței și ai dragostii lor; la fiecare pas el se opreau, se minunau, nu găseau indetule cuvinte de-a spune simțirile ce se deșteptau în ei, și amândoi veseli, ciripitori ca niște păseri în primăvară, se grăbeau de a se

afunda în raiul munților, voind par'că să uite de lumea cealaltă. Ear duduca Balașa din toate aceste nu vedea decât cioatele și bolovanii de care se incurca pe drum, nu simțea decât sdruncinul calului ce o sălta cu neconținere pe șea, și în cuget curat ar fi dat toți munții și toate frumusețile lor pe canapeaua cea moale din etacul ei, unde avea obiceiul să adoarmă cetind.

Incepuse acum a amurgii, și duduca Balașa ostenită de drum, întrebă cu îngrijire unde o să petreacă noaptea, căci salteaua de mușchiu și acoperământul de verdeață ce-i făgăduise Alexandru nu-i prea veneau la socoteală. Călăuzul îi răspunse că nu-i alt loc de dormit decât nu departe la o stână ce se afla pe coasta muntelui, unde baciul e om de treabă și priimitor...

— Ce fel!... să dorm cu ciobanii!... a dause duduca înspăimântată.

— Mă ertați cuconiță, e vreme de vară și ciobanii nu dorm în stână.

Alexandru auzind vorba, nu-și putu stăpâni risul, și răutăcios cum era, îi aruncă o glumă în pilda nevinovaților ciobani de care duduca se spăriese așa de mult. Peste

o jumătate de oră se auzi în adevăr sbieratul oilor și a mieilor intrerupt de lătratul a vr'o doisprezece dulăi care simțind oameni străini că se apropie de stână, dădeau năvală cu o furie nespūsă.

— În lături cotarle mânca-v'ar jigaraea! strigă călăuzul învrtindu-și bățul impjur. — Buna vremea la ciobani, am sosit cu musafiri la stână.

— Bine-ați venit cu sănătate, răspunse baciul Toader Fuior, un om cu cămeșă neagră și unsă de strălucea ca o mușama în lumina asfințitului. Ia pregătiți băeți un caș pentru boeri.

Mica ceată de călăreți descălecă, ear duca Balașa când voi să se dea jos de pe cal, se cumpeni astfel, că dacă n'ar fi întâlnit mâna scorțoasă a baciului care s'o oprească în loc, ar fi făcut negreșit o tumba în mijlocul cănilor de-ar fi ris toată stâna de ea. — Insfirșit cu vai, nevoe, ințepenită cum era și cu ajutorul lui Alexandru, căci pe baciul îl respinse cât colo, ea se cobori de pe cal și ostenită, supărată se așeză pe o laiță neînțelegend cum niște oameni bine

crescuți ca Alexandru și Elena pot fi veseli de a se vedea în societatea cănilor, a oilor și a ciobanilor. Insurăței însă care pentru întâia dată în viața lor se vedeau la obârșia urdei și a cașcavalului, într'o lume cu totul sălbatică și necunoscută, dar care se înfrătea atât de bine cu sufletele lor, simțeau în inimă o adevărată sərbătoare. Cu privirea insetată ei urmăreau toate mișcările din stână, și eată că baciul cel cu cămeșa neagră dar cu fața albă ca laptele se așeză la o spărtură a ocolului unde oile erau închise și strigă la ciobani să le treacă prin strungă.

Sosise vremea mulsului.

Una câte una treceau sburdând oile prin strungă, și baciul le oprea de picior și dințițele lor greoaie storcea laptele cald și înspumat care ca un șipot cădea în donița de brad, iar după ce donița se umplea baciul zicea: *una la mână* și alta deșartă se puneă în loc.

— Astămpără-te plavaio! scuturate-ar lupul! zicea baciul unei oi nerăbdătoare, care era să răstoarne donița.

— Nu te iuți creațo, ferite-ar galbaza!... zicea alteia care zbiera răspunzând mielului ce o chiema; și pentru fiecare oae el avea câte o glumă sau câte o muștrare, după cum și ea stătea la mulș. Apoi din cea din urmă doniță baciul cinsti pe musafiri. Alexandru și Elena beură cu o poftă nepusă, simțind că le merge la inimă, ear duca Balașa intoarse capul cu dispreț fără să zică un cuvânt de mulțămire baciului ce-i intinsese cupa.

Soarele asfințise și o vâpae trandafirie imbrobodea acum vârful munților. Unul mai cu samă răspânda o lumină atât de strălucitoare încât stîncile ce-i încoronau fruntea păreau a fi de oglinzi. De nalt ce era muntele acela, s'ar fi zis că creasta lui aurită atinge bolta ceriului și că toți ceilalți se umilesc dinaintea lui: era bătrânul Ceahlău, stăpânul furtunilor, care de mii de ani vede in toate serile cel din urmă asfințitul soarelui. Alexandru și Elena îl priveau cu ațintire pierduți in măreția lui, și inimile lor tinere se inchinau in taina minunilor lui Dumnezeu; când deodată glasul mănios a

duducăi Balașa se auzi cobind la spatele lor și-i deșteptă ca dintr'un vis.

— Pentru Dumnezeu! Venit-am eu aici ca să mă puneți la chin?

— Ce este? întrebare Alexandru și Elena spărieți.

— Este că voi căscați gura pe toate dealurile și pe mine mă lăsați în plata lui Dumnezeu, ostenită, flămândă fără ca nimene să-mi poarte de grijă. Aduceți-mi lăzile și legăturile mele cu merinde. Voesc să mănânc; auzitu-m'ați? Căci eu nu pot să beau din laptele în care ciobanii și-au spălat mâ-nile.

Duduca Balașa rosti aceste cuvinte cu ciudă voind înadins, în gelozia ei, să le amărească mulțămirea ce simțeau, și să-și răsbune oare cum de puțină luare-aminte ce aveau pentru dănsa. Indată fură aduse și așezate dinaintea ei toate lăzile și legăturile de drum ticsite de-acasă cu feliurite măn-cări și lucruri de-ale gospodăriei, ear duduca Balașa ca o dreaptă stăpână a lor le privi un moment cu mândrie având aerul a zice: „ale mele sunt“. Apoi cu mișcări

pline de demnitate le deschise una câte una; scoase o față de masă pe care o întinse pe pământ; scoase șervete, farfurii, cuțite, furculițe; scoase apoi feliurite mezelicuri: limbi, mușchiuri, salami, cutii cu sardele, cutii cu posmagi etc., le așeză toate cu rânduială pe față de masă, și acum sta cugetând cu care să înceapă, când, O! nenorocire!... O! groaznică întemplantare, mai groaznică decât cutremurul pământului, decât însuși potopul ce a inecat lumea!... dulăii din stână, hapsini și lacomi ca niște câni, adulmecând mirosul cărnurilor, dădură deodată năvală asupra merindelor duduca Balașa și căt ai scăpăra din degete făcură oiama, o harapara ne mai pomenită, încât biata duduca uimită, spărietă, rămase ca de lemn, în fața grozavului praznic ce se petrecea dinaintea ei. În zadar Alexandru și Elena voire să alunge acești musafiri nepoftiți, în zadar săriră ciobanii și-i huiduire în tot felul; limbile, salamurile și mușchiurile lunecau ca untul pe gătlejurile lor, farfuriile se dogeau, fața de masă se amesteca cu colbul, și în mijlocul valmașagului se auzea numai un

crânțanit infricoșat de măsele intrerupt de hărăiturile celor mai aprigi care se sfădeau de la bucățile cele mari. Intr'o clipă nu mai rămase pe urma fiamăndei potăi nici urmă din gustoasele merinde ale duducai Balașa. — O! Cine ar pute să descrie nenorocirea duducai?... Atâtea merinde adunate una câte una și cu atâta îngrijire, singura-i mângăere în această călătorie plină de necazuri, eată-le acum toate duse pe gură de lup. Ce-o să se știe face ea deacuma? Duduca Balașa simți lacrimi lunecându-i pe obraz; ea care nu lăcrămase sërmana de douăzeci și cinci de ani, tocmai de la moartea bărbatului ei. Dar mai grozavă decât însuși pierderea proviziilor fû pentru dënса purtarea nepilduită a ciobanilor în această nefericită întemplantare. În zorul de a imprăștia câinii mai curând, ei prinseră să injure cu felurite cuvinte care de care mai îndrăznețe, mai necumpënite, cuvinte ce se încrucișau în aer ca niște săgeți înveninate și răneau fără milă fecioreștile-i urechi. — O! Cine m'a pus să vin aici! zicea cu desperare duduca Balașa, întinzënd mânilе spre ceriu;

când eată că baciul cel cu cămeșă neagră și fața albă, om nu prea bine crescut, o lovî cu mîna peste umăr in chip de mîngăere, zicîndu-i:

— N'aibi grijă duducută ; cu noi nu moare nimene de foame. Indată îți voi face eu o mămăligă de-ți vei linge buzele. Avem la stână zară, urdă, caș, brînză, tot mîncări deacele de care se ingrașă omul. Ia privește la mine!..... Așa-i că nu samen cu cei de prin tîrguri sfrijiți și afunați ca niște uscături? Flăcăi aprindeți degrabă focul și puneți cîiaunul să fiarbă!

Mănia duducăi ajunse la culme când se vîzî desmierdată pe umăr de un cioban nespălat și fără rușine, ea care n'ar fi dat asemenea voe nici chiar rîposatului ei soț față cu lumea; și dacă in ochii ei baciul ar fi fost ceva mai mult om decît cioban, ea ar fi însărcinat negreșit pe Alexandru să-i ceară socoteală de purtare. Din nefericire însă ea trebuî să-și inghită mânia, și să se hotărească sau să moară de foame, sau să mănance din mămăliga făcută de baciul Fuior.

— He! He! De-ai avè duducuță atâtea zile bune câte mămăligi am făcut eu, știu că ți-ar merge bine, zicea Fuior, potrivit pirosteile la foc; dar când voi să așeze ciau-nul pe pirostee, duduca Balașa aruncă un țipet și cu furie se răpezi asupra lui și-i smuci ciau-nul din mână.

— Ce fel nesocotitule, in ciau-nul acesta voești să faci mămăliga? Cine o va mânca? Adă apă să spăl ciau-nul! — Fuior uitându-se cu milă la duduca Balașa îi zise zimbînd și fără să o mai desmierde pe umăr astă-dată.

— Pe la noi, duducuță dragă, vinul cam lipsește, dar cu apa ne-a miluit Dumnezeu; aduceți băeți o cofă de apă să-i facem pe chef.

Intr'o clipă fû adusă dinaintea ei o cofă plină ochi.

Atunci duduca Balașa pentru intăia dată in viața ei își suflecă mănecile și cu gin-gașele-i mâni deprinse odinioară numai in mănuiși, incepû sërmana să spele negrul ciau-n. — Ce zile a ajuns!... Rânduri, rându-ri de apă ea vërsă in ciau-n, il clăti, il

frecă, dar afurisitul nu voea să se curățe în ruptul capului. Fărmăturile cele uscate ședeau lipite de el în ciuda plăpândelor degete ale duducai, până când, obosită de munca-i fără spor, ea aruncă ciauul la o parte și căzù pe laiță abia răsufându-se.

— Vezi, duducuță, că nu-i treaba dumitale să faci mămăligă, precum nu-i treaba mea să impletesc la colțuni, zise baciul c'un aer luător în ris, de care duduca se simți atinsă în inimă. Apoi el luă ciauul, îl umplu cu apă, îl puse pe foc și când începù să fiarbă, numai de două trei ori înverti melesteul în el, și toate fărmăturile cele uscate, de care se rănise degetele duducai, se deslipiră, se topiră, și după ce baciul vârsă apa, ciauul rămase curat, ca nou; apoi el făcu mămăliga și o răsturnă caldă pe un fund de lemn, aduse zară, caș, urdă și brânză, toate în cupe de lemn, și vrënd nevrënd duduca începù să se infrupte de ici de colo până când prinse la gust și mănca de-a binele, uitând cămeșa baciului și mânil puțin curate ale ciobanilor. Se zice că după mâncare omul e totdeauna

mai bun ; astfel și duduca Balașa se mai imblânzi după cina de la stână și simți somnul venindu-i la ochi.

Un strat mare de fân fû așezat în loc de saltea într'un colț al stânei pe care du-duca își întinse feliurite șaluri și prostiri, și nu bine își isprăvi închinăciunea de noapte, șoptită printre dinți în jumătăți de cuvinte, că ostenită cum era de întemplerile zilei adormi dusă în lumea visurilor. Astă-dată somnul o fură înainte măcar de-a ave vreme să se gândească la răposatul ei soț care fusese, bietul, cel mai bun dintre oameni.

Dar Alexandru și Elena nu se îndurau să intre în stână, într'atâta sara era de frumoasă. În zarea lunii și a stelelor, munții păreau fantastici ca niște povești bătrâne; un vânt dulce abia simțit se ridica din fundul văilor încărcat cu miros de brad; se auzeau în depărtare grăind përaele ce se prăvăleau de pe stînci pe stînci, și greerii din earbă și puii de căprioară, și păsările de pe crengi le răspundeau fiecare în limba lor sêrbătorind, par'că, împreună apusul zilei... Când eată că un glas adênc, puternic, ce

părea că esă din măruntaele munților, lovi auzul tinerilor insurăței și-i cuprinse de uimire. Era baciul, care șezând pe un trunchiu de copac, începuse să cânte din bucium cântecul de sară ca să-și adoarmă oile. Era atât de frumos acest cântec, simplu, nemeșteșugit, tainic ca tainele nopții, încât Alexandru și Elena ascultându-l credeau că sunt marturi la dragostile munților. Valuri, valuri răsunătoare se respândeau prin limpezimea aerului când puternice, inviforate ca mâniile Bistriței, când line și desmierdătoare ca ciripitul păsărilor, și apoi incet, incet se stingeau într'o jale dulce care părea că ineacă lumea în plâns. S'ar fi zis că însuși stelele în sclipitul lor lăcrămează auzind acest glas induioșat.

Alexandru și Elena strinși unul lângă altul pluteau în lumi necunoscute; duduca Balașa deșteptată din somn se întreba cu mirare, ce jale a cuprins pământul; ear baciul cânta mereu să-și adoarmă oile, și incet, incet oile adormiră, ș'atunci suspinul codrilor se alină, văile incetară de a plânge, cerbii și căprioarele se tupilară în culcușu-

rile lor știind că a sosit ciasul somnului și o liniște adencă căzù pe lumea impresurată de visurile nopții.

Dar n'a fost scris duducai Balașei să-și petreacă noaptea in pace. Inainte ceva de crăpatul zorilor, pe când somnul e mai dulce, mai odihnitor, se auzi deodată in jurul stănei un lătrat de câni atât de sgomotos și inverșunat încât s'ar fi zis că a dat turba intr'ênșii. Toți se trezirë din somn, întrebându-se ce să fie?

In acelaș moment baciul, om necioplit, nebăgând de samă că gingașa duduca e in așternut desbrăcată, dădù busta inlăuntrul stănei, păși peste dënșă cum ar păși peste o cioată răsturnată ce-i stă curmeziș in cale, luâ pușca din cuiu și eși afară.

Furioasă ca o leoaică de nemai pomenita indrăzneală a baciului care astă-dată trecuse peste toate marginile răbdării ei, ea își puse grabnic un șal in spate, potrivì o bonetă pe cap și eși in urma baciului hotărîtă să-i dea o strașnică ocară, când... O! Dumnezeule!... Ce să vadă?... Nu bine călcase pragul și năprasnic se trezi bot la bot

cu un urs infricoșat ridicat în două labe, c'un cap sburlit și mare cât o dimerlie, având în brațe o oae și în urmă întreaga potae de câni ce lătrau a peire.

Spăriet de neașteptata infățișare a duducai, ursul care se vede nu mai întâlnise duduca până atunci, se oprî o clipă în loc, se rânji la dēnsa și o scuișă drept în față; ear ea de spaimă simți că i se ridică boneta în virful capului și amețită, pierdută căzî jos fără simțire. În acelaș moment o detunătură de pușcă se auzî, apoi un morănit înădușit, și ursul legănându-și capul în dreapta și în stānga se culcā lângă duduca. Era infricoșată de vėzut această pėreche care zăcea la pământ unul lângă altul, de-o parte duduca, desbrăcată, despletită, albă de spaimă și de scuișat; de altă parte ursul crunt, fioros, cu ochii aprinși ca doi tăciuni, cu gura căscată din care curgeau bale de sānge.

Nimene nu îndrăznea să se apropie de dēnșii, numai baciul care dăduse lovitura de pușcă se apropia singur, plāntă până în plāsele cuțitul în inima ursului, apoi luă pe nenorocita duduca în brațe, o duse lângă

un izvor și o stropi cu apă rece pe obraz până se trezi. Sărmana când deschise ochii și se vèzù in brațele baciului, nu știa pe ce lume se găsește. Uitase acum toate grobieniile lui, nu mai vedea nici cămeșa lui cea neagră, nu se mai vedea nici însăși pe dēnsa că era desbrăcată: un fel de dulce simțire i se strecura prin inimă, simțirea intoarcerii la viață.

— N'aibi grijă, duduca, zise baciul ștergēnd cu aspra-i mână stropii de apă de pe obrazul ei. Ne-a venit un muștereu la stână, dar i-am dat un os de ros care i s'a oprit in gât.

— Oare suntem scăpați? întrebă duduca încă tremurând.

— Scăpați buni teferi, mulțamită Domnului! L'am trăsнит drept in numele tatălui, ca să-l invēț cum să se poarte altă-dată cu dducile. Știu că-ți vei aduce aminte de noaptea petrecută cu noi in stână!.....

— O! da! răspunse, oftând duduca; dar de n'ai fi fost d-ta...

Atunci ea se uită un moment in fața baciului, și, lucru ciudat, el astă-dată sāmēna

a fi un om ca toți oamenii, ba chiar să-măna a fi mai mult decât alți oameni decând îi scăpase viața. Ochiul lui de negri ce erau, luminau par'că-impresur, și fața lui albă era așa de liniștită și surizătoare, încât s'ar fi zis că primejdia prin care trecuse amândoi fusese numai un vis. Baciul părea acum chiar om frumos, și duduca Balașa se mira cum de s'a prefăcut el așa de iute in ochii ei. — Dar oare nu era aceasta o amăgire a minții sale, un farmec ce-i stăpănea vederile in farmecul răsăritului și a întemplerilor trecute? — Se poate; multe s'au văzut in această lume, vatră de înșelăciuni, in care dracul își joacă mendrele după plac. Dar duducai Balașa îi era așa de îndemână astfel cum ședea in brațele baciului, lipită de pieptul lui, cu inima plină de simțirea nouă și ademenitoare a recunoștinței, încât nu-i venea să se mai trezească din această dulce ameteală. Sărmana, ea nu vedea că primejdia era acum mai mare pentru dēnsa decāt chiar in labele ursului. O dacă rēposatul ei soț ar fi văzut-o atunci, ce prepusuri i-ar fi străpuns inima!...

Fără voe ea se lăsă dusă pe valuri de visuri desmierdătoare, glasul buciului care adinioarea inecase lumea in suspinuri, se deștepta acum in inima ei dulce, fărmeător ca glasul ispitei; baciul ca prin minune se făcea mai alb, mai frumos, mai imbatător la privire și... O! Doamne! Cine știe ce ar fi rămas din cei douăzeci și cinci ani de jălire a duducai Balașei, dacă Fuior, om ne-cioplit și nepriceput, nu i-ar fi zis, poate fără scop de-a o supăra, câteva vorbe negândite ce-i căzură ca un duș de apă rece pe cap.

— Duducă!... să mergem; boerii ne așteaptă.

Arsă ea sări in picioare, și noroc de puțină lumină ce se revărsa din geana răsăritului, că nu i se vëzură roșeața din față și tulburarea din ochi. Cine-ar fi zis că ea care venise in munți cu scop să privigheze asupra neispititelor tinerețe ale Elenei va cădă in sași in cea mai primejdioasă ispită.

De-atunci mulți ani trecură și duduca Balașa inălbi cu de ispravă la cap, și pe față ei se iviră brazdele bătrânețelor in ciuda albului și a roșului cu care căuta să le a-

copere, însă de câteori istorisea despre năvălirea ursului la stăna din munte, din ghiarele căruia a scăpat-o baciul cel cu cămeșa neagră și cu fața albă, simțea încă in gingășia ei oare-care tainică tulburare, a cărei adevărată cauză negreșit, nu putea să fie decât amintirea primejdiei prin care trecuse.

Era însă de luat aminte că cucernica ducă nu mai ofta așa de des după răposatul ei soț, și nici vorbea rău ca mai nainte de neciopliții ciobani ce nu se știau purta cu duduicile.

PETRU RAREȘ.

I.

Venise primăvara și cu ea împreună venise șiruri de cucoare și roiuri de rândunele. Tănăra Elenă ședea acum la fereastră și sorbea cele întâi raze calde ale soarelui. Ochii ei albastri rătăceau în depărtări, și adăncită cum era în visuri nehotărîte, ea nu băga de samă că rândunelele ce-și pregăteau cuibul sub streșina casei, mai, mai că o atingeau cu vârful aripei în zborul lor nebunatic. O tainică tristeță îi ineca inima,

și pe marginea genelor ei aurii se iviră două picături de lacrimi. Dar care să fi fost cauza tristeții ce o învăluia? Erau oare numai visuri de ale tinereții care vin și trec răpede cum trec nouri pe seninul ceriului, sau era o presimțire tainică despre o nenorocire viitoare? Căci străină și orfană în lume precum o lăsase Dumnezeu, ea nu avea alt tovarăș decât frumuseța care era cel mai primejdios scut pentru singurătatea ei.

Eată că fără veste ușa se deschise cu sgomot înapoia ei și un om nalt, învălit într'o manta lungă ce-i atingea călcăele, intră în odaie. Elena se întoarse răpede, și ochii străinului se pironiră atunci asupra-i cu atăta îndrăzneală, încât biata copilă se crezù un moment în fața unui făcător de rele. Câteva minute străinul stătù în tăcere ațintind-o întocmai ca șerpele ce voește să farmece paserea în sbor, apoi îi zise cu ton măreț:

— Copilă pleacă-te, tu ești înaintea lui Stefan Domnul Moldovei și nepotul lui Stefan cel Mare!

Elena amețită de aceste cuvinte se plecă până la pământ.

— Eleno! Tu ești cea mai frumoasă copilă din tot cuprinsul domniei mele. De când ochii mei te-au zărit, inima mea n'a încetat să te dorească. Am venit să cer dragostea ta. Nu căuta tu, slabă mlădiță, să te impotrivești în zadar la furtuna dorului meu care rupe ori-ce stavilă. Iubește-mă, Eleno, și în schimbul dragostei tale, vei avea Moldova la picioare. Sărăcia care ți-a chinat tinerețele va perî ca visul cel rău ce tulbură odihna nopții, și în palaturi voiu preface mica ta colibă, și voiu pune mantie de catifea pe umerii tăi frumoși, și pe degetele tale voiu anina petre scumpe. Nu te teme, adause el, văzând pe Elena îngălbenindu-se; am venit astă-dată cu scopul numai de a-ți mărturisi focul ce mă arde, și a îndupleca prin rugăminte inima ta neștiitoare de fericirile lumești. Răspunde Eleno, Domnului tău!

— Dacă ești Domnul Moldovei și nepotul lui Stefan cel Mare, răspunde Elena care în fața primejdiei simțea inima întărindu-i-se,

de ce nu inchini dragostea ta Doamnei Moldovei, soției tale, căreia ai jurat credință la altar și care te poate asculta fără rușine și vinovăție. De ce tu așa de mare, cauți să sdrobești o fiică orfană, lipsită de sprijin, pe care tu cel întâi ești dator să o ocrotești la umbra milei tale. Intoarce-ți de la mine fața o! Doamne; și mergi să încălzești inima soției tale care te chiamă cu ochii in lacrimi; ear pe mine lasă-mă să trăesc in liniște, precum are dreptul să trăească ori-ce suflare s'a născut sub adăpostul stăpânirii tale. Mantia de catifea ce-mi făgăduiești mi-ar arde umerii, și in palaturile tale mi-aș găsi mormântul.

— Tu vorbești așa de frumos Eleno că farmeci auzul meu, și ved cu fericire că inima ta e la înălțimea frumusețelor cu care te-a inzebrat natura. Află dar că noi cei de sus știm prețuî însușirile sufletești ale supușilor noștri; deaceea cu cât ved in tine simțiri mai frumoase, cu atât mai mult te iubesc și cu atât mai mult se întărește in mine voința de a cucerî inima ta. Nici o putere omenească nu mă va silî deacum

inainte să te părăsesc. Ascultă-mă Eleno, nu ineca fericirea ce ne zimbește in niște cuvinte sēci, menite de a face pe om să fugă de bine. Intre singurătatea ta de astăzi și fericirile ce te așteaptă mâne, nu mai sta la indoeală; căci cine altul e mai vrednic să te iubească decât Domnul țerii, și cine a sădit această patimă nemărginită in pieptul meu, dacă nu Dumnezeu in numele căruia te inchini tu, frumoasă copilă? Apoi putē-va el să ne pedepsească pentru însăși fapta sa?

— In zadar, Doamne, cauți prin cuvinte meșteșugite să indupleci inima mea; tu ești a tot puternic in adevăr, poți să-mi ridici viața, însă mai mult decât tine sunt eu insumi stăpână pe viața mea. Află dar că dacă nestrămutată este voința ta de a mă urmări, nestrămutată este și voința mea de a mă ucide in momentul in care voi vedē că nu pot scăpa din ghiarēle tale. Alege dar și tu intre datoria de Domn chiebat de a apēra vatra supușilor tēi, ear nu de a o pângări, și intre plăcerea de a stringe

un hoit în brațe. Acesta este, Doamne, cel din urmă cuvânt al meu.

În fața acestui răspuns rostit cu glas hotărît, tiranul părî un moment rușinat de uricioasa-i întreprindere, dar luându-și iute de samă, el întoarse vorba pe un ton jumătate glumeț, jumătate amenințator :

— Niciodată glas femeesc, zise el, nu a impus lui Ștefănița Vodă. Știu cât de bogate sunteți în lacrimi, și de câte ori pe zi sunteți în stare să muriți pentru lucruri de nimica; noroc că Dumnezeu v'a dat neprețuitul har de a învia tot atât de des pentru nestingerea neamului omenesc. De aceea eu nu pierd nădejdea că după ce te vei ucide de frica dragostei mele, vei învia mai drăgălașă decât înainte, și vom ride împreună cum, pentru cuvântul *cinste* născocit de proști, era să jertfești atîta frumuseță și atîta viitor. Te las să mai gîndești Eleno. De astăzi în trei zile voi veni earăș la tine spre a-ți cere răspunsul. Rămăi sănătoasă și cugetă bine!

După ce rosti aceste cuvinte el se plecă și eși.

O! cine poate să descrie tristețea în care căzù Elena! Fața cu tiranul ea găsisese îndestul curaj spre a-l înfrunța; cuvintele ei pline de energie, frumusețea, nevinovăția, slăbiciunea ei chiar, erau atâtea arme ce o apăraseră pentru moment contra încercărilor lui, însă îndată ce rămase singură, puterile o părăsiră și un riu de lacrimi îi inecă fața. Ideea singurătății, lipsa de ori-ce sprijin omenesc, primejdia viitoare care o amenința acum de departe cu toate îndoelile și spaimile ei, mai înfricoșată decât chiar dacă ar fi fost prezentă, toate aceste chinneau atât de amar tînerul ei suflet, încât ea se crezù pierdută fără scăpare.

Dumnezeu însă nu lasă pe om.

Un smoc de raze pornit din luminile asfințitului se strecură în odaia ei ca o solie cerească, poleindu-i sinul și cosițele cu văpselele curcubului, și deși prin aceasta întru nimic nu i se schimbaseră soarta, totuși ea simți o ușurare în inimă. Mentea i se limpezì, lacrămile i se uscară, și ea putù să-și măsore nenorocirea și să cugete la chipul scăpării. — Peste trei zile Ștefănița Vodă

avea să se infățișeze inaintea ei spre a-i cere răspunsul, prin urmare cel mai bun mijloc de scăpare era de a fugi în vre-un loc necunoscut, unde tiranul să nu-i dea de urmă. — Cu această hotărîre deci ea se culcă și, mulțămîtă tineretelor darnice cu care o inzestrase Dumnezeu, somnul o cuprinse în brațe și-i alină suferințele legănînd-o în visuri desmierdătoare.

Ce s'o mai fi întemplat cu dînsa nu se știe, dar cînd a doua zi se deșteptă, ea se vîzî într'o trăsura alături cu un om necunoscut. Trăsura mergea așa de rîpede cî roatele sfîrăeau pe pămînt, și colbul se ridică în nouri. I se pîrea cî visează un al doilea vis.

II.

Trei nopti nu dormise Stefănița Vodă, și un groaznic neastemper îi frămînta creerii. El se primbla cu pași rîpezi prin odaie făcînd semne neînțelese din mîni întocmai ca un smintit, și ochii lui roși erau incun-

jurați de două cercuri vinete. Apoi deodată deschise ușa și ordonă să-i vie Malaspina.

— Malaspina! zise Ștefăniță Vodă după ce acesta i se infățișă plecându-și fruntea până la pământ. Nimene în toată țara dintre câți se află în slujba mea, nu are leafă mai mare decât tine. O mie de țechini este aproape leafa unui Dom.

— Așa este Măria Ta. Pentru aceea îți sunt dator cu munca, cu timpul și sângele meu.

— Malaspina! Ducele de Venetia, când te-a trimis mie, m'a încredințat că ești om ascuțit la minte, cu cugetul mlădios, cu limba de miere, cu fața schimbătoare după împrejurări, un om care pricepe fără să întrebe, vede fără să se uite, care știe să întrebuițeze viclenia și otrava unde se cuvine, un om însfirșit cum îmi trebuie mie.

— Cearcă-mă Măria Ta, și de nu voi răspunde la așteptare, capul să-mi stea unde-mi stau picioarele.

— Malaspina, ascultă-mă cu luare-aminte, căci voesc ca fiecare vorbă a mea să se întipărească în creerii tăi precum se întipă-

rește pecetea pe ceara ferbinte; și fie-mi vorba înțeleaptă sau nebună, voesc să mi-o îndeplinești cu aceeași credință și iscusință.

— Poruncește Măria Ta.

— Malaspina!... Am ucis pe Stroja, pe Vulpe, pe visternicul Trotușan pentru că i-am dovedit necredincioși mie; am ucis pe hatmanul Arbore care m'a crescut pe brațe și a fost mână dreaptă a bunului meu Ștefan cel Mare; am ucis și pe fii săi Toader și Nechita pentru că toți mă vrăjmășeau și voeau să-mi surpe drepturile. I-am ucis, zic, și nu mă căesc... Dar sunt eu mai sigur oare pe tronul meu? Nu!... S'ar zice că sângele vărsat de mine rodește pământul, și pe fiecare zi îmi scoate noi dușmani. Eată trei zile de când avui un vis ciudat: vėjui deasupra capului meu o mână mare, atât de mare, încăt par'că-mi acoperea ceriul; ea avea numai patru degete, și de degetu-i cel mic atërna o undiță, ear de vîrful undiței atërna sceptrul meu. Neliniștit de această vedenie chiamai pe Arifta vestita vrăjitoare să-mi talmăcească visul, și eată ce-mi spuse: „Teme-te, Măria Ta, de toți cei ce te in-

cunjoară, dar mai presus de toți teme-te de un pescar care locuște într'un colț al țării neștiut de nimene, și acărui mână dreaptă e fără un deget". Ai auzit Malaspina?..... Deși nu cred în visuri și în farmeci băbești, cu toate aceste voi să-mi lipsească chiar umbra indoelii. Ia-ți pumnarul în sin și otravă în buzunar și adă-mi pe acel dușman viu sau mort. Nu cruța aurul căci visteria țării îți va răspunde cheltuelile insutit.

Malaspina își indoî șelele până la pământ și răspunse cu glas umilit:

— Am auzit porunca Măriei Tale din cuvânt în cuvânt și jur pe capul meu, că deacuma înainte puține zile se va bucura de lumina soarelui acel pescar oricare și ori unde ar fi.

Domnul mulțămit de răspunsul venețianului își insenină privirea și se așeză leneș pe un jilț. Dar deodată se lovî cu mâna peste frunte intocmai ca un om ce-și aduce aminte de ceva, și începî să ridă cu hohot. Malaspina se uită țintă în ochii lui, neștiind care să fie cauza acestei porniri de veselie.

— Mi-am adus aminte, adause Stefăniță

Vodă, de copila cea nebună care m'a făcut eri să pierd o zi întreagă, cu glume... Ce-ai făcut cu dēnsa?

— Am indeplinit porunca Măriei Tale. Ea se află acum pe drumul Galațului întovărășită de o slugă a mea credincioasă și măne va fi în cetățuea din codrii Tigheciului sub paza cuvenită.

— Vei fi luat mēsurī să nu se facă vorbă.

— Malaspina face totdeauna lucrurile cum trebuie. M'am furișat în casa ei noaptea pe când dormea, căci cheile mele descue orice broască, și de frică să nu se trezească i-am pus la nas niște mirodenii aduse din Veneția prin mijlocul cărora i-am îngreueat somnul, și astfel am așezat-o în trăsura fără să simtă nimic.

Stefăniță Vodă plecă din cap spre semn de incuviințare, ear Malaspina își indoī earășșelele și eși

III.

Pe malul Brateșului într'o colibă mică acoperită cu frunzari creștea tēnerul Petru

Rareș umbrit și încălzit de dragostea maică-sa, și intocmai ca o mlădiță de stejar răsadită în pământ prielnic, se făcea văzând cu ochii tot mai frumos și mai voinic. Era acum de douăzeci de ani. Flăcăii de prin prejur îl puneau totdeauna în fruntea lor și la joc și la treabă, căci dintre toți el era cel mai vênjos la trup și mai ghibaciu la minte. Pletele lui negre îi cădeau pe umeri intocmai ca o coamă de leu, și în ochii lui focosi ar fi putut ceti cineva dragostea primejdiilor și dorul de a le învinge. Maică-sa Domnina, îl învățase carte, căci ea, deși se indeletnicea acum cu pescuitul, dar în tinerețele ei fusese avută și trăise în lumea cea de soiu. Cerinat, un om cărunt la cap și înăsprit de muncă, argățea de ani îndelungați la Domnina, și de mult ce se deprinsese cu Petru crescându-l de mic pe brațe, îl iubea ca ochii din cap. De câte ori Petru se ducea la vênat sau la pescuit, Cerinat trebuia să-l întovărășească. El îl priveghia, îl ajuta, îl apăra de toate primejdiile în care furtunaticile lui tinerețe îl aruncau cu nesocotință, și nu odată l'a scos

din fundul Brateșului cu sufletul la gură; nu odată l'a scăpat abia nesfășiat din gura fiarelor sălbaticе, așa că într'o zi chiar, îndrăznețul copilandru pierdù un deget de la mâna dreaptă rupt de colții unui lup! In zadar maică-sa căuta să stēmpere pornirile lui invăpăiate. El nu trăia cu plăcere decât in primejdii și nu visa decât lupte și biruințe.

— Mamă, îi zise el într'una din zile, spune-mi de ce mi se bate inima așa de tare in piept?... De ce ochii mei nu găesc destul loc de privit imprejur?... Vezi tu vulturul cel de sus care zboară colo pintre nouri? In locul lui, mamă, aș vrea să fiu; să zbor și eu după placul meu. El stăpânește lumea cu aripile; ear eu ce sunt aici?... Numai dor fără putere!

— O drag de copilaș! răspuse Domnina, crută-ți tinerețele. Tu nu știi ce-i scris in cartea vieții. Poate că Dumnezeu a pus degetul pe fruntea ta, și dacă sânge de viteaz va fi să curgă in vinele tale, nu-l cheltuï de pe acuma. Va veni vremea când îți vei da zbor inimii și vei fi vultur intre oameni.

— Mamă, tu-mi ascunzi o taină, adause Petru, uitându-se țintă în ochii ei.

— Taina ta o știe Dumnezeu; eu sunt prea nemernică să pot ceti în viitor.

Petru remase pe gânduri. Vorbele maică-sa deși ținteau a pune frâu indemnurilor inimii lui, totuș aveau farmecul unei prorocii. El își simțea prea multă agerime în cap și prea multă tărie în suflet pentru a nu se crede chemat la lucruri mai pre sus de meseria lui de pescar; dacă însă realitatea se impotriva dorințelor lui cu tăria unei piedeci neinvinse, el își zidea în inchipuire o altă lume mai frumoasă decât cea a avea, în care-și lua locul de Domn și stăpân. Astfel Brateșul se prefăcea în visurile lui într'o mare nesfirșită cu corăbii și ostroave; codrii Tigheciului și șesurile Dunării i se infățișau ca niște nemărginite împărății dușmane ce trebueau cucerite; și atunci el năvălea cu oști inchipuite asupra lor, și în bătăliile grozave ce se incingeau, Petru eșea totdeauna invingător. — Cine nu-și face o lume a lui la vârsta tinereței?

Astfel trăea Petru frământat de doruri.

ascunse, când într'o zi luându-și merinde pentru mai mult timp, se suî în luntre, trecù lacul de-acurmezișul și se afundâ în codrii Tigheciului. Trei zile el vênâ la căprioare și mistreți, căci săgeata lui se deprinsese a nu mai merge în deșert, și eată că oprindu-se la un părâu spre a-și potoli setea, vèzù o năframă albă ce se coborea încet pe unda argintie. El prinse năframa și vèzù într'un colț scris cu litere roșie cuvântul: *ajutor!*... Creerii lui se aprinseră îndată la inchipuirea că o ființă nenorocită zace negreșit în lanțuri; el își încordâ arcul, își puse barda la brâu, torba cu săgețile în spate, și plecâ în susul părêului. El merse câteva ciasuri singur făcendu-și feliurite planuri care de care mai răsboinice, când ajunsese la un loc unde părêul se despărțea în două. Pe unde a venit năframa, pe brațul din dreapta sau pe cel din stînga? Aici era întrebarea. Pe când însă Petru sta în nedumerire, eată că zârî un om călare bine îmbrăcat și bine armat care înainta spre dânsul, zicându-i:

— Bun ajuns, vênătorule! Ce umbli pe

moșiile domnești ca prin satul lui Cremene, ucigënd vënatul Măriei Sale?

— Bine-ai venit călëtorule! Ia vënez și eu ici cole câte o fiară stricătoare care n'are ce fi bună Măriei Sale. Dar pe tine cine te-a pus pristav peste păduri?

— Eu sunt stolnicul Udrea, om de la curtea domnească, și am dreptul de voiu voi să-ți dau și câteva la spate pentru îndrăzneala ta de a călca fără voe moșiile domnești.

— Cearcă stolnice, zise Petru acărui ochi se aprinserë de mănïe.

— Eaca! Eaca! Da aceasta ce-o mai fi? adause străinul uitându-se la năframa pe care Petru o ținea în mână. Pentru un pëcătös ca tine o năframă așa de subțire în mijlocul codrului nu-i lucru curat; negreșit ai furat-o de undeva?

— Ascultă stolnice! Dacă-ți e milă de oasele tale, contenește cu astfel de vorbe, căci eu nu sunt ca de-al de tine lingău de curte, să trăesc din fărmaturile ce mi se aruncă ca la căni, și să mă îmbogățesc din banul furat de la stăpan; eu trăesc din

munca mânilor mele, stolnice, și mânilor care muncesc se învertoașă, și vai de tine când vor începe să triere pe spinarea ta!

— Tot mai dămol copile, că nu suntem nici noi așa de spërioși. Ia mai bine să facem pace împreună și să sărutăm de bună intălnire drăguleana astă de ploscă, doar ne-om mai încălzî la inimă și ne-om mai indulci vorbele.

Udrea trase un gât din plosca cu vin, apoi o întinse lui Petru.

Dă-ți mânia după spate,
Și s'o bem în jumătate!...

Așa-i că-i bun? e adevărat de Odobești; de vechiu ce-i, șede numai în cămeșa lui. Acum că ne-am împrietenit spune-mi și mie, copilandre, despre întemplantarea cu năframa, nu de alta, dar ca să nu intri în vre-un prepus; ș'apoi dă! pot să-ți fiu și eu de ajutor la vr'un capăt de pod. Nu sunt așa de rău cum mi-e vorba, și știu și eu să indatoresc un prieten la nevoie.

Petru, după o dușcă de vin, se simți mai

in chef, și tînăr, increzător cum era, îi arătă năframa și-i spuse prin ce chip o căpătase.

— Hm!... Este ceva la mijloc, zise Udrea, făcînd o strimbătură in chip de zimbet. Negreșit este ceva...

— Așa gîndesc și eu, stolnice, trebuie să fie vre-uu sufiet de om chinuit care cere ajutor. Cine știe poate e vre-o femeie tînără și frumoasă, care...

— Da! Da! Care nu vra să înțeleagă de cuvînt cinstit. Și ce gînd ai să faci?

— Vreu să mă duc să o scap.

— Cum numai tu singur, singurel? Ai inebunit?

— Eu și cu Dumnezeu.

— Și cu mine, adause Udrea, dacă-ți va fi voea. Vom fi trei cu Dumnezeu. Ș'apoi dă! și eu nu sunt așa stingher pe lume, căci vorba ceea, fiecare paiu are umbra sa. Pe lângă mine tot mai sunt câteva suflete care se hrănesc și pot să pue umărul la nevoie. Ce-ai zice dacă am fi patru, cinci care ne-am duce să scăpăm păsăruica din

cușcă? Unde-s cinci nu-i unul, și acolo nu cred să fie sat fără câni.

— Primesc, zise Petru acărui inimă se umplu de bucurie.

Atunci Udrea șueră între degete și deodată trei Ungureni imbotforați, cu bondițele aninate pe umere, cu căciulile pe ureche și cu mustețele lungi și răsucite eșiră ca din pământ salutându-l militărește. Fiecare avea câte o sineață pe umăr. Udrea le făcu un semn nevăzut, și într'o clipă cu toții se aruncară fără veste asupra lui Petru și-l trântiră la pământ.

— A! Mișei! Hoți fără de lege! strigă Petru vėrcolindu-se din rėspuțeri. Dar ce puțea el să facă singur contra patru, mai ales cãnd il apucase pe furiș.

— Așai că unde-s patru nu-i unul? zise Udrea cu glas luător în rıs. Vei țině minte altă dată, copilandre, cum se fură fetele din curțile domnești.

Ei il legarě cot la cot, apoi il așezarě de-aspinarea pe șaua calului pe care venise Udrea, il cetluirě din nou așa de cumplit încăt abia se mai rėsufła, și cãteș patru

plecară unul după altul pe cărarea strimțată, mergând doi înaintea lui Petru și doi în urmă. Dar n'apucase a face drum lung prin desimea codrului, că ungureanul cel din urmă se împiedică de-o cioată și căzù la pământ; și — lucru ciudat — nu se mai sculă. Ceilalți fără să bage de samă mergeau tot înainte, când cel de-al doilea se lovì fără veste cu capul de-o creangă și căzù earrăș lat ca o broască.

Atunci Udrea se întoarse, strigă la dênșii cu asprime să contenească de a se mai hărjoni prin earbă; însă.... nici unul nu-i răspunse. Udrea se oprì un moment să vadă ce este, când eată că și cel al treile Ungur bătù o metană la pământ rămânend țapen ca tovarășii săi. Udrea îi căutâ cu mirare, și ce se vadă?... lucru groznic și neașteptat... câteși trei, fără să se știe cum și de unde, fusese hultuiți câte de-o săgeată între umeri și pironiți la pământ.

Atunci se auzì la spatele lor un glas care striga:

— Stați! Stați! Dragii mei că sunt și eu pe aici.

Era argatul Cerinat, care luându-se pe urma lui Petru, venea acum în fuga mare în ajutorul lui.

— Ha! zise el lui Udrea, acuma suntem tocmai pe tocmai. Pe tine am să te cinstesc cu o băta, fiindcă ești mai de soiu.

Și pân' a nu avè vreme buimăcitul Udrea să-și vie în simțire, îl și ciocni în cap în-cât îi despică tidva drept în două.

— La un car de oale e destul o măciucă, adause Cerinat aruncând băta și prinzând să desfacă legăturile lui Petru. Uf! mi-a venit sufletul la gură, urmă el tăind nodurile. M'ai făcut să alerg ca un ogar acum la bătrăneță, dar am venit și eu la vreme când, vorba ceea, îți era lumea mai dragă. Spusu-ți-am eu că ulcica nu merge de multe ori la apă! Dă! Așa's tineretele sumețe, bata-le să le bata... Dar și un pic de minte n'ar strica.

Petru după ce se vèzù deslegat mulțami lui Dumnezeu că a scăpat teafăr, sărută din inimă pe Cerinat și privi cu înfiorare la cele patru trupuri care zăceau împrejur.

— Acuma, zise Cerinat, cred c'ar fi mai

nimerit să nu-i lăsăm pradă corbilor, ca să nu se facă vorbă in lume. Fii tu cioclu și eu le voi fi popa, adică după sfânt și tă-măe, și să ne apucăm de treabă.

Petru începù să sape groapa și in acelaș timp povestì lui Cerinat întemplantarea cu Udrea, spunendu-i totodată că este hotărit cu neștrămutare a merge in ajutorul ființei care a trimis năframa pe părëu.

— Va să zică cauți încă odată să pui cap sănătos sub evanghelie. Bine... fie și așa... dar atunci să chibzuim lucrurile mai cu meșteșug, ca să nu cădem, vorba ceea, ca cioara in laț.

Cerinat prinse să caute pe Udrea prin buzunare și scoase o hărtie ce purta o pecete de ciară roșie.

— Tu care știi cetì, zise el, ia spune-mi ce-i scris in tărfălogul ista?

Petru cetì:

„Știut să fie de toate slugile mele de la „cetățuea din codrii Tigheciului că am in „sărcinat pe credincioasa mea slugă, stolnicul Udrea, să priveghieze asupra copilei „Elena ce se află sub pază in zisa cetățue.

„Poruncesc dar ca să fie cuvântul lui ascultat de toți fără osebire și grabnic pus în lucrare intocmai ca porunca mea Domnească.

„Stefan“.

— Al dracului lucru îmi mai tună prin cap, zise Cerinat.

— Ce? răspunse Petru.

— Știi una, dacă m'aș face eu Udrea îmbrăcându-mă cu hainele lui, și tu un ungurean de cei cu musteața răsucită, așa-i că mai ușor am pătrunde în cușca unde zace hulubița?

— Așa este, dar crezi tu că oamenii de la curte n'or fi cunoscând pe adevăratul Udrea și n'or vedea deosebirea ce este între tine și el.

— Bine vorbești, dar am eu ac de cojoc și pentru aceasta. În curând o să întunece; lună nu-i de fel, și prin întuneric, știi vorba ceea, nici un nas nu-i fără haz. Așa dar să ne pregătim, și ce-a mai fi să fie, rămâne în voea lui Dumnezeu.

În curând Cerinat se îmbracă cu hainele lui Udrea și Petru cu ale unui ungur.

— O, ce bine-ți șede, zise Cerinat, uitându-se cu dragoste la Petru, par'că ești un făt-frumos croit pe voinicie. Bine că nu suntem pe Brateș să te vezi in oglinda apei, că te-ai fuduli. Deacuma la treabă copile, și să nu uităm că până acasă eu sunt Udrea cel cu cartea domnească, ear tu un lefegiu ungurean.

— Ascult ; răspuse Petru surizend și salutând militărește.

După ce morții fură ingropați și toate urmele șterse, ei merseră pe brațul drept al păreului, pe unde plecase și Udrea, luând calul acestuia cu dênșii, și pe când intunecase bine, ajunseră dinaintea porții cetățuei.

Cetățuea era mistuită in adencul codrului, incunjurată cu ziduri groase, intărită cu turnuri inalte, ce se pierdeau in intuneric și aparată cu șanțuri și metereze pentru arcași și pușcași.

— Cine vine ? strigă străjerul de la poartă.

— Eu, răspuse Cerinat, stolnicul Udrea ; ce mai veste ?

— Bună pace.

Atunci Cerinat intorcându-se cătră Petru

care sta drept ca o luminare dinaintea lui, îi zise :

— Ianuș ! ține această carte domnească, intră in cetate și ad-o intocmai la indeplinire. Știi poronca Măriei Sale; n'avem vreme de pierdut. Eu stau aici la poartă și te aștept.

— Ascult, răspuse Petru salutând militarăște, și cu pași hotărâți intră in cetate.

— Cine vine ? strigă un al doilea străjer din lăuntru.

— Eu sluga lui Udrea.

— Nu te apropia ; nu te cunosc ; să vie ciaușul.

Se făcù larmă ; se aprinse masalale și ciaușul veni cu grăbire să vadă ce este.

— Cine ești și ce voești la vremea asta ? întrebă cu asprime ciaușul pe Petru.

— Sunt sluga stolnicului Udrea ; și am venit din parte-i cu poruncă domnească.

— Nu te cunosc ; n'ai voe să intri.

— Că nu mă cunoști, asta nu-i de mirare, răspuse Petru c'un accent unguresc bine prefăcut ; multe or fi in lume pe care d-ta nu le cunoști. Deaceea și Măria Sa Dom-

nul și stolnicul Udrea numai au incredere în voi. V'au dat să păziți aici în taină o biată fată nemernică, și eată că toată țara de la Suceava și până la Galați a aflat despre aceasta; așa de bine vă știți face datoria. Noaptea beți vinul domnesc din pivniță și ziua dormiți la metereze cu puștile lângă voi, încât fiecare poate să între aici ca într'o casă pustie.

— Ce vorbești nerodule?... strigă ciaușul mănios. Ia umflați-mi-l băeți să-i însemnăm pe spinare câteva slove cu nuele, să vadă el cum știm noi să ne facem datoria. Și fiindcă a intrat aici fără nici un rost, apoi de fiecare nue să-l întrebați cum și cu ce scop a venit.

— În lături mișei! răspunse Petru în vinele căruia sângele începea acum să fiarbă. Voi nu știți păzi o muere care vă este dată în grijă de însuși Măria Sa, și pe mine vă ispitiți voi să puneți mâna. Cui nu-i e milă de scăfărlia sa să se apropie de mine!... Ear cu d-ta, jupăne, mai am încă două vorbe de vorbit. D-ta care nu mă cunoști, ia spune-mi. mă rog, cunoști această nă-

framă? adause Petru scoțend-o din buzunar. Spune-mi jupăne ciaușe, slugă credincioasă a Măriei Sale, spune-mi cum se face că peste aceste ziduri nalte pe deasupra cărorora numai paserile pot zbura, a putut să se arunce această năframă pe care am găsit-o în mână a niște pescari? cine-i acel puiu de nopărcă care primește simbrie de la Măria Sa pentru ca să-l vînză pe ascuns?

Ciaușul cercetă năframa și se îngălbeni. Toți ceilalți străjari remaseră muți împrejur.

— Nu-i lucru curat jupăne ciaușe!... Dar n'am mântuit încă răfueala cu cinstita față d-tale. De nu-ți va fi cu bănuială te rog să-mi mai spui dacă cunoști această hărtioară? zise el arătând cartea domnească găsită în buzunarul lui Udrea.

Ciaușul o privi la lumina masalalelor și se plecă până la pământ. El recunoscù cartea domnească pe care o vîzuse în mână lui Udrea de mai multe ori.

— Ha! cred și eu că-ți vei pleca acum capul până la vîrful ciubotei, adause Petru cu glas luător în ris. Deaceea din porunca domnească și a stolnicului Udrea ce aș-

teaptă la poarta cetății, vei binevoi, jupăne ciaușe, să-mi incredințezi in minutul acesta copila ce este aici închisă. Cetatea are să fie chiar in astă noapte incunjurată și bătută de gloatele lui Arbore in scop de a o scăpa pe dănsa. De aceea fiecare să stee la locul său deștept și gata la luptă. Măria Sa nu voește să lase copila aici in timpul bătăiei, și stolnicul Udrea are poruncă să o ducă intr'un loc ascuns unde nimene să nu-i știe de știre. Indrăznește acuma, jupăne ciaușe, să nu ascuți de porunca domnească dacă ai poftă să-ți vezi tidva la călcăe.

Un vârtej cuprinse mințile tuturor. Vorbele hotărite a lui Petru, năframa, cartea domnească, vestea luptei ce-i amenința chiar in acea noapte, prezența lui Udrea la poarta cetății despre care îi incredințase însuși plăeșul de la poartă cum că l'a recunoscut după haine și cal, — toate aceste ștersese din inimile lor ori-ce indoeală. Alarma fû dată in cetate. Toți alergau cu şușanelile pe la mețereze, clopotul cel mare suna, când eată că Elena inspăimântată de sgomotul neo-

bicînit ce auzi, se infățișă tremurând dinaintea lui Petru sprijinită pe brațul ciaușului. Era palidă sërmana de grijile inimii, de nopțile nedormite, de frica primejdiilor ce o amenințau, și pe fruntea ei păreau că strălucesc razele de martir. Fără voe Petru își descoperi capul dinaintea frumusețelor ei. Apoi stringënd-o incet de mână; îi zise:

— Porunca Măriei Sale este să mergi cu mine și stolnicul Udrea unde te vom duce.

Elena îl privi un moment și un fulger de bucurie i se strecură prin ochi. Ajunși la poartă, Petru și Cerinat o puseră pe cal și căteși trei plecară prin întunecimea nopții pe cărări necunoscute.

IV.

De cinci zile ședea Domnina singură și suspina, și întreba apele Brateșului, și privea în zările depărtate așteptëndu-și fiul care numai venea; ear pieptul ei se ridica ca valurile apei de furtuna ce-i tulbura sufletul. Dar eată că a șesea zi inspre sară pe când Brateșul ardea de focurile asfințitului, se zări în depărtare o luntre mică care când

se pierdea, când ear apărea in crețul un-
delor, inaintând spornic spre mal și lăsând
in urmă-i două lungi cărări de rubine. Dom-
nina o privea cu ațintire ; ar fi voit să soarbă
spațiul, să pătrundă cu sufletul până la
dēnsa căci inima-i de mamă recunoscuse pe
fiul mult așteptat, ear Petru care plutea in
luntre își simțea inima împărțită in două:
ar fi voit să ajungă și să nu ajungă. De
când venea cu Elena, ori vederile lui se
schimbasesc, ori intr'adevăr lumea se imbră-
case in alte haine, dar niciodată el nu se
simțise așa de dulce legănat pe sinul Bra-
teșului, niciodată apele lui nu-i păruse mai
limpezi și mai drăgălașe, niciodată asfințitul
nu fusese impodobit cu văpsele mai stră-
lucitoare. Elena ședea tăcută și privea pe
luciu lacului, ear Cerinat vėsła mereu in
puterea brațelor, și uitându-se când la unul
când la altul zicea in gândul seu :

— Știu că deacuma cerbii și mistreții o
să aibă repaus.

Ajunși la mal, Domnina îi primì cu la-
crămi pe obraz, și când află despre intēm-
plările Elenei și o vèzù atât de nenorocită

și atât de frumoasă, îi făgădui adăpost și apărare ca pentru însuși copilul ei. O nouă colibă fu făcută de Cerinat și Petru alături de ea cu a Domninei, lucrată însă mai cu îngrijire, și acolo Elena începui să petreacă zile senine. Obrajii ei prinseră la rumeneală, ochii ei se invioșară scaldându-se în fiecare zi în aer și lumină, și încunjurată cum era de inimi prietenești ea se simțea deplin fericită. Ear Petru, pe ce zi mergea, se făcea tot mai sficios și mai tăcut; abia de îndrăzne să-i spună un cuvânt. El o iubea în taină și-și făcea însuși spaimă de dragostea sa; căci cum ar fi putut el spera ceva de la dănsa? el pe treapta cea mai de jos a lumii, un biet fiu de pescar; ea fiică din lumea mare, răpită dintr' o cetate domnească, și așa de frumoasă încât Moldova îi fusese închinată la picioare. Și cu toate aceste fără nici o speranță Petru o iubea tot mai cu foc, căci mărimea piedicilor aprind mai mult mințile și sporesc dorul inimii. El acum nu se mai depărta de-a casă; arcu lui ședea colbăit în cuiu, și căprioarele fără grijă de moarte veneau până aproape de

colibele lor. Numai la pescuit cu undița mergea din când în când întovărășit de maică-sa și de Elena; dar și atunci el nu prindea nimic, căci ochii lui priveau mai cu drag în ochii Elenei decât în apele Brațului. Treceau zilele una câte una și Petru se deprinsese a nu mai ride și a nu mai dormi. În zadar Cerinat îi spunea feliiurite glume și-l îndemna la feliiurite trebi, ca doar va uita răul ce-l rodea; el fugea de Cerinat, fugea chiar de maică-sa, căci i se părea că amândoi se uită cu ochi răuvoitori în inima lui. Ear când Elena îi spunea câte odată vre-un cuvânt bun, poate fără scop de a-l îmbărbăta, atunci speranța năbușea cu puterea unui șuvoiu în sufletul lui, și de bucurie s'ar fi crezut în stare să răstoarne munți pentru dēnsa. Dacă Elena înțelegea ceva despre dragostea lui Petru, aceasta era taina ei; însă Cerinat care era om priceput, credea că vede în ochii ei o tainică mulțămire când întâlnea pe Petru, deși oare-cum ea părea că fuge de dēnsul.

Intr'una din zile sosi la coliba Domninei un bătrân călugăr care călătorea pe jos în

papuci de lemn, cu o desagă pe umeri. Barba sa surie și tufoasă îi acoperea jumătate de obraz; într'o mână el ținea toiagul de călător și în cealaltă o përeche de metane.

— Binecuvântat fie numele Domnului! zise el apropiindu-se de Domnina care ședea în ușa colibei. Cred că nu vei respinge de la pragul tău pe un biet închinător care vine pe jos de la hotarul țării și merge la Ierusalim.

— Niciodată om bun n'a fost respins de la casa noastră părinte, răspuse Domnina.

— Nu cer adăpost decât pentru o noapte ca să-mi odihnesc slăbănogitele picioare, și mâne îmi voi urma calea spre sfântul mormânt.

Domnina îi dădù o laviță la ușa colibei pe care călugărul se așeză gemând de osteneală, îi luă desaga de pe umeri și o puse jos lângă el, apoi se duse în lăuntru colibei spre a-i aduce ceva de mâncare. În acelaș timp călugărul se uita împrejur cu o nespusă luare-aminte.

— De n'a fi nici aici, își zise el in sine, atunci visul n'a fost decât un vis.

Domnina îi aduse o legătură plină cu merinde și i-o puse dinainte.

— Dumnezeu să-ți răsplătească după inimă, zise călugărul mâncând cu poftă. Casa primitoare e ca altarul lui Dumnezeu de la care tot creștinul se întoarce cu inima plină. O cât de puțină evlavie este in lume, și câți oameni fără frica lui Dumnezeu! Ear ție, femeie binecuvântată, drept mulțumită de buna găzduire, precum și copiilor tăi de vei fi având, vă voi aduce la întoarcere lemn sfânt de la crucea Mântuitorului care e spre tămăduirea tuturor boalelor.

— Mulțamesc cinstite părinte, eată și copiii mei, adause Domnina văzând pe Petru și Elena întorcându-se cu undițele de la pescuit.

Elena care zărise un om străin, se feri de-a se întâlni cu el și intră in coliba ei. Ear Petru se apropia de călugăr și-i sărută mâna. Acesta tresări văzând mâna dreaptă a lui Petru fără un deget.

— O! binecuvântată mamă! adause că-

lugărul cu glas dulce pătrunzător, un copil așa de frumos este un dar de la Dumnezeu spre mângăerea casei părintești. Și cu ce-ți indeletnicești tinerețele copile? întrebă călugărul apucându-l de mâna dreaptă în chip de desmierdare.

— Cu pescuitul, răspuse Petru.

— Puțin, puțin lucru pentru un tănăr cu chip așa de isteț. De ce n'ai învățat carte să poți ajunge și tu ceva în țara noastră care are nevoie de brațe verzi ca a tale?

— Știu carte, părinte.

— Minunat! minunat! Știi carte, va să zică te poți indulci de știința și cugetarea celor mai vrednici decât noi. Primește atunci în dar de la mine o cărticică mică pe care te sfătuesc să o citești cu sirguintă, căci ea va adăugi ispita bătrânească pe lângă agerimea tinerețelor tale, și te va face om întreg.

Atunci călugărul scoase din desagi o carte veche cu file groase și unse și o dădu în mâna lui Petru. Dar n'apucase acesta să o deschidă, că ochii lui se ațintiră pe

Brateș văzând o luntre mare cu ventrele și steaguri care se apropia răpede de mal. In luntre erau oameni mulți care vâslau cu hârnicie, părând a fi foarte grăbiți. In dată ce atinseră pământul, ei veniră cu grăbire spre coliba Domninei întrebând dacă ea locuște acolo.

— Aici, răspunse ea însuși.

Atunci unul dintre dênșii scoase din sin un plic pecetluit cu pecete domnească și deosebit o carte deschisă pe care o cetî in gura mare:

— „Eu Teoctist Mitropolitul Moldovei și „Sucevei vestim tuturor locuitorilor din țară: „boeri, oșteni, breslași, și plugari, precum „știut să fie că am fost față ca părinte „duhovnicesc, când fericitul intru pomenire „Stefan Cel Mare Domnul Moldovei și-a dat „sufletul. Inaintea morții sale marele Domn „mi-a spus că are un fiu din sângele lui „făcut cu Domnina Rareșa dându-mi și ală- „turatul plic spre a i-l incredința. Mi-a po- „runcit însă cu limbă de moarte să nu dau „plicul și să nu descopăr această mare taină „decăt atunci când eu, Teoctist Mitropoli-

„tul Moldovei și Sucevei, voiu socoti după
„dreapta mea judecată că țara e in primej-
„die. Apoi văzând nelegiuirile și desfrână-
„rile lui Ștefăniță Vodă care a surgunit,
„tăiat și otrăvit toți fruntașii țării spre in-
„destularea răutății și a deșertăciunilor lui,
„mărturisim in dreaptă cunoștință și cuget
„curat că țara e in primejdie și că nu are
„altă scăpare decât de a pune in scaunul
„ei pe Petru Rareș fiul drept născut din
„sângele lui Ștefan Cel Mare. Sfătuim deci
„duhovnicește pe toți locuitorii țării: boeri,
„oșteni, breslași și plugari să-i dee ajutor
„intru toate cu sfat, bani și arme pentru
„a-l pune in scaun și a indeplinî voința
„rostită cu limbă de moarte de fericitul in-
„tru pomenire Domnul Moldovei Ștefan Cel
„Mare.“

In auzul acestei cetiri Petru Rareș fû cuprins de-o simțire nouă și puternică care-i ingrămădi tot sângele la inimă. Domnina abia se ținea pe picioare de uimire, ear străinul călugăr se inchină adenc dinaintea lui Petru zicendu-i cu glas umilit, că bine l'a cunoscut el că nu era merit să rămăe

pescar, și că de voește să fie Domn bun și binecuvântat de toți, să iee în toate zilele povește din cartea ce i-a dat-o, care este o comoară de înțelepciune.

În acelaș moment Elena, auzind un sgomot neînțeles în jurul colibeii sale eși, și când vèzù călugărul ingenuchiat dinaintea lui Petru, scoase un țipet desperat, se răpezi la Petru, îi smunci cartea din mâni spunându-i că acest călugăr e un răufăcător ce voește să-i răpească zilele, și că-și amintește al fi vèzut în alte haine în cetatea de la Tigheci. Iute ca fulgerul Petru îl înșfăcă în brațele sale vèrtoase și-l returnă la pământ; dar care fù mirarea lui când, în vâlmășagul luptei, vèzù deodată barba călugărului căzând într'o parte, peru-i alb în altă parte, și în loc rămânând un om tènăr, smolit, vênjos care se sbuciuma cu vrăjmășie spre a scăpa din mâinile lui Petru.

— Malaspina!... Malaspina! strigară solii Mitropolitului Teoctist... Otrăvitorul de serie... Sfătuitorul de rău a lui Ștefăniță Vodă!... La moarte!... La moarte!... și cu toții tăbăriri asupra lui și-l legară cum-

plit de un stîlp, așteptând numai un semn de la Petru Rareș pentru a-i rēpune zilele; ear cartea fū aruncată in foc dovedindu-se a fi otrăvită.

— Un asemenea hoț, zise Petru Rareș, trebuie să moară cu cinstea cuvenită spre pilda și a altora; deaceea îl vom duce la Suceava, îl vom judeca după legile țerii și-l vom spānzura in vēzul tuturoră. Până atunci însă va sta sub pază.

Vestea despre ivirea unui fiu a lui Stefan Cel Mare cu drept de moștenire la scaunul domniei se respāndi iute in toate unghiurile țerii, setoasă de a scāpa de sub jugul lui Stefāniță Vodă. Trimbițile de revoltă sunau pretutindenea. Gloate nenumărate alergau cu grābire spre Brateș, și se puneau sub steagul lui Petru, ear acesta făcea toate pregătirile pentru lupta viitoare cu o agerime de minte care punea pe toți in mirare. Când se simți in stare de a da piept cu Stefāniță Vodă, el porunci oștirii să plece spre cetățuea Tigheciului, ear el, in scop de a scurta drumul, se hotări să se urce dimpreună cu Elena, Cerinat, și

maică-sa într'o luntre spre a tăea lacul in curmeziș. Două luntri, una mai mare și alta mai mică erau aninate de mal. Malaspina care nu părăsise scopurile sale de ucidere, fiind rânduit a se sui in luntrea cea mare, și crezând că Petru Rareș va veni cu el împreună spre a-l priveghia mai deaproape, aruncă pe furiș un praf la picioarele sale și se ghemuî tăcut într'un colț. Elena însă nu voi cu nici un preț să fie in aceeași luntre cu Malaspina; ea induplecă pe Rareș și pe ceilalți de a se urca in luntrea cea mică lăsând pe italian in cea mare sub paza a doi plăeși.

Era pe la revărsatul zorilor: ziua se vestește frumoasă și senină, și Brateșul era așa de liniștit încât luntrile păreau că lunecă intre două ceriuri. Pe mal se vedeau șirurile armatei inaintând cu pas grabnic in sunetul tobelor și a trimbiților; ear Petru se simțea uimit până la lacrimi. Cătă schimbare in soarta lui numai in câteva zile! Dintr'un biet pescar sărac și necunoscut de pe malul Brateșului, el se trezi deodată fiu de Domn chemat a stăpâni Moldova, și

eată-l acum pe calea de a-și dobândi drepturile în fruntea unei oștiri numeroase, în-suflețită de focul vitejiei. Când vre-odată om din lume a putut să facă vis mai frumos!... Cu toate aceste mărirea ce se oglindea dinaintea ochilor lui, în loc să potoale, aprindea și mai mult dragostea ce simțea pentru Elena, căci astă-dată el se credea vrednic de dânsa. Amândoi tăcuți cu inimile aprinse de acelaș dor, pluteau pe apa lină, și tot atât de tăcută ca și dânsii Domnina sorbea în taină fericirea lor, privindu-i numai din când în când cu ochii încărcăți de dragoste părintească. Când eată că glasul lui Cerinat îi trezi din dulcea ametală.

— Ho! Ho!.. zise el. Sfinția-sa părintele închinător a luat-o la sănătoasa.

Toți se uitară înapoi și ce să vadă!... Luntrea în care venise Malaspina ardea în flăcări, și era cât pe ce să aprindă și pe a lor, dacă Cerinat nu s'ar fi grăbit să taie funia ce le lega împreună. Cei doi plăeși erau morți și ardeau în luntre, iar mai departe în albastrul apelor Malaspina se vedea înotând cu brațe voinicești. Atunci Pe-

tru își încordă arcul, îl luă la ochi, săgeata sburâ, și în aceeași clipă se văzù trupul lui Malaspina căzând în adăncimile Brateșului și apa rotindu-se în față.

— Rămăi sănătos cinstite părinte, zise Cerinat, numai de n'ai otrăvit peștii cu cărnurile tale.

Trei zile după aceea, cetatea de la Tigheci fù bătută și dărămată de n'a rămas piatră peste piatră. Apoi Petru înaintă spre Roman unde-l aștepta Ștefăniță Vodă. De ce mergea, de ce oștirea lui creștea întocmai ca șuvoiul ce mereu sporește din riu-rile și pâraele ce se varsă în el.

Însfîrșit amândouă oștirile se loviră pe șesul Siretiului. Multe ciasuri biruința stătù în cumpene, căci Ștefăniță Vodă se lupta cu curajul desperării, știind bine că soarta lui atărnă de la izbănda acelei zile. Ear Petru Rareș era ager și neobosit, dar liniștit în suflet, măreț la privire, desprețuitor de moarte, cu ochiul sigur, cu vorba plină de foc vitejesc întocmai precum era părințele său Ștefan Cel Mare în zilele de bătălii; și mulți soldați văzându-l astfel, credeau

că revăd pe însuși marele Domn. Înspre sară șirurile lui Ștefăniță Vodă începură să se frângă. Atunci Petru voind a da dușmanului lovitura de moarte, se puse în capul călărimii și cu sabia în mână, în fuga calului, se răpezi asupra unei cete ce se mai împotriva încă, sămănând spaima cu ochii și moartea cu brațul.

În mijlocul acelei cete se apăra Ștefăniță Vodă ca un zăvod.

Eată-i ajunși față în față; ochii lor se încruntară văzându-se așa de aproape.

— Între noi deacuma, zise Petru Rareș acărui sabie scăpara în aer; să vedem dacă brațul tău de ucigaș deprins să lovească capete nevinovate va ști acum să apere pe al tău!

În aceeași clipă Ștefăniță Vodă scoase și el sabia din teacă, și gata era să o încrucișeze cu protivnicul său, însă spre marea mirare a tuturor, el, aprigul luptător, nepotul lui Ștefan Cel Mare, rămase deodată nemișcat, cuprins de o spaimă rușinoasă, cu ochii holbați asupra brațului lui Rareș.

Mâna cea cu patru degete pe care o vi-

sase într'o noapte tulburată spănzurând deacupra capului său, amenințătoare ca destinul, îi reapărû acum în ființă mai grozavă decât în vis, încunjurată de sinistrele proocii ale fărmeătoarei Arifta. O sudoare rece îi inundă fruntea și brațul îi căzû fără putere dealungul trupului.

— Ertare!... strigă el cu glas răgușit plecându-și capul și lăsând să-i cadă sabia la pământ.

Atunci Petru își întoarse fața de la densusul, porunci să-l desbrace de hainele și semnele domnești și să-l închidă în temniță spre a fi dat în judecata poporului. Însă Stefăniță Vodă ne mai putându-și suferi rușinea, rugă pe însuși soția sa să-l otrăvească, și curmă astfel de bună voe o viață plină de nelegiuiri și scrise cu sânge în amintirea supușilor săi. Ear, învingătorul Rareș intră cu mare pompă în Suceava unde Adunarea țerii îl recunoscu de fiu a lui Stefan Cel Mare, și-l alese Domn în mijlocul urărilor de bucurie ale poporului întreg. — Apoi Rareș și Elena acărur inimii erau de mult unite prin legăturile dragostii, se căsăto-

riră în biserica Mitropoliei; însă după ce nunta se sfârși, după ce trebile luară mer-sul lor zilnic, Cerinat argatul se înfățișă dinaintea stăpânului său zicându-i :

— Măria Ta!.. Cât ai fost pescar te-am argățit și te-am apărat de multe rele, căci eu care știam taina nașterii tale dimpreună cu Domnina, am căutat să te păstrez să-nătos pentru mărirea la care soarta te-a chemat. Acuma mi-am isprăvit slujba și te rog să-mi dai drumul.

Petru îl cuprinse în brațe, îl sărută cu lacrimi de recunoștință și-l rugă să rămăe lângă el, în curțile domnești, pentru câte zile de bătrâneță va mai avè.

Ear Cerinat răspuse:

— Măria Ta!... curțile în care m'am născut și am îmbătrănit sunt codrii verzi ai Tigheciului: acolo m'am deprius să-mi oglindesc fața în apele Brateșului și să mă legăn pe valurile lui! Lasă-mă să mă întorc la urma mea. Luntrea și undița mă chiamă și fără dăensele nu pot trăi. Aici aș fi ca un copac răsădit la bătrâneță în pământ străin, și m'aș usca de dorul pământ

tului de unde au fost smulse rădăcinile mele.

— Primește cel puțin să-ți dau bani, să te boeresc.

— Bani!... adause el zimbînd, dar ce să fac cu ei?... Doar să-mi dee grijă de hoți. Ear boer de m'ar vedea peștii din baltă, știu că ar ride de mine!

Cerinat mai șezù căt șezù la Curte, apoi se intoarse la urma lui, dar cînd ajunse acasă își găsi coliba prefăcută într'o casă frumoasă, și tot lacul Brateșului și toți cordii incunjurători, deveniseră proprietatea lui in puterea unei cărți domnești a lui Petru Rareș.

ANDREI FLOREA CURCANUL.

I.

Sunt Vasluean de loc din satul Floreștii. Eram abia de douăzeci și unul de ani când îmi veni rândul să trag la sorti. Îmi aduc aminte cu ce sfială vîrii mîna într'un vraf de hîrtiuțe răsucite și scosei No. 13. — „Bun!“ strigară cei d'împrejurul meu. „Ești băet cu noroc.“ Apoi doftorul mă desbracă până la piele, mă căută în gât, la incheituri, mă ciocăni în piept și 'n spate, ear comandantul mă măsură cu o curălușă să vadă dacă sunt destul de nalt, mă întrebă de tată,

mamă, frați, surori, par'c'ar fi voit să-mi afle spița neamului, și după ce-mi trecu numele într'o condică, îmi zise:

— Măi băete, n'avem ce-ți face, ai scos număr mic, ești sănătos și bine făcut, n'ai nici un drept de scutire; trebuie să rămăi în oaste. Și nouă ne trebuie voinici ca tine — Nu bine sfirși comandantul de vorbit, că un gulerat ce ședea lângă mine strigă cât îi luă gura! „la tuns!“ — Indată doi dorobanți mă impinseră într'o odaie de alături și mă așezară pe un scaun; foarfecele începură să sune prin pletele mele intocmai ca secerea 'n grâu, și cât ai bate în palme mă trezii gol la cap ca un harbuz.

Nu eram, ca să zic așa, nici vesel nici supărat, căci tocmai bine nu puteam să-mi dau samă de ce se petrecea cu mine în ziua aceea. — Numai când văzui pe tata răzemat de ușorul odăiei, măhnit par'c'ar fi remas singur pe lume, simții atunci că mă tae la inimă. Însă m'am stăpănit, și mi-am inghițit lacrimile care cercău să-mi năvălească în ochi, căci îmi era frică să nu ridă satul de mine. Avui noroc că tata era om

cuprins cu popușoi în coșere și cu vitișoare împrejurul casei, încât el se prinse să-mi facă uniforma cu cheltueala lui numai să nu mă pearză de lângă el, și astfel rămăsei soldat în regimentul de dorobanți No. 13.

Fără să mă laud pot zice că nu-mi ședea tocmai rău în uniforma mea de dorobanț cu opincile bine șfăruite la picioare, cu mantaua cea lungă incinsă la mijloc cu curea, și mai ales cu căciula cea indoită pe ureche și împodobită cu pene de curcan. Când mă roteam așa prin sat pe dinaintea fetelor care nu se prea fereau din calea mea, îmi venea în adevăr vorba ceea, să mă umflu în pene ca un curcan.

— Măi că fioros mai ești!..... îmi zicea Catrina chicotind la spatele mele; ai să tai mămăliga în două.

— Ian vezi-l, par'că-i un țap logodit; zicea Mărioara, trăgându-mă de măneca mantalei. Ear eu le fugăream, le pișcam, și când îmi cădea vre-una la îndemână îi astupam gura c'un sărutat.

Slujba mea nu era tocmai grea: căci ședeam zece zile la cazarmă și douăzeci a-

casă. Ce m'a incurcat mai mult a fost re-
glementul pe care a trebuit să-l învăț pe
de rost ca tatăl nostru. Noroc că știam
câteva buche de la dascalul Chiriac din sat.
Ear celelalte datorii ale slujbei: „La stinga,
la dreapta, pușca la umăr, la picior !..“ le-am
deprins ca apa, pentrucă nu eram stin-
gaciu din fire și mâna mi era dată pe pușcă,
de când vënam vulpile și căprioarele prin
codrii Racovei. Când mă aflam in front mer-
gënd cu pași mësurați: „una, douë, trei“,
sau când dinaintea comandantilor cu mâna
la cocardă strigam: „Ascult domnule că-
pitan!... Să trăiți domnule maior!...“ ar fi
zis cineva că's croit pe soldăție. Numai de
scos oamenii la munca câmpului nu eram
bun, căci aveam fața blajină, și ei nu erau
deprinși să se teamă de mine. Chiar Ca-
trina îmi zicea că nu mă prinde când mă
sluțesc.

Astfel o dusei doi ani și mai bine in
care timp mama murì, ear tata din ce in
ce se gârbovea. Intr'una din zile el mă
chiamă la o parte și-mi zise:

— Măi băete, eu ca mâni o să mă duc

pe urmele maică-ta și tu încă nu ești pus la cale, n'ar strica să avem în casă o gospodină care să caute de tinerețele tale și de bătrânețele mele. Eu gândesc că fata Catrina deși nu-i bogată, dar e cuminte și harnică, și va ține la cinstea casei noastre... dar tu cum socotești?

Aceste vorbe eșite din gura bătrânului tată. mă pătrunseră la inimă. Eu nu mă gândisem la Catrina și nici pot zice că-mi era dragă, precum nu-mi era dragă nici o fată din sat, însă cuvintele lui erau pentru mine o tainică poruncă care părea că vine de sus. M'am dus drept la Catrina și i-am spus voea tatei care acum era și a mea; ear ea nu-mi răspunse nimic ci se înroși ca focul și plecâ ochii în jos. Aș fi voit să o sărut ca altă-dată pe când mă hirjoneam cu dănsa la scrânciob, dar acum nu mai îndrăznii; de când gândul insuratului mă urmărea mă făcusem rușinos ca o fată mare, și vorbele nu-mi eșeau slobode din gură. Apoi de la Catrina făcui stinga împrejur și mă dusei drept la căpitanul pentru a-i cere voe să mă insor, însă căpitanul îmi răspunse:

— Andrei, nu-i vreme acum de insurat; incurând avem să plecăm in jos spre Dunărea cu tot batalionul din Vaslui, și dacă o vrea Dumnezeu să ne intoarcem sănătoși îți voi fi eu nun; până atunci trebuie să mai îngădui, fétul meu.

— Să trăiți domnule căpitan! zisei eu intorcându-mă pe călcăe ca un șurub, și fără mai multă vorbă plecăi spre casă. Tot drumul nu putui să deschid gura pentru a zice buna dimineața trecătorilor cu care mă întâlneam. Eram măhnit cum nu fusesem niciodată... și de ce, nu stiu... că doară nici tata nu era pe pragul morții, nici Catrina nu avea să se mărite cu un altul, și nici Dunărea nu mă spăria pân pe-acolo, căci mai fusesem eu in jos toamna cu oștirile, și mulțămită Domnului m'am intors bine acasă. Cu toate aceste inima nu-mi era la loc. Ajuns in sat, auzii feliurite sgomote care posomorau fețele: ba că Rușii trec Prutul, ba că Turcii năvălesc in țară, ba că Românii intră in bătae cu Turcii ori cu Rușii, nimic lămurit, tot vorbe fără șir, însă era ceva; vėzduhul părea a furtună!

Peste câte-va zile un vătăjel mă chiemă la Primărie unde găsi adunați toți flăcăii din sat, care erau soldați în batalionul meu. Căpitanul ședea în capul mesei cu o hârtie în mâni.

— Andrei Florea! strigă el.

— Față!... răspunsei eu.

— Neculai Drugă!

— Față!

— Petrea Doncilă!

— Față!

— Vasile Grăunte!

— Față!

Și tot așa mai departe ne chiemă pe toți de-arândul după izvodul ce ținea în mână.

— Copii!... ne zise el... avem poruncă să mergem în lagăr la Dunărea; grijiți-vă bine armele, luați-vă schimburi indeajuns, și de astăzi în patru zile să vă aflați la Iași, de unde vom pleca împreună cu armata de-acolo. Căutați ca nimene din voi să nu lipsască.

— Ascultăm!... răspunserăm cu toții punând mâna la cocardă.

Apoi eșirăm din primărie spre a ne duce

fiecare pe la casele noastre. Neculai Drugă se apropiè atunci de mine și-mi zise:

— Ai auzit, Andrei?... Trebile se'ncurcă. Nu-i a bine.

— Bine rău, n'ai ce-i face, răspunse Vasile Grăunte; dacă-i poruncă, s'a mântuit. Zi că nu-ție tată, vorba ceea.

— Ș'apoi ce mai la deal la vale, adause Petrea Doncilă; putem oare să ne ferim de ceea ce-i scris să fie?... Căți se întorc să-nătoși din bătălie, și căți mor acasă pe cuptor? Asta nu-i în voea omului ci a Domnului.

— Bine vorbești Petre, zise moș Toader a Paraschivei, un om bătrân care fusese treizeci de ani pușcaș la curtea boerească. De când aud că o să fie bucluc în jos par'că mă umflă în coș să merg și eu. Pecat că picioarele și mânilor nu-mi sunt după inimă căci acuma ar fi vremea să ved dacă durduța cu care m'am hrănit treizeci de ani mai știe să facă treabă. — Ei băeți!... omului nu-i e dat numai să se întindă la soare: în viață este și voe și nevoe, și dacă nu vom fi harnici să ținem piept la nevoe,

apoi mai bine să lăsăm babele să ne apere casele, ear noi să toarcem in furcă.

Grăind astfel ochii lui moș Toader a Paraschivei străluceau și trupul lui răzemat in cărjă se indrepta ca lumina. Ai fi zis că intinerește pentru a doua oară.

— Haideți băeți cu mine, adause el să cinstim un pahar de vin. Când vremile se inăspresc nu-i bine să ne despărțim fără să ne urăm unul altuia noroc bun.

Cu toții mersem la crișma din sat și ciocnirăm câte un pahar, însă mie unuia, drept să spun, nu-mi luneca vinul pe gât, căci voea bună îmi era, ca și spuma vinului numai in față, ear in inimă drojdiile grijii. Mă gândeam la tata, la Catrina, la casă, la vitele noastre, apoi la Turci, la Ruși, la ghiulele, și, luat inainte de vârtejul gândurilor, ședeam tăcut pe o laviță fără să bag de samă că rămăsesem in crișmă numai cu moș Toader a Paraschivei care se uita cu milă la mine.

— Nu-ți mai face inimă rea copile, îmi zise el, punându-mi mâna pe umăr. Du-te

acasă și te pregătește de drum, căci la slujbă ciasurile sunt numărate.

Trei zile după aceea eram imbrăcat soldățește și gata de plecare. Opincile îmi erau noue nouțe, mantaua curată încât bumbii pe dănsa străluceau ca aurul, în spate aveam ranița cu schimburile și pe umăr pușca. Când mă dusei la tata să-mi iau ziua bună mi se umeziră ochii, ear el după ce mă sărută pe frunte, îmi zise cu glas induioșat.

— Mergi cu bine Andrei!... Dumnezeu să te apere de primejdii și să te întoarcă sănătos acasă!

Îm luai asemenea ziua bună de la vecini, însă pe Catrina n'o găsi nicăiurea. Pe la prânz eram în crucile satului împreună cu toți flăcăii din batalionul meu.

Bătrâni și copii, babe și fete, toți afară de Catrina, erau adunați împrejurul nostru ca să ne vadă plecând. Ear noi optsprezece de toți eram înșirați doi câte doi cu caporalul în frunte.

— Pușca la umăr!... Marș!...

Atunci cu piciorul sting înainte plecarăm. O sută de căciuli și de pălării, o sută de

năframe se ridicară deodată in aer pentru a ne ura drum bun. Tot satul ne petrecu până la poarta țarinei; moș Toader a Paraschivei cu vorbe de îmbărbătare in gură veni și el in cărja lui dimpreună cu mulțimea, ear Anton Aghiută, un pitic ghebos care era caraghiozul satului se acățâ deasupra porții strigându-ne in gura mare:

— Mergeți sănătoși copii! Să-mi aduceți fiecare câte un pistol ca să aflu cum e Turcul: că știți: după Turc și pistol. — Tot satul porni intr'un hohot de ris, ear noi le mulțămirem militărește cu mâna la cocardă.

II.

Greu e omului până a nu intra in nevoe, dar odată intrat, apoi, vorba ceea, își pune capul intre umere și merge orb inainte. Așa se întemplă și cu mine. După ce am plecat de-acasă intrând in viața de oștean, incepuî să-mi las grijile indărăpt și puțin câte puțin venii in cheful meu obicinuit. Un

singur lucru mă mai supăra. Îmi părea rău că n'am găsit pe Catrina să-i zic rămas bun, căci cine știe? — se putea să n'o mai ved. Cu acest ghimpe in inimă mersei până in sară.

Era pe la inceputul lui Aprilie, pe când ciocărlile se invată a cânta și codrul prinde mugur. O lună plină și frumoasă îmi lumina calea, când eată că la câțiva pași de mine zării o umbră de femeie ascunsă in dosul unui frunzar. Numai o săritură făcui până la dēnsa și o apucau de mână.

Era Catrima, însă așa de slabă încât mi se părù că ochii i se mărise in cap.

— Bine că te vėjui Catrino, inainte de a mă duce la bătălie, îi zisei eu uitându-mē cu jale la dēnsa; dar ce-ți sunt mânăle așa de răci?

— Mi-e frică să nu mă uiți, răspunse ea cu glas inecat in lacrimi.

— Eu să te uit!... Doar nu mă duc la joc sau la șezētoare, acolo. Roagă-te mai bine la Dumnezeu să nu mor, Catrino. Apoi imbărbătându-mi inima, o cuprinsei in brațe

și o sărutai pe frunte, ear ea suspină din greu și-mi zise :

— Andrei, jură-mi că-ți vei ține cuvântul ce mi-ai dat!

— Jur!

— Să știi bine, Andrei, că ciasul in care-ți vei călca acest jurământ va fi ciasul morții mele. Așa simt eu că-mi este scris.

— Atunci vei trăi mult, Catrino, afară numai dacă vre-un glonte îmi va curma zilele.

— Tu nu vei muri in războiu, adause ea c'un glas care sămăna o prorocie.

Voi să o sărut încă odată, pentru cea din urmă dată înainte de a o părăsi, însă ea se depărtă din brațele mele și se făcù nevăzută pîntre umbrele copacilor. Auzii numai din depărtare un glas care și acuma par'că-mi răsună in inimă :

— Mergi sănătos, Andrei, și nu mă uita!

Acuma pot să zic că-mi venise cheful la loc. Nu știu pentru ce, dar mă simțeam mult mai îmbărbătat de când auzisem din gura Catrinei că n'am să mor in războiu. Îmi inchipueam că femeile au câte-odată

prevestiri tainice asupra viitorului; ear grija ei să nu o uit, îmi părea prea copilărească ca să mă mai supere cătuș de puțin.

Trecuse miezul nopții când ajunserăm în pădurea din valea Racovei. Acuma nu mai păzeam rândueala pasului milităresc, ci fiecare mergea cum putea, după cum îi mergeau și gândurile prin cap. Luna incepea să se coboare pe cealaltă parte a ceriului, și umbrele se întindeau lungi pe pământ ca niște brațe de urieși. Îmi adusei aminte de spusa bătrănilor că aici Românii se războise odinioară cu Turcii și risipise oardele lor, și eată că acuma după atâția amar de ani, ne veni și nouă rândul să ne măsurăm cu dănșii.... Ciudată potrivire!... Bine-a zis cine-a zis că nime nu știe ce-i ascuns în poala vremilor. Și cum mergeam așa gânditor prin acest loc udat de sânge omenesc, îmi simțeam creerii inferbentați, și nu odată mi se părù că vèd în zarea lunei răsărind din pământ tidve goale care se rînjeau la mine.

Trei săptămăni după aceea străbătusem țara de-alungul până la Dunărea pe malul căreia

mii și mii de Români erau adunați în deosebite locuri așteptând numai ordinul de trecere. Dar până când veni ordinul, în nemăsurate rânduri ne jucărem de-a mingea cu Turcii, trimițând ghiulele în cetățile lor și primind altele de la dănsii.

Apoi pe la mijlocul verii un pod se făcu peste Dunărea acărui capăt abia se zărea la malul celalalt, și înșirați cinci câte cinci, prinserăm a trece dincolo. Erau frumoase de văzut șirurile noastre de călăreți și pedestri acărui arme străluceau la soare, mergând cu steagurile fălfăind, și urmate de o sută de tunuri de oțel sub roatele cărora părea că geme pământul.

— Strigați copii să trăească Măria Sa! zise comandantul; căci sunt multe sute de ani de când vulturul și zimbrul Românilor n'au călcat în țara păgânească.

— Ura!... Să trăească Măria Sa!... strigară odată mii și mii de glasuri care clocotiră departe în văile Dunărei.

Inima se bătea tare în piepturile noastre, și hotărâți cum mergeam pe viață și pe

moarte, simțeam pentru întâia dată în noi o tainică mândrie. Acum eram și noi *ceva*!

Peste șase zile ajunserăm în fața întărilor Plevnei împotriva cărora oștirile rușesti se frânsese de-tătea ori. Aici începui pentru noi o viață mai grea, mai ostentivă, căci fiind aproape de Turci, trebuia mereu să străjuim și să săpăm la șanțuri pentru a nu fi loviți pe furiș. Totdeauna îmbrăcați și cu arma lângă noi, totdeauna gata a sări la cel mai mic semn, dormeam noaptea somnul epurei, și ziua de multe ori nu ne ticnea mănecarea amestecându-se în borșul nostru glonții turcești. Inșă omul se deprinde și cu binele și cu răul; fiecare își făcea slujba fără să se plângă, numai când cădeau ploile cele putrede, când, uzi până la oase, trebuia să dormim în glod, atunci fără voce ne aduceam aminte de-acasă și fețele noastre se posomorau. Dar, vorba ceea, un cias de bine te face să uiți un an de necaz; cum se furișa pînă la spăr-turile nouilor o rază caldă de soare, îndată

ne venea cheful la loc, și doinele începeau să răsune în șanțurile Plevnei.

În unele locuri eram așa aproape de Turci, încât puteam vorbi unii cu alții. Într-o zi Vasile Grăunte, tovarășul meu care era un poznaș și jumătate, strigă la dênșii :

— Bre bostangii, bre ciorbagii, așa-i că ve dorm șoarecii în pânțece?... Ce nu ve închinați nouă mai bine?

— Minciuni spui; eaca ce mâncăm noi, răspunse un glas de la dênșii, și în aceeași clipă o pâne albă căzù în șanțurile noastre?

— Asta e furată de la noi, jur pe fesul lui Mahomet!

— Cine-a zis vorba asta să-și arête fața dacă-l ține cureaua!

— Indată, răspunse Grăunte, și punându-și un fes în cap eși până la jumătatea trupului din șanț afară.

Atunci o ploae de glonți îi șueră pe la ureche.

— Dar din voi care-i harnic să-și arête scăfârliă, strigă el coborîndu-se în șanț?

— Eu, răspunse un Turc care se arêtă cu o căciulă de curcan pe cap.

— Aferim! strigară ai noștri, improșcându-l la rëndul lor cu o salvă de puști. Turcul se făcù nevëzut.

Glumele aceste ușor se puteau intoarce in rău, căci cu moartea nu-i de șuguit: dar ce era să facem?... Să ne arëtăm mai mișei decât Turcii — asta nu se putea. E ciudat cum eu, om milos de feliul meu, trăgeam aici drept dragul in carne de om, băncă îmi părea rău de câte ori plumbul meu mergea in deșert. Par'că nu mai eram eu băetul Andrei Florea cel blajin din sat de la Florești, pe care fetele îl hărășteau fără leac de grijă. Rësboiul mă incruntașe in sânge, și-mi schimbase firea, și de-aș fi avut putere aș fi ucis pe toți Turcii din țara turcească ca să se măntue buclucul și să mă intorc mai curënd acasă. Inșă treaba mergea mai incet decât doream, căci fiecare zi aducea cu sine nouë intëmplări și nouă muncă.

După ce intăririle noastre furë isprăvite prinserëm să umplem saci cu nășip, să facem legături de strujani, și țarcuri de nuele pe care Romăni in deprinderea lor de a po-

reclî lucrurile le numirë „Frăsini“ ¹⁾. Toate aceste erau menite să slujească de apăratură în șanțurile noastre, sau să fie aruncate în șanțurile Turcilor în ziua când vom năvăli asupra lor. Ear șăgile intovărășeau necurmat lucrul.

— Măi, Frăsina ta e cam infoeată, zicea unul, mă tem că n'ai s'o poți duce peșcheș la Turci.

— Ba e numai bună de strins în brațe, răspundea celalalt; cu dënșă mă duc până în pânzile albe.

Astfel făcënd treabă, glumeau între dënșii băeții noștri după obiceiul lor din copilărie; căci fie zilele cât de aspre și impletite cu primejdii, ele tot se mai indulcesc dacă le presuri cu ceva chef și voe bună.

III.

În ziua de 30 August, o mare mișcare domnea în tabăra noastră. Ceriul era înourat, și o ploae subțire curgea ca prin sită.

¹⁾ Fașini.

De cum se ivise zorile, generalii, colonelii, maiorii alergau călări în toate părțile dând feliurite ordine; trupele noastre se înșirau în linie de bătae, altele se așezau în coloane la aripi; ear după ce soarele se ridicase ca de-o suliță, începù o groznică impușcătură de tunuri care mergea într'un șir ca bătaea darabanei. Erau tunurile noastre, o sută de guri de oțel ghintuite care salutau pe Impăratul Alexandru de ziua lui, improșcând cu foc în întăririle Griviței. Fiecare lovitură, spărgea, brazda, detuna părății de pământ ai dușmanului. Trei ciasuri ținù acest foc infricoșat, apoi se oprì.

Era acum soarele sus. Un mic paraclis se făcù în câmp; apoi se dădù un prânz în cinstea Impăratului, la care Măria Sa Domnul închină cel întâi pahar. Se spune însă că Măria Sa nu a deșartat paharul și că ar fi zis cu tristeță generalului său de alături :

— Mulți băeți de-ai mei n'au să mai vadă asfințitul soarelui!

Apoi se împărți de mâncare la soldați ceva mai mult decât de obicei. Eram toți tăcuți și gânditori ca în apropierea unui

cias de cumpănă; fiecare își amintea câte un dor de-acasă : unul de tată sau de mamă, altul de soție sau de copii; și fiecare punându-și nădejdea în Dumnezeu, zicea în gândul său : „*Cum mi-a fi scris!*“ Ear eu îmi adusei aminte de cuvintele Catrinei că n'am să mor în războiu, și simții atăta încredere în inimă, încât aș fi înfruntat fără grijă toate boambele dușmane. Ce putea ea să știe, o biată fată de la țară?... nimic... dar eu credeam, și credința măntue pe om. Poate că era numai o nădejde, o vorbă spusă într'un cias bun, însă și aceasta e deajuns pentru a vërșa mângăere în sufletul unui om acărui viață atërnă într'un fir de păr.

Ear Vasile Grăunte cel poznaș, pe care niciodată nu l'am vëzut supërat, îmi zise la ureche.

— Măi Andrei am semne că am să mor!

Voi să-i răspund, însă el îmi curmă vorba.

— Ascultă Andrei... adause el; de-a fi să mor să nu spui vestea asta mamei așa deodată; s'o cruți sërmana că-i bëtănă, și

să-i dai părăluțele ce am aici în raniță adunate din leafă.

— Ia taci măi, îi răspunsei eu, că nime nu-și știe sfârșitul zilelor.

— N'ai tu grijă Andrei, că nu-mi fac eu inimă rea pentru atâta lucru. Oiu căuta și eu să-mi vënd pielea cât se poate mai scump, ca să nu-mi pară rău pe ceea lume c'am fost înșelat.

Vasile, după ce-și ușurase inima, spunându-mi taina lui, intră ear în firea lui obicnuită cu veselia pe față și cu glumele pe buze.

Apoi după ce soarele trecu de amezăzi, căpitanul veni în fața noastră și ne spuse următoarele cuvinte care se pecetluiră în mintea mea :

— Copii !... Vedeți intrările Griviței din fața noastră ?... trebuie să le luăm din mâna dușmanilor. Voiu merge în fruntea voastră, ear voi să mă urmați cu bărbăție, căci cinstea și viitorul țerii stau astăzi în mâinile voastre... Să nu aveți grijă de dușman; să nu aveți decât o singură grijă, ca el să nu ridă de voi. Acei care vor căde pe câmpul

de luptă, vor fi aleşii lui Dumnezeu, căci numele lor va fi pus în rëndul vitejilor țării, și țara întreagă și urmaşii urmaşilor noştri îi vor binecuvânta. Aşa dar după mine copii și strigați să trăească România!...

— Să trăească! strigarëm cu toții într'un glas.

Trimbițele dădurë semnul de atac.

Căpitanul scoase sabia din teacă și plecă înainte, ear rëndurile noastre ca valurile apei pornirë înspre Grivița.

Din a dreapta mea era Vasile Grăunte, din a stinga Petrea Doncilă. Îmi era îndemână între dënşii, căci ori cum, erau prieteni ai mei dintr'un sat, și împărțită între prieteni, nevoea se ușurează. — „Să ne ținem bine, ne ziserëm între noi, și ce-a da Dumnezeu!“ ... De ce inaintam, de ce capetele noastre se infierbëntau, ear Turcii adăpostiți în întăririle lor de unde numai fesurile li se zăreau ne primirë cu o grin-dină de plumbi când ajunserëm la bătaea puștii lor. Mulți de-ai noştri căzurë la cea d'intăi salvă a duşmanului, dar nici unul nu dădù înapoi. Inșă de ce ne apropiam, de

ce focul era mai tare. Șuerau glonții pe la ureche, treceau prin căciulă, treceau prin manta, curgeau mai deși de cât ploaea de sus, încât s'ar fi zis că iadul se deschisese înaintea noastră. Nu era chip să ne resuflăm. Românii cădeau acum ca snopii și ar fi căzut toți până la unul, dacă căpitanul nostru cu sabia goală și cu steagul în mână, n'ar fi prins să alerge în fuga mare spre a scurta calea până la dușman.

— După mine, copii... nu-i vreme să ne codim!... striga el din toate puterile.

Atunci tot șirul nostru începù să alerge cu pas voinicesc și în câteva minute ajunse la șanțul de lângă păretele Griviței. Cât ai clipi din ochi șanțul fù umplut cu strujani, cu țarcuri de nuele, dar mai mult cu trupuri de oameni; apoi sute de scări aduse în spate fură lipite la părete, și căciularii noștri deprinși din copilărie a sări garduri și părlazuri se acățară pe ele ca mățele. Aici priveliștea se făcù ingrozitoare, căci lupta era mai de aproape, mai piept la piept; dar aceasta ne venea și nouă la socoteală, pentrucă până atunci noi trăsesem

in pământ, ear Turcii in carne vie. Doamne sfinte !... multe scări de-ale noastre se rupse in douë, multă dorobănțime căzù in șanț făcënd pod cu trupurile lor, și tot oameni unul și unul, Suseni de cei cumpătați la vorbă și răbdători la treabă, însă astă-dată și dintre Turci mulți căzurë ca niște țarci din înălțimile Griviței, fulgerați de flăcâii noștri.

Căpitanul era totdeauna in frunte, acolo unde primejdia era mai mare. El se suea acum pe scară in mijlocul unei vijelii de glonți ; aproape era să pue piciorul deasupra și să implănte steagul in pământul dușman, când un plumb il lovì in piept. — „Inainte copii !“ strigă el pentru cea din urmă dată, apoi căzù de pe scară in mijlocul nostru. Îmi venirë lacrimile in ochi când il vëzui dându-și sufletul, căci fusese om bun, căpitanul nostru, dulce și purtător de griją pentru noi, ear pentru dënsul fără păsare. Îmi adusei aminte de făgăduința ce-mi dăduse că mă va cununa cu Catrina după ce ne vom intoarce acasă, și cum il țineam încă cold in brațe, îmi venì un dor atât

de infocat de al răsbuna, încât fără voe luăi steagul din mânilor lui, și mă aruncăi pe scară in știrea lui Dumnezeu.

Vasile Grăunte și Petrea Doncilă veneau după mine. Din nenorocire însă scara nu ajungea până la muchea păretelui și trebuia să mă acăț cu mânilor pentru a mă urca sus. Atunci mă simții lovit la mâna stingă de-un tăiuș de sabie; însă in ferbințeala luptei nu băgăi de samă, îmi făcui vânt și sării deasupra.

Turcul care mă rănise sta gata să-mi mai dea o lovitură, dar vorba ceea, îi luăi apa de la moară pocnindu-l cu stratul puștei peste scăfărlie, de s'a dus de-a tăvălucul cum s'ar duce un harbuz in vale. Apoi in-fipsei steagul in Grivița!

Năvălise acum ai noștri ca furnicile din toate părțile și amestecându-se cu Turcii incepură să se lupte cu ei piept la piept. Când e vorba de luptă dreaptă și de cio-mag, apoi las' pe flăcăii noștri, că nu le's mânilor amortite! Era drept dragul de vă-zut cum se invărteau in aer straturile de pușcă lovind câte două, trei tidve odată,

cum sburau fesurile cu creeri cu tot, cum se implântau baionetele până 'n rădăcină in carne de turc, încât inădușiți, striviți de puterea noastră covârșitoare, dușmanii căzură până la unul. Dar ce-i drept, și ei s'au apărat ca niște zăvozi !

— Așa mai înțeleg, zise Vasile Grăunte care d'împreună cu Doncilă și cu mine apăraseram steagul din toate puterile, plătind cu dobândă loviturile ce ni se dăduse. Doncilă căpătase o rană la picior ; eu o a doua in coaste, dar mă țineam bine ; ear Vasile Grăunte era teafăr ca oul, numai căciula și mantaua lui se făcuse ciur.

— Asta știu c'a fost nuntă, nu șagă ! adause el glumind ; păcat că n'am avut și lăutari !

Nu bine însă își isprăvi vorba că un turc lovit de moarte care sta lungit la picioarele lui oftă din greu. Milos cum era, Grăunte se plecă spre el și-l întrebă ce voește, ear drept răspuns Turcul care mai avè încă o rămășiță de viață, scoase un pistol de la brâu și-l descărcă in pieptul lui Grăunte.

Acesta își ațintî atunci ochii intr'ai mei cu o căutătură pe care nu voiu uita-o nici-odată, apoi căzù lângă Turc fără suflare.

Sërmanul Grăunte!... când mi-a spus că are semne de moarte, a grăit se vede intr'un cias rău.

Dar și in mine s'a rupt ceva când a murit Grăunte, căci deodată puterile m'au părăsit și am căzut jos leșinat.

IV.

Eram acum in spital. Multă vreme frigurile mă chinuire așa de cumplit că nu știam pe ce lume mă găsesc, dar intr'o noapte dormii mai liniștit și a doua zi îmi simții durerile alinate și capul mai deștept. Bietul Doncilă care se afla cu mine in aceeași odae suferise și el grozav, însă acum mergea spre bine. Când eată că vèzui o mișcare neobicînită in spital.

— Ce este? întrebăi.

— Vine Măria Sa Doamna! mi se răspunse.

— Auzi Doncilă!... cată să fii desghe-

țat, să nu spui vr'o prostie ca la noi la șezătoare.

— N'aibi grijă că doar m'am deprins acum cu fețele domnești ca țiganul cu scanteie. Nu-ți aduci aminte colo pe Grivița după ce am curățit-o de Turci, că a venit Măria Sa și m'a bătut cu mâna peste umăr, zicându-mi: „Te-ai purtat bine băete, îți mulțamesc! Din Curcan te-ai făcut Vultur!“

— Ear eu stând drept dinaintea lui cu mâna la cocardă am strigat de i-au trecut prin urechi: „Să trăești Măria Ta!“... Dar ce spun eu?... tu n'ai de unde să-ți aduci aminte... erai leșinat... dormeai lângă Vasile Grăunte care și el dormea, sormanul, însă de somnul cel vecinic.

— Nu-mi mai vorbi, Petre, de dănsul că mi se deschid ranele. Ia mai bine să vorbim de cei ce ne așteaptă acasă, ca să ne mai indulcim inima.

— Ei bre!... da și când a vrea Dumnezeu să ajungem la vetrișoarele noastre, să ne facem trei cruci mari și să sărutăm pragul ușei, că doar am avut zile câte buruene.

Deodată se auzi un sgomot afară, uşile se deschiseră în două laturi şi Doamna ţării întovărăşită de multă lume intră în odaie.

— Cine-i Andrei Florea ? întrebă Doamna uitându-se la noi toţi.

— Eu sunt, Măria Ta, îi răspunsei.

Atunci Doamna se apropiè de căpătâiul meu şi mă privi cu ochi miloşi :

— Tu ai pus steagul pe Griviţa ?

— Eu, Măria Ta.

— Fiindcă te-ai purtat bine în faţa duşmanului şi ai apărat cinstea steagului tău, am venit să-ţi răsplătesc vrednicia. Eată crucea *St. Gheorghie* pe care ţi-o hărăzeşte marele Impărat al Rusiei, eată şi *Steaua României* din partea Măriei Sale Domnitorului. Când vei merge acasă să spui părinţilor şi rudelor tale că ai câştigat aceste semne de vitejie cu preţul sângelui tău, şi să le păstrezi totdeauna ca lucruri sfinte !

— Să trăeşti Măria Ta !

Apoi Doamna îmi anină ea singură crucele pe piept ; ear eu abia îmi puteam stăpâni inima de tare ce se bătea, şi doar nu ştiu să fi făcut aşa mare izbândă.

Apoi pe când Doamna se întoarse să vorbească cu ceilalți, o ducă care venise cu dănsa, cea mai tânăra din toate, cu niște ochi negri și gene lungi cum nu mai văzusem încă, se apropiă de mine, și-mi zise:

— Andrei, așa-i că nu mă cunoști?

— Nu, zeu, nu-mi aduc aminte să vă fi văzut.

— Eu te-am căutat când aveai frigurile cele mari; mâni o să vin eară.

— Să-ți dea Dumnezeu sănătate, răspunsei eu uitându-mă cu recunoștință în ochii ei cei cu gene lungi.

Doamna, după ce spuse fiecăruia câte o vorbă bună, eși din odaie împreună cu lumea ce o întovărășea. Petrea Doncilă căpătase și el *Steaua României* și o privea acum cu ochii aprinși de bucurie; fiecare primise câte ceva, câte o cruce sau câte un alt dar potrivit cu vrednicia lui, numai unul singur ședea într'un colț și plângea.

— Nu mai plânge atâta că doar nu pierе lumea pentru o cruciliță, îi zise Doncilă acărui ochi nu se deslipeau de pe a lui.

— Ție ți-e ușor a zice, că dacă vei merge

acasă au să creadă oamenii că te-ai bătut, dar pe mine or să mă iee în bătae de joc.

— N'ai rană ?

— Or zice că am căpătat-o sprăvălindu-mă cu carul.

— Ai dreptate, îi zisei eu. Și tu te-ai purtat ca toți ceilalți. Las c'oiu pune eu un cuvânt pentru tine când a mai veni Doamna pe la noi.

Mă simțeam oarecum în drept a-i făgădui mijlocirea mea către Doamna, căci ea cu mine stătuse mai mult la vorbă, și numai mie dintre toți îmi dăduse două cruci. Apoi mulțămît în suflet, mă acoperii cu plapoma, închisei ochii și prinsei se gândesc la duca cea frumoasă... Ce deosebire între Catrina și dănsa!... Catrina are ochii albaștri, părul galben, pelița arsă de soare, înfirșit e ca toate fetele din sat, nimic mai deosebit; dar ea!... Ce ochi negri și luminoși!... Ce gene lungi par'că s' stavili de lacrimi... ce gură croită numai pe zimbet!... De mult ce gândii la dănsa adormii, ear de mult ce-mi intrase în inimă o visăi.

A doua zi, când mă deșteptăi simții o

mare bucurie văzând-o la căpătâiul meu. Însă acum nu era imbrăcată cu haine alese, ci avea pe cap un tulpan alb sub care ochii ei cei negri cu gene lungi păreau și mai luminoși; avea la piept o pestelcă albă cu semnul crucii roșie; avea o rochie scurtă care lăsa să se vadă niște piciorușe mici ce numai bine ar fi încăput în palma mea, și cum era așa gătită, îi ședea și mai bine decât în hainele cele alese. Îmi venea să nu-mi ridic ochii de pe dânsa.

— Cum îți mai este Andrei?... mă întrebă ea cu glas dulce, pătrunzător.

— Mai bine, ducă, mai bine.

— Ia spune-mi Andrei, ce simțeau când erai în bătălie, fostu-ți-a frică sau nu?

— Apoi dă! ce să spun?... Tocmai îndemână nu mi-a fost; dar am făcut și eu cruce și-am mers înainte ca toți ceilalți, și dacă am avut zile, am scăpat.

— Și nu ți-a venit niciodată prin gând să dai înapoi?

— Da unde se poate una ca asta, dudu-cuță! Nu știi că-i scris la regulament că nu putem da înapoi decât atunci când se dă

semnul de retragere? Morți, coți trebuie să mergem înainte, așa-i pravila noastră.

Vedeam că vorbele mele îi făceau mulțămire, căci ochii ei s'aprindeau și mai viu. La vremea prânzului, ea îmi răcorea mâncarea și mi-o punea dinainte. Une ori mă pipăea la braț ca să-mi vadă bătea vinelor, altă-dată îmi punea mâna pe frunte să vadă dacă nu-mi arde capul și cine, Doamne!..... ar putè spune ce se petrecea atunci in mine, când îmi simțeam fruntea atinsă de mâna ei cea dulce și moale ca bumbacul? Treceau iute ciasurile cu dēnsa căci era veselă și harnică la treabă, gata să ne dea totdeauna ce doream, și așa de pricepută că par'că ne găcea gândurile. Inspre sară ea se apropiè de mine zicēdu-mi:

— Andrei, caută să dormi bine, să te găsesc deplin sănătos când mă voiu intoarce.

— Când vă intoarceți?

— După o săptămână, răspuse ea; apoi zimbind eși din odae. Aș fi voit să-i spun că-i mult până atunci, dar nu îndrăznii. Rēmăsei deci cu inima inecată in părere de

vězându-mă părăsit de dēnsa. In zilele următoare venirē multe alte cucoane și ducii să ne privigheze, însă nici mă uitam la dēnsele; eram intr'una posomorit, și vorbele mi se scoteau cu cleștele din gură. Ranele incepeau ear să mă doară, și pe lângă dēnsele simțeam că mi se deschide o altă rană mai adēncă in inimă. Catrina din ce in ce se depărta acum din mintea mea; mai, mai că uitasem cum e la față, și cum era să n'o uit sub privirile acestor ochi ce mă ardeau ca focul? Frigurile ear îmi venirē decând mintea mi se tulburase, și noștile nu inchideam ochii.

A șeptea zi dimineața ușa se deschise și duduca cea frumoasă intră in odae cu zimbetul ei obicīnuit. Mi se părū că un noū soare rēsărī pentru mine. Indată durerile mi se stinserē, frigurile îmi incetarē și o veselie copilărească mă cuprinse. Vorbeam, glumeam neconținut, căutam să o fac să ridă, și când îmi ridea arētându-mi albul dinșilor, sau mă privea cu ochii plini de lacrimile veseliei, simțeam atunci că-mi crește inima de fericire. Când venī doftorul să mă

vadă, ea singură îmi deslegă mâna cea rănită, ear doftorul vëzënd-o increți din sprincene:

— Vei fi destul de bărbat, îmi zise el, să mă lași să-ți tai carnea cea rea?

— O da! negreșit, răspunse ea in locul meu. Auzind-o, aș fi lăsat să mi se scoată și inima din piept. Atunci inchisei ochii și intinsei brațul. Doftorul îmi curăți rana fără ca un singur suspin să easă din peptul meu, căci mulțămirea ce aveam de a o simți lângă mine covârșea însăși durerea. Apoi inspre sară la ceasul obicînit ea se duse lăsându-mă earăș singur cu nădejdea de a o revedea peste șapte zile.

Așa treceau zilele una câte una pline, când de urit când de bucurie, și ranele mele, in ciuda inimii, se vindecau acum vëzënd cu ochii, ear eu mă'nspăimentam când gândeam că o să vie vremea să părăsesc spitalul și să nu mai vëd pe duduca cea cu gene lungi. De ce nu vrea Dumnezeu să mor aice?... îmi ziceam eu uneori. Și doar vedeam prea bine că dragostea care mă orbise, era o curată nebunie, însă nu mă

puteam opri, precum nu se poate opri puhoiul de-a curge la vale.

Intr'o zi, in cea din urmă, când am văzut-o, îmi aduc aminte că-mi deslegă ea rana de la mână și după ce-o privi câteva minute, îmi zise cu fața veselă:

— Așa-i că acum te simți mai bine?

Ear eu nu-i respunsei nimic. Era așa aproape de mine că-i simțeam suflarea pieptului, și-i auzeam bătăile inimii. Atunci..... un vârtej îmi cuprinse creerii, îmi întunecă vederile și ne mai știind ce fac, îi apucăi fără veste mânilor într'ale mele și le sărutăi cu atâta sete încât amețit, beat de fericire și de spaimă, căzui leșinat.

Cât voi fi stat astfel nu știu, dar când m'am trezit, eram mutat in altă odaie, și doftorul ședea lângă căpătăiul meu.

— Andrei, îmi zise el, privind-mă rece; ranele tale sunt aproape vindecate, nu mai este trebuință să mai stai in spital. Măria Sa Doamna m'a însărcinat să-ți dau această pungă cu parale ca să ai de cheltueală pe drum.

— Și când trebuie să plec?

— Chiar acum.

— Dar este voe să-mi iau ziua bună de la cei cu care am stat într'o odaie?

— Nu-i trebuință.

— Aș vrea să văd măcar pe Doncilă, zisei cu lacrimile în ochi.

— Doncilă doarme.

Așa dar nefind-mi ertat să mai stau acolo, mă îmbrăcăi în uniformă mea de dorobanț și trist, mai trist decât în ziua în care plecasem de-acasă, părăsii acest loc de care mă lega inima mea.

Douăzeci de zile lungi și obositoare mersei până la Florești, frământat între dorul de-acasă și dorul din dărăpt, dar când ajunsei la poarta țarinei, și văzui de departe fumul de la ursoaica caselor noastre, când mă gândii la bătrânul tată răzemat în cărjă, la ogorul și vițișoarele care-și așteptau stăpânul, mi se lărgiră pașii într'atăta, încât mai, mai că alergam. Pe ulițele satului care cum mă întâlnea se lua după mine, și când ajunsei acasă tot satul era la ușa mea. Nu-mi este cu putință să spun bucuria tatei când mă văzù și mă strinse în brațe, lacrimile

curgeau părae pe brazdele feței lui, și de ce se uita la mine de ce mai mult plângea și suspina, par'că nu-și credea ochilor.

Apoi care din cotro începù să-mi caute cu deamăruntul rănile, crucile, hainele cele bortite de glonți, și să mă întrebe de întemplările rășboiului prin care trecusem. Unii cu mână la gură se minunau, alții rideau și glumeau zicându-mi că earba rea nu pierе. Aghiută mă cerceta mereu dacă i-am adus un pistol ca să știe cum e Turcul. Moș Toader a Paraschivei se uita cu ochi galiși la mine par'că i-ar fi părut rău că n'a fost el in locul meu... când deodată auzii clopotul satului sunând!...

Fără să știu pentru ce, îmi simții inima gheață.

— Ce este? întrebăi eu.

— Nimic răspunse Aghiută. Ia biata Catrina merge la groapă. O boală năprasnică a fulgerat-o prin inimă acum douăzeci de zile, luându-i graiul și vederile, și tocmai astăzi a voit Dumnezeu să o erte. S'a lupțat mult cu moartea biata Catrina știind că ai să vii, dar nu i-a fost scris să te vadă.

Tot satul o jăleşte, că a fost bună fată,
sărmana !

— Bună fată, adause tata clătinand din
cap. — Ear eu am simțit atunci că un nour
imi trece pe dinaintea ochilor, și sunetul
cel de clopot m'a pătruns intr'atata că și
astăzi par'că-l aud !

OCHII MAMEI*)

Când mergea el pe ulița satului dus de mână de părintele său, atunci se coteau țărancele între ele șoptindu-se : „Chiar ochii maică-sa“ ; și când de sub anvon sfios și cu inima strinsă își ridica el ochii în sus spre preotul care cuvânta, atunci acesta se oprea o minută părându-i-se că revede neagra strălucire a ochilor mamei ; și când în luptă cu somnul deodată își deschidea el ochii tresărind, atunci bătrâna Cristina, ce ședea lângă căpătâiul lui, suspina sub po-

*) Tradusă din limba germană.

voara unei grele amintiri ; și când tatăl său voea să-l mustre pentru că de milă a dat drumul cănelui din lanț, se stăpânea bătrânul zicându-și in sine : „Tot ochii ei.“

Era o minune cu ochii acesteia ! Doi oameni n'ar fi putut să-i aibă deodată. Prea multă viață fusese in ochii maică-sa, care s'a stins timpuriu, pentru a trece in ochii copilului. El însuși, micul Erhardt, cunoștea ciudata asemănare a ochilor săi, și când ședea sara la gura sobei pe scăunașul lui cu coatele pe genuchi și se uita la cărbuni, atunci zicea uneori bătrânei Christine ce impletea in jumătate de umbră : „E frumos să ved in foc toate figurile ce a văzut și maică-mea ;“ — Apoi își ațintea ochii earăș la foc până ce i se părea că vede pe însuși frumoasa sa mumă. El nu-și amintea să-i fi spus cineva că ea a fost frumoasă, dar era sigur că a fost. Mică și fragedă, ea abia putea să-l poarte in brațe, ear el necontentit o sorbea din ochi, și se minuna cum îi ședea de bine culcată pe canapea, frumoasă cum era, cu buzele ei cele rumene, cu părul negru, scurt și increțit, și

imbrăcată cu rochia ei lungă și albă ; eară când își punea pălăria cea verde de călărie, impodobită cu pene albe, atunci îi ședea și mai bine.

— Christină, mie-mi pare că mama avea pălăria cea verde când am văzut-o pentru cea din urmă dată, și par'că a venit la patul meu și mi-a spus : „nu mă uita copilul meu“ și par'că a plăns.

— Asta-i cu puțință căci ea a murit pe drum și tu rămăsesseși acasă, răspuse bătrâna sec, ne mai voind să-i deștepte amintirile. El însă urmă înainte : „și mi-a mai spus ceva, Christino, la care tu nu știi căt m'am gândit în zadar, căci era vorba de o nedreptate pe care eu trebuia să o trec cu vederea !“

— Negreșit că ai visat prin somn toate aceste, adause doica, sculându-se în picioare.

— M'a iubit oare mult, mama ?

— Se'nțelege că mult, răspuse bătrâna Christina, curmându-i vorba.

— Dar nu așa de mult ca eu pe dănsa, zise băetul întinzându-și amândouă brațele...

Dragă mamă ! dac'aș putè să te mai sărut odată !

Numai cu bētrāna Christina, vorbea el despre maică-sa ; căci ea îl oprise, se vede, de mult, să vorbească și cu tată-seu despre dēnsa, sau poate că el însuși se ferea de aceasta. Totuș de mult știa el cât rău ar fi putut pricinui tată-seu numai uitându-se drept in fața lui, el, care după destāinuirile ce făcuse bētrānei doice, nu avea ochii lui ci a maică-sa.

El se socotea sfințit cu această avere furată, și se gândea atât de mult la dēnsa, că rămase intr'una gânditor și-i plăcea să șadă tăcut in odaea lui pe scăunaș, sau să se legene in scrînciob, intre copacii cei mari din fundul grădinii. Acolo zidea el uneori câte o cetate din scoice și pietre, apoi o incunjura cu soldați și o dărăma cu tunuri inchipuite. Tovarāși de joc nu avea, însă prin poarta curții privea adeseori la jocurile copiilor din sat și le da câteodată povețe ; dar când se ascundeau ei la joc și începeau să strige tare, ori când s'apucau la sfadă sau la bătae, atunci el fugea, căci nu putea

suferi larma ; el fusese deprins cu liniştea în castelul cel mare, unde mai întreg anul erau toate odăile incuiate afară de cele două de la rëndul întâi, locuite de dñsul. Tatã-sãu venea la țarã numai vara pe șase săptămãni, avënd trebi însemnate în oraș ; earã arendașul avea casa lui deoparte în ogradã, și strãini nu veneau niciodatã.

Era de mai înainte pus la cale cã la vërsta de zece ani Erhardt sã vie în oraș la școalã, împrejurare ce nu-l bucura de loc, așteptând aceasta ca un lucru ce trebuia sã se întempe. Doarã tot era el sã implineascã odatã zece ani, apoi douëzeci de ani și la sfirșit sã moarã ca frumoasa maicã-sa.

Intr'o Duminicã spre amurgul Erhardt adormise în scrinciobul lui, când deodată fu deșteptat de douë glasuri, care rësunau nu departe de el într'un frunziș. — Cu cine oare vorbea bẽtrãna Christina, sau visa el încă ? — Era vorba despre Lili, maicã-sa ! și fãrã sã-și inchipueascã cã ar fi ceva rãu, își ascuți auzul cât putù.

Dama strãinã întreba pe Christina despre toate cele petrecute și plãnsul îi intrerupea

glasul, când zicea că par'că vede și acum dinaintea ei pe Lili în rochie de mireasă, așa precum o văzuse cea din urmă dată ; ea adause că, de-ar fi avut vre-o presimțire despre grozavul ei sfârșit, ar fi venit negreșit din Anglia ; apoi întrebă pe Cristina de ce nu i-a scris că Lili i-a lăsat și ei o moștenire. Doica răspunse că n'ar fi îndrăznit niciodată să scrie asemenea lucru și nici ar fi fost de vre-un folos, căci domnul de ochii lumii tot n'ar fi dat copilul de la sine, și cât pentru celelalte era de prisos ca cineva să le mai afle.

— Îl voi silî, eu, prin aceste scrisori a soției lui să-mi dea pe Erhardt, voi să-l cresc d'împreună cu copiii mei !

— Nu veți isbutî la nimic, și deaceea aș fi dorit mai bine ca întemplantarea să nu vă fi adus aice după atăția ani ; la dînsul nu-i trecere cu una cu două, și știți pentru ce ? nu are inimă.

— Dar atunci pentru ce Lili l'a luat în căsătorie ? știi că nimenea n'a înțeles aceasta.

— Ei, doamnă, contesa Lili totdeauna a

fost cam necugetată ; doară eu am crescut-o în brațele mele și i-am sprijinit de-atâte ori capul cel cu bucle negre, o cunosc foarte bine. Bună era, prea bună dar așa de iute că nu se mai gândea la urmări. Tot ce-i trecea prin minte trebuia grabnic să se implinească.

— Pe când eram la băile de mare un doctor ténér și frumușel venea foarte des în casa noastră. Poate că știți și d-voastră istoria, Lili v'a fi povestit-o negreșit ?

Doamna clătină din cap în semn de neaducere aminte.

— El a căutat-o de niște friguri răle, și de multe ori am luat sama cu ce adevărată dragoste ținea mica ei mână în mânilor lui, și cu câtă grijă veghea el tremurând la căpăteiu ei. El o însănătoși, dar luă cu sine o parte din inima ei... când o lună mai târziu, se îndrumă pe neașteptate pentru India. Bătrânul conte urzise această călătorie : — El izbuti să ațite amorul propriu a ténérului, vorbindu-i mereu despre viitorul ce-l aștepta în India ; vorbi fiicei sale despre o pretinsă logodnică a doctorului, și

trei zile după aceea, Lili se mărită cu stăpănul meu. Deși nu avea decât 17 ani, cununia fû curënd serbătorită după însăși stăruința ei. Când mai pe urmă simți pruncul sub inima ei, vorbea cu foc despre datoriile de femei și de mumă, și totdeauna imi spunea in ce strinsă și sufletească legătură sta ea cu fiul ei, neinchipuindu-și că poate să nu fie un fiu. Dar cu căsătoria nu mergea bine, aceasta o vëzui de la început. Domnul nu se prea gândea la femeea lui.

— In astă sară este primire la domnul X, trebuie să merg acolo negreșit la 9 oare. Măne este bal la teatru. — Aceste erau necontentit vorbele lui. — Alfred, îi zicea ea adeseori, de ce nu șezi o sară și cu mine acasă, am atâtea să-ți vorbesc. Inșă domnul nu avea niciodată să-i spue ceva, și nu găsea plăcere in sentimentalitățile ei. Lili, ce-i drept, a cercat să-l iubească, a fost bună și dulce cu el, și am băgat de samă că ea se socotea vinovată față cu el pentru că plănsese după celalalt. Inșă la sfirșitul anului întâi ea îi spuse : „Eu sunt pentru tine numai o soție de arëtat la lume,

dar niciodată nu te îngrijește starea sufletului meu!" El atunci se închină ceremonios și răspunse: „Îmi pare rău că femeea mea se plânge de lipsă de atenție din partea mea, de astăzi înainte în toate diminețile am să o cercetez despre starea sufletului“.

Ea ar fi trebuit să tacă, dar era prea iute; mai totdeauna când se supăra pe el îl muștra cu asprime, și astfel făcea ca greșala să fie din partea ei; apoi îndată se indulcea ca un copil, și pentru a nu aduce neliniște în casă, îi cerea ertare. De aceea se credea el atât de nevinovat față cu dănsa; iar mie adeseori mi se rupea inima când vedeam cum fără nici un folos îl privea ea cu ochii cei mari și frumoși, căci în starea în care se afla el, inima lui era atrasă numai de formele de dinafară pe care în lumea cea mare se pune atâta preț. Doamna de multe ori mi s'a plâns cu amărăciune, că privirile binevoitoare ale Prințului asupra-i aveau în ochii bărbatului său, mai multă căutare decât însăși dragostea ei. Ea se deprinsese însfirșit cu deșertul acestor

zile, mai ales că Erhardt de ce creștea, de ce îi umplea viața cu felurite gânduri despre viitorul lui. Intr'una ea își inchipuia că el odinioară va fi doctor, și când eram câteși trei în odaea copilului, îmi spunea: „Numai un doctor care a studiat inima trupeză poate ști ce adăncuri nesfârșite cuprinde în sine simțirea sufletească. — Erhardt trebuie să fie om de cugetare, să fie un adevărat om mare. Chiar de nu o înțelegem uneori deplin, totuși îi plăcea să mă vadă că o ascult cu luare-aminte, și mergea apoi mai bucuroasă în mijlocul lumii ce o incunjura.

Apoi când Erhardt împlini tocmai cinci ani, soarta aduse ca ea să se întâlnească earăș cu tănărul doctor. Și nu știu cum se făcù atunci, dar ea se schimbă deodată și prinse adeseori să plângă și să se jăluească bărbatului ei, care mereu o întreba ce-i lipsește, căci are tot ce poate dorì o femeie: și poziție și avere; ear ea îl asculta acum cu liniște și nu-i mai răspundea răstit ca mai nainte: „Da știu, zicea ea, tu nu mă înțelegi“. Apoi deodată ear părea câteva

zile prea fericită și-mi spunea : „Ceea ce are cineva în inimă, îi rămâne și dincolo de mormânt ; sunt cea mai fericită femeie ; țin ascunsă singura comoară cu care pot trăi în lumi ideale și pe care o întrețin vie în sufletul meu !“

Așa a mers o jumătate de an când apoi am venit pentru timpul verii la moșie, unde s'a întâmplat nenorocirea.

Ea simțea prea bine, când el nu era de față, cătă întipărire făceau asupra ei scurtele lui vizite și privirile nebăgătoare în samă, ce-i arunca, sau de a mai fost și altceva, nu știu. Dar într'o sară nu s'a mai putut stăpăni și a intrat în odaea bărbatului ei cu rugămintă să consimtă la despărțenie, zicând, că nu mai poate trăi cu el.

Dac'aș fi putut să-mi inchipuiesc ce-i trecea prin minte în zilele acele, când se primbla neliniștită prin grădină ; de mi-ar fi spus ceea ce avea de gând să facă, măcar așa cum spunea ea în feliul ei copilăresc, ca și cum ar fi vorbit cu dănsa singură, desigur mi-aș fi luat îndrăzneala să o împiedec. Căci lesne era de înțeles că soțul ei niciodată

nu s'ar fi supus la un asemenea lucru, și că nu era nici o puțință omenească, de a i se da libertatea. Cât de des mi-a spus ea singură: „Ah! Cristino, tu nu știi cum e lumea noastră, nimic nu-i decât infățișare pe deasupra și tocmai la aceasta se ține atât de mult, par'c'ar fi realitate! Trebuie să fi supt eu ceva din sângele tău, de vreme ce toate le ved așa cum nime din lumea mea nu înțelege.“

Nu eu am fost pricina, ci tânăra dragoste a fost, care i-a deșteptat de timpuriu sufletul așa, că nu mai putea acum trăi într'o lume de nimicuri.

Ea leșină după răspunsul soțului ei, ear el mă chiamă in odaie, ca s'o aduc la viață. Când ea își veni in sine, prinse să vorbească mai departe; ear el pentru întâia oară in viața lui uită ceva, uită că eu eram de față. Ea îi vorbi de nepotrivirea legăturilor dintre dănsii, de zilnica minciună a vieții ei, și de neputința de a mai duce asemenea traiu: — atunci el se apropiè iute de dănsa și strigă cu glas sêlbatec: „Cine-i bărbatul care ți-a vîrit asemenea

idei in cap? — Lili tremura, își frângea mâ-nile; dar tăcù; tăcù și când o întrebă a doua și a treia oară. Apoi deodată el se liniști, poate unde prin tăcerea ei se incre-dințase că de sigur un bărbat este la mij-loc; sau poate își luase de samă că pur-tarea lui cea corectă de care era totdeauna așa de mândru, ar suferi dacă ar urma mai departe cu amenințări cătră o femeie. Pur-tare corectă, eată numai ce cere el de la mine, îmi zise ea odată. El e corect, fiindcă legăturile lui le ține ascunse numai pentru buna cuviință a lumii; ear dragostea, după ori ce împrejurare, este necorectă. Astfel tăcură și el și ea o minută, când apoi se ridică ea in picioare, se apropiă incet de scaunul lui, se puse in genunchi și începù earăș să-i vorbească: „Alfred! fii generos“; ear el se sculă de pe scaun și o intrerupse cu asprime.

— Niciodată!... niciodată nu-mi voiu tărâi numele dinaintea judecătii!

— Alfred, tu mă vei impinge la o faptă desnădējduită.

— Despre aceasta voiu ști să mă pă-

zesc, și tot atunci sună din clopoțel și porunci ca într'o oară să fie caii puși la trăsură, având a merge el și cu doamna în oraș.

Se temea el de vre-o răpire? Credea el că omul acela să fie undeva în apropiere? Mai târziu am aflat că el a avut bănuială asupra unui vecin, care cu mult respect și iubire se infățișa înaintea ei. Cât de puțin își cunoștea el femeea! Așa numita corectitudine îi era nesuferită, dar fără onoare n'ar fi putut trăi.

Cu pași obosiți și răzemată pe mine ea se urcă în odaia lui Erhardt; acolo luă copilul în brațe și porni într'un plâns nemângăiat. Îi sărută mânuțele, piciorușele, fiecare loc de pe obraz și apoi ochii... și earăș ochii cei mari deschiși. Negreșit că atunci ea își luase hotărîrea; ca un fulger a trebuit să-i treacă prin minte gândirea că numai prin sacrificiul vieții sale poate scăpa pe doctor.

Ah, de s'ar fi gândit ea ma bine! Ea nu-și cunoștea bărbatul; cum ar fi putut el să provoace un duel și astfel să-și pună nu-

mele femeii in gura lumii, ș'apoi de unde era să aibă prepus tocmai pe el? Însă ea nu mai avea puterea de a cugeta! Atunci ea se duse și scrise acest bilet, care tocmai acum după atâția ani v'a căzut in mâni.

Imbrăcată in haine de călătorie și gata de plecare, ea mai intră încă odată in odaea lui Erhardt, își luă ziua bună de la copil, care mulțămită Domnului, nu pricepù nimic; ear eu ca o nebună alergăi jos la domnul și-l rugăi să ne iee, pe copil și pe mine. El însă mă respinse cu asprime, când eată că veni și soția lui, care auzi vorba și atunci văzui cum o rază de lumină par'că-i fulgerase pe alba-i figură. „O, da! Alfred,“ adause ea; — ia și pe copil, aceasta e singura scăparea mea.

Acest cuvânt inăspri și mai mult pe domnul.

— Mă însărcinez eu cu așa numita ta scăpare, și dându-i brațul o conduse la trăsură.

— Lili! Lili! o strigăi eu atunci cu stringere de inimă pe numele ei cel copilă-

resc, gândește la Erhardt, la copilașul cel iubit!

Ea mă privi mută cu ochii cei mari pe jumătate painjiniți, și așa încă o văd și acuma.

Copilul era treaz în patul său când mă intorsei sus, și pentru întâia dată văzui în ochii lui acea lumină adăncă, pe care deatunci a și păstrat-o; izbutii să-l liniștesc fără însă să mă pot liniști pe mine, căci par'că tot așteptam ceva. Indată după miezul nopții auzii un sunet de clopot la ușă, intrerupt de vuetul ploiei ce se stărnise și atunci, aruncându-mi un șal pe umere, trezii dadaca și alergăi jos; știam că sunt chemată la sërmana Lili.

Feciorul mi-a spus toată întempleră. Ei ajunsese la depărtare ca de-un cias, tocmai la locul, unde te urci pe șoseaua de lângă lacul cel mare Annenberg, când deodată domnul porunci să stea trăsura, căci doamna stăruea a zice, că a văzut un om călare îmbrăcat în livrea curții, care trecuse pe lângă trăsura și mergea negreșit la castelul lor cu vr'o știre ceva. Feciorului însă i s'a

părut, că a fost numai un țeran călare, dar nu putea spune cu încredințare, fiindcă era târziu, pe la 10 oare noaptea, și ploaea îl lovoa neconținut în ochi. În timp dar ce sluga alerga în urmă strigând pe călăreț, se coborî și domnul din trăsură pentru a se uita îndărăpt, și atunci tânăra doamnă se folosi de acel moment, sări jos, se aruncă într'o mică luntre ce sta la mal și o împinse la larg. Cu tot vântul și ploaea ce era, domnul prinse îndată de veste, căci feciorul n'apucase a veni la trăsură și el, era acum în altă luntre pe cale de a urmări pe cea d'întâi, când deodată luntrea urmărită se prăvăli în apă.

El găsi îndată trupul sărmanei noastre doamne, și cu ajutorul slugei o așeză în trăsură și o duse până la cea întâi casă țărănească, unde ceru o odaie zicând, că ar fi greu bolnavă. Cea întâi grijă a lui a fost să cumpere tăcerea slugilor, și astfel întinse pe sărmana Lili pe patul țărănesc, pe care am și revăzut-o.

Domnul îmi trimise răspuns prin slugă să aduc schimburi pentru doamna, și când

intrai in odae cu legătura in mână, domnul se sculă in picioare făcendu-mi numai un semn din cap, și fără să schimbe cu mine un singur cuvânt, se duse să aducă un doctor.

Am inchis ușa in urma lui și am rămas singură cu copilița mea.

Cum stătea ea acum, sërmana, cu ochii viu deschiși par'c'ar fi voit să miște mica ei guriță și să-mi spue un cuvânt de dragoste! Dar hainele ei cele grele și ude o apăsau, și numai după ce-o desbrăcai de dênsele, putui să gândesc la mine și la durerea mea. Apoi incet, par'c'ar fi fost încă copilița cea mică, pe care atât de des am imbrăcat-o, intr'atât îmi părea de ușoară, o gătii cu rochia cea albă de dimineață, îi pusei piciorușele in papucii ei cei mici, și imprejurul capului cu bucle negre îi așezai vëlul cel de horbotă, care i-a fost atât de drag să-l poarte. Și in acel timp se tot uita la mine; ear mie mi se ușurase inima, după ce mă așezai liniștită lângă dênsa, și mă simții chiar bine privind-o moartă. Sufletul ei cel cald copilăresc își găsisese acum odihnă. La ce ar fi putut viața să-i mai fie de folos?

Viitorul totdeauna a inspăimântat-o amenințată fiind de durerea de a-și vedea copilul aproape de tată și străin de inima ei. Ea a fost acum cruțată de acea durere d'impună cu zilnicul deșert al traiului. Par'c'aș fi dorit să culc și pe Erhardt în brațele ei ș'apoi să mor și eu.

În revărsatul zorilor ea fù adusă în castel, și după trei zile îngropată. Domnul își luase foarte bine măsurile, încât nimene nu putu să afle, că ea ar fi murit de altă-ceva, decât dintr'o bătae de inimă. Mie imi spuse numai în ziua îngropării.

— Vei înțelege că eu voiu să cruț această pată copilului meu, și vei tăcè.

— Mama lui Erhardt a fost o sfântă nepătată! îi răspunsei eu.

— Dar umbra nenorocirii impresură pe copil; cu putere neînțeleasă, cu dor suprapământesc se simțea el atras de maică-sa. Cercăi de multe ori să-i întorc gândurile de la dēnsa; însă bunul Dumnezeu par'că a-nume a voit să lase în urma doamnei noastre acărei moarte a fost o liniștire, o ușurare pentru bărbatul ei — fie-i faptele er-

tate! — să lase o întreagă amintire, o dragoste bogată, neștearsă în sinul familiei. Are să se rupă inima băetului dacă vre-odată ar afla despre sfirșitul maică-sa.

Amëndouë stăturë cât va timp tăcute în mijlocul frunzarului, apoi bătrăna doică se suie în odaia copilului pentru al arăta prietenei mumei-sale. Copilul era acum sus; cu ochii uscați dar ațintiți și rătăciți se uită el la străina damă, care-l privea cu compătimire, dar cu incredințare că e bolnăvicios, și că rău ar face, dacă după dorința bieteii Lili, ar stăruie să-l iee în casa ei.

Erhardt se duse apoi să se culce. Doica care observa tăcerea lui, pipăie cu grijă capul lui ferbinte și mâinile-i ințepenite.

— Ce ai Erhardt, te doare ceva?

— Numai capul, răspunse el cam ostenit. Am stat atâta vreme nemișcat și am citit, am citit o istorie atât de minunată!... mâni aș vrea să merg călare.

— Da, Erhardt, aceasta chiar să o și faci; micul Franț va fi tovarășul tău de călărie.

Copilul îi zimbă cu recunoștință. Fusese între dênșii totdeauna un motiv de mică

neînțelegere, căci lui îi plăcea să fie întovărășit la călărie de Franț, în vreme când doica îi dădea mai bucuros o slugă bătrână.

Erhard adormi și visă de lacul cel mare, pe fața căruia se ridicau valuri nalte de furtună ce urlau prin somn în auzul lui. El vedea pălăria cea verde cu pene a măică-sa, purtată când ici când colo, și deodată țipă, părându-i-se că o broască s'a aruncat asupra lui.

El se trezi și se ridică din pat; bătrâna doică stătea lângă dânsul.

— N'a trecut încă noaptea ca să mă duc călare spre lac?

— Erhardt, dragul meu copil, abia sunt 11 ciasuri; — ascultă ce furtună e afară; aceasta te-a și speriet așa de tare, zise doica cu aer liniștit, aprinzând lampa cea mare. Frica îi străbătuse până în adâncul inimii, când auzise pe Erhardt vorbind despre lac. Oare nu cumva astăzi, chiar astăzi când tocmai și ea își redeșteptase vechile amintiri, să fi auzit el ceva despre noaptea cea tulburată a morții măică-sa? Ea îl lăsase citind în odaia bibliotecii și-l regăsi în odaia

lui; cine oare să fi fost la el? — Ea se uită cu luare-aminte la dănsul și i se părù că are ochii mai mari și mai asemănători cu a maică-sa, și chiar pe mâna lui vèzù vine albastre așa de viu însemnate, cum a fost pe mâna moartă a bieteii Lili. Un fior o cuprinse; ea luă copilul în brațe îl strinse la inimă și-l sărută. Când însă vèzù el pe obrajii ei lacrimile curgënd, îi spuse cu glas inseninat:

— Nu trebuie să te temi, eu nu sunt bolnav și te iubesc foarte mult.

Și însfirșit el adormì earăș liniștit, dar ea stătù toată noaptea la căpătèiul lui plină de negre presimțiri, netezind din când în când mâna lui cea subțire. — O! Doamne, cum a putut ea să cugete că ar fi fost bucuroasă să-l vază culcat în brațele maică-sa! Numai de n'ar ajunge ea să trăească până ce se va coborì sërmanul în mormèntul maică-sa; această dulce viață n'ar trebui să se stingă!

Ziua cea răce și ploioasă de vară aco-perise toate de-o ceață sură și tulbure, cu toate aceste Erhardt stărui numai decât să

meargă călare, după făgăduința ce i se dăduse. Ca prin vis i se infățișau toate câte le aflate, și în sufletul lui se înrădăcina dorul de a vedea locul unde ea a murit.

Eată lacul cel mare pe malul căruia el de atâtea ori s'a primblat și pe care acum i se părea că-l vede pentru întâia oară! Eată că și el se urca acum pe acea soșea de unde se vedeau la mal luntrile cele multe de pescari! Pe una din ele a fost maică-sa în viață, pe una din ele a murit. Pe care oare? El veni călare până aproape de mal, apoi se resgândi, descălecă, chiemă pe micul său prieten să-i ție calul și prinse să se primble incoace și incolo de-alungul apei.

— Mamă, eu îți sunt credincios, eată am venit să mor și eu aice, zise el incet, apropiindu-se de luntre.

Era răce, vântul sufla aspru, și el tremura. El se uită în apa sură și văzù pești înlăuntru, broaște mari la margine și se cutremură. Și totuș se uită din nou în apă, apoi sbucni în plâns și strigă:

— O, Doamne! nu pot, nu pot, mă înțor de maica mea moartă!

Micul său tovarăș de călărie alergă cu grăbire întrebând:

— Ce este?

— Ah! Franț, nu pot; vreau să merg acasă.

Sunt un fricos, își zise el în sine, după ce se urcă pe cal; și pe cât venise răpede spre lac, pe atâta se întorcea acum încet acasă.

— Sunt un fricos, mama nu mă mai poate iubi.

Și totuș se înfiora din nou gândind la apa cea udă, rece și sură, plină de broaște răutăcioase și verzi.

Sara el fii cuprins de ferbințeala frigurilor.

— Eu singură l'am omorit, își zise bătrâna doică în recea sa desperare, când el începuse să vorbească fără conștiință despre cele ce auzise și tănuise până atunci. Când însă avea momente lucide, el o cuprindea în brațe și se ruga zicând:

— Nu-mi aduce pe tata, nu pot să-l mai ved! Vezi, doică, adause el pe jumătate

adormit, eu trebuie să mor, ca să știe mama cât am iubit-o!

Și când cu toate aceste tatăl se infățișă la căpăteiuul lui, el prinse să se svêrcolească de neastâmpăr, și mut se uita numai la dănsul cu ochii cei aprinși a maică-sa.

— Scapă-mi copilul, zise doctorului cu glas inecat in lacrimi, acest om de altfel stăpân pe sine, crezând că copilul era fără cunoștințe.

— Nu tată, răspunse incet copilul cu limpede cugetare și cu o privire plină de mustări, deși de altfel părea pe jumătate adormit. „Tată, eu trebuie să mor pentru că tu n'ai iubit pe biata mamă; așa am simțit totdeauna. Acuma sunt hotărit. — Vezi tată, adause el cu aer de cuminție, eu cred că te-aș fi urit!? — Cristino, freacă-mă puțin la cap, mă doare așa de tare!“ și suspinând incet, se intoarse pe partea cealaltă.

Apoi adormi și ici și colea prinse se pălăe mica și nevinovata flacăra a vieții lui. Când însă apărî senină și luminoasă dimineața celei întâi Duminici, atunci bătrâna doică închise cu o sărutare ochii micului

Erhardt. Atunci eși din pieptul încărcat de durere a tatălui un suspin de ușurare, văzând că a dispărut din viața lui urma celor doi ochi frumoși și muștrători — căci de amintirea lor acest om nu avea a se teme.

CĂNELE BALAN.

Ce poate fi mai vesel decât un școlar în vacanțe. Îmi aduc aminte ca acum, când profesorul mă chemă în salonul de așteptare și-mi dădă o scrisoare acărei pecete purta niște inițiale bine cunoscute mie, și acărei adresă era scrisă de-o mână asemenea bine cunoscută mie, mâna părintelui meu. Cu ce stringere de inimă deschisei scrisoarea? Prin ea mi se vestea că Constantin viziteul, o slugă veche și credincioasă, sosisse cu trăsura spre a mă duce la moșia părintească pentru timpul vacanțelor. Scrisoarea era scurtă, dar intovărășită de câteva

gavanoase cu dulceți, o cutie cu rahat și câțiva galbeni de cheltueală pe drum. Prin post-scriptum tată-meu îmi zicea să iau sama să nu răcesc.

O dulci și sfinte tinerețe! De mi-ar fi pus cineva la picioare comorile lumii, n'aș fi fost mai fericit decât gândind la călătoria ce aveam să fac păn'acasă, și la cele două luni de vacanțe, două luni mari, nesfirșite, pline de desfătări.

Gavanoasele cu dulceți mi le-a luat profesorul, deși in buimăceala mea nu țin minte să i le fi dat, însă el mi-a mulțămît; ear rahatul știu bine că l'am împărțit cu camarazii mei. Apoi îmi aduc aminte cum Constantin viziteul a intrat in odaea unde îmi pregăteam lada, întrebându-mă: „Gata ești, cuconașule?“ ... ear eu de bucurie i-am sărit in gât, și cu iuțeala cu care cad stropii de apă intr'o cascadă, incepui să-l întreb de tata, de frate, de baba Ilinca, de Balan, de casă, de grădină, de toate insfirșit câte îmi trecuseră prin minte la primirea scrisorii, încât bietul om simțindu-se aproape zugrumat, și neavënd chip să-mi răspundă pe

rënd la toate întrebările, îmi zise numai aceste câteva cuvinte: „Bine, bine.... cuco-nașule... toți cu bine te așteaptă; ear Balan e cu noi.“ Mărturisec că aceste cuvinte îmi merșerë mai mult la inimă decât toate ver-surile și discursurile oratorice ce învățasem pe de rost in școală...

Ce om cum se cade era Constantin vizi-teul! Nasul lui cel mare, de care rideam odată in copilăria mea, căci avea un negel tocmai pe vârș, îi ședea acum așa de bine, încât nu era nas să-mi placă mai mult decât a lui. Toată fața lui era inveselită de veselia ce simțeam și eu.—Și ce frumoasă era trăsura in care aveam să călătoresc! O nadiceancă pe dricuri care scutura de minune, cu roțile galbene, coșul verde și capra neagră atërnată in curële; ear caii erau tot cei suri ai tată-meu, cai de nădejde care acum se făcuse albi, dar care nu lăsau pe om la nevoie.

Îmi luăi ziua bună de la toți camarazii mei, și de la *Prășnel*, și de la *Tuflic*, și de la *Poriu-impërat*, și de la *Scormolici*, și de la *Beșleaga*, chiamându-i pe fiecare după po-

reclă, și sărutându-i din toată inima; ear *Poriu-impărat* care umbla cu o chivără de hârtie pe cap și era cel mai mic dintre toți, începù să plângă când mă vèzù suindu-mă in trăsura. Mă simții foarte induioșat de lacrămile lui, dar inima tinerilor e lesne uitătoare: abia trecusem poarta și cu multă părere de rău uităi pe iubitul meu *Poriu-impărat*.

Am scăpat din vedere a spune că in momentul când vroii să mă urc in trăsura, mă pomenii deodată cu Balan care îmi puse, după obiceiul lui, amëndouë labele pe piept cercând numai decât să mă lingă pe obraz, și plesnind cu coada pe toți căți se ingră-mădiserë in juru-mi la ziua bună. In trăsura pusei pe Balan din a dreapta mea ca pe un prieten mai vechiu al casei, și cum mergeam, prin cotiturile uliților mi se părea că sunt cel mai mare in oraș. Mă uitam cu mândrie la cei ce umblau pe jos strigând: „alviță, alune de Țarigrad, marfă mărunțușuri!“ și gândeam in gândul meu: „Voi vè duceți fiecare după nevoile voastre, ear eu mă duc *acasă!*... O! câte mari și nenumë-

rate bunuri cuprinde in sine cuvântul *acasă!*... Îmi era degrabă să es din oraș ca să mă apropii mai curând de acel colț al pământului care se numește acasă, unde aveam să petrec două luni după cheful meu, fără pedagogi cu ochi pânditori, fără clopotul cel supărăcios care mă trezea in toate diminețele din somn, fără latineasca și greceasca care-mi făceau capul călindar. Acasă, fie zis in treacăt, mă mai aștepta și Măriuca lui moș Terinte, o fată oacheșă și subțirică, care a crescut cu mine împreună și care totdeauna plângea când plecam la sfârșitul vacanțelor. — Ce dor îmi veni de Măriuca!... Atunci simțind că nu mergem destul de răpede, zisei lui Constantin să mai indemne caii. Ei! Aveam și eu dragostele mele, căci doar îmi răsărise musteața și eram acum om in tot locul.

Intr'una din zile, îmi aduc aminte că priveam la seceriș; ear Măriuca care inota in valurile grăului până la brâu se apropiâ de mine și mă intrebâ incetișor: „Când pleci cuconașule de la noi?”

— Măni, răspunsei eu.

— Și când te întorci?

— Peste șase luni.

— Ce mult e de astăzi pân' în șase luni, adause ea cu un glas duios.

Aceste cuvinte nu-mi mai eșeau din cap. Deschisei gura să întreb pe Constantin despre Măriuca, dar îmi veni o tusa care-mi curmă vorba. Apoi îndreptându-mi glasul și căutând să-l prefac pe cât se poate mai nepăsător, zisei :

— Dar Măriuca noastră, Constantine, ce mai face ?

— Măriuca noastră e bine, mai bine decât totdeauna.

— Nu s'a mai măritat ? întrebăi eu glumind spre a înlătura ori-ce prepus din mintea lui Constantin, știind bine că una ca aceasta nu putea să se fi întemplat.

— Ba să fiți sănătoși, cuconașule, s'a măritat după dascalul Gheorghie de la strana dreaptă din sat.

Atunci sângele îmi năvăli la cap și dacă n'ar fi fost Balan lângă mine de gâtul căruia să mă sprijin, de sigur aș fi căzut din trăsură. Am trecut un sat, două sate, mai

multe părae, mai multe lunci, fără să pot rosti un cuvânt; numai câte un oftat din vreme în vreme îmi ridica pieptul. Nu știu dacă Constantin viziteul va fi înțeles ceva, văzând răpedea mea schimbare, dar știu atâta că nu-mi mai păsa chiar de-ar fi înțeles. Ba era cât pe ce să mă jăluesc lui în gura mare și să-i spun tot ce aveam pe inimă, însă rușinea mă oprî, rușinea de-a mărturisi biruința dascalului Gheorghie asupra mea.

Va să zică Măriuca cea oacheșă și subțirică, acărei glas îl auzeam în toate sunețele, acărei chip îl vedeam pretutindene, și pe tablele de aritmetică, și'n dicționare, și'n gramatici și mai cu samă în inima mea, Măriuca, cea care suspina când plecam de-acasă, s'a măritat!... Prin urmare ea nu... da! da! de sigur ea nu m'a iubit.

Atunci simțeam în pieptu-mi o durere atât de sfâșietoare văzându-mă desprețuit de densa, încât mă credeam cel mai nenorocit om din lume. În zadar îmi cântau ciocărlile deasupra capului, în zadar Balan care pricepuse și el, se vede, durerea mea căuta

să mă lingă pe obraz in chip de mângăere. in zadar se aşterneau dinaintea mea fena-
ţele in florite şi lanurile de grău, in zadar
îmi curgeau păraele limpezi de-acurmezişul
drumului chiemându-mă par'că anume să-mi
răcoresc inima in unda lor, eram nesimţi-
tor la toate, ba chiar îmi era ciudă să ved
in juru-mi natura veselă şi zimbitoare, când
eu eram aşa de trist. Mersei aşa mai multe
ciasuri cugetând când la Măriuca cea dră-
gălaşă, oacheşă şi subţirică cu flori pe cap
care-mi zisese odinioară cu glas induioşat:
„Ce mult e de astăzi până in şase luni“;
când la Măriuca cea măritată pe care mi-o
inchipueam acum incunjurată de copii, in-
vêrtind mămăliga, ghilind pânză la părâu
sau făcând oblojele dascalului Gheorghie de
la strana dreaptă. — Ce prost e dascalul
Gheorghie de la strana dreaptă!.. La această
din urmă inchipuire, ce-i drept, simţeam
potolindu-se intru câtva flacăra amorului
meu, dar in lupta ce se petrecea in min-
tea-mi tulburată, Măriuca cea drăgălaşă cu
flori pe cap biruea uneori pe cealaltă Mă-

riucă, pe Măriuca cea cu oblojele, și atunci focul se aprindea earăș viu in inima mea.

Intr'un rënd strigătul cel obicînuit viziteesc: tbrrr... îmi resună in urechi și nădiceanca se oprî dinaintea unei crișme. Era soarele pe la miazăzi și căldura nesuferită. Balan scotea o limbă de-un cot. Constantin viziteul îmi zise că avem de poposit un cias. Ce-mi păsa mie de ciasul acela și de toate ciasurile ce aveau să curgă in viitor! Aș fi putut să stau acolo, sau să merg înainte, sau să mă întorc îndărăpt, îmi era tot una, căci nici o bucurie nu m'aștepta nicăirea — când eată că un țigan negru ca un fund de ceaun, creț la cap ca o oae țigae și slut ca Scaraoschi, îmi eși înainte cu o scripcă in mână zicëndu-mi:

— Cuconașule, mânca-ț'aș ochii!... Să-ți cãnt un cãntec pentr'un gologan.

Nu-i respunsei nimic căci tocmai atunci se petrecea in inchipuirea mea lupta crăncenă intre Măriuca cea cu flori pe cap, și Măriuca cea cu oblojele, luptă de la care atërna liniștea a două luni de vacanțe: însă el de

frică să nu pearză gologanul, începù să scăr-
ție cu arcușul pe strune fără să mai aș-
tepte invoirea mea, și in acelaș timp prinse
să cânte și din gură cu niște strimbături
așa de ciudate, încât nu mă putui oprì de
a zimbì cu tot amarul ce simțeam in mine.
Bietul Balan nedeprins cu asemenea sunete
ce-i supërau nervele, prinse și el să hămă-
ească și să urle de rësuna vecinătatea, țind
astfel ison cântecului țigănesc.

— Schimbă altul, strigă Constantin astu-
pându-și urechile.

— Indată, rësponse țiganul; am să vë
cânt un cântec de inimă albastră să vi se
topească ochii in lacrimi:

Dragostea de fată mare
Ca fasola din caldare
Nici o vin' incoace n'are.

Mă simții atins in onoare de această iro-
nie a țiganului care-și rinjea dinții și se uita
țintă la mine par'c'ar fi găcit necazul ce
mă rodea; ear Balan ne mai putându-și stă-
păni nervele, se răpezì ca o săgeată asu-
pra obraznicului lăutar și-și infipse colții in

antereul lui. Atunci începù o invălmășeală groaznică, nu fără oarecare părți comice, între țigan și căne. Țiganul, când se culca la pământ când se ridica în sus, sau se învărtea împrejur ca un sfredel; când striga, scuipa asupra cănelui apărându-se cu arcușul, cu scripca, cu căciula, ear Balan hărăea ca un desperat și scutura din cap așa de vrăjmaș, încât îi spintecă antereul de la guler și până la călcăe, fără să fi avut vreme Constantin sau eu să sărim în ajutorul lui. Paguba nu era mare, căci abia se mai ținea în ițele ei învechita haină a lăutarului, sămănând mai mult a voloc decât a antereu, însă țiganul nu era tocmai de părerea mea.

— Vai de mine, cuconășule, strigă el după ce Balan se liniștise, ce mă știu eu face decuma fără antereu? Eaca iarna e la ușă, cum o să stau cu spetele goale?

— A cui e vina dacă stărnești câinii cu cântecele tale? îi răspunsei eu.

— Cuconășelule mânca-ț'aș găinile! Antereul meu plătește cât o moșie boerească,

cum pot eu să rămân păgubaș de el, că doar nu l'am furat?

— Da mai știi eu!...

— Cuconășelule, mânca-ț'aș curcanii! Plătește-mi antereul că te trag la judecată, și pe Maica Precista nu scapi cu căruța și telegarii de la ham.

Treaba inceptea să se incurce între țigan și mine, nu doar că țiganul n'ar fi avut dreptate, însă despăgubirea ce pretindea era așa de mare, încât pricina dintre noi într'adevăr nu se putea mântui decât prin judecată sau bătae. Mă hotării deci pentru cel de pe urmă mijloc de a deslega gălceava, fiind mai grabnic și mai potrivit cu onoarea mea de om în tot locul. Cine nu se crede viteaz la vârsta de șasesprezece ani!

— Ascultă măi țigane! îi zisei eu, apropiindu-mă de el cu pași măreți și cu ochii plini de fulgerele mâniei, primește cât face într'adevăr ruptura ta de antereu și nu te obrăznicî mai mult, căci te voiu cărpî, sërmane, de-ți vei culege singur măselele de pe jos.—În acelaș timp făcui în aer și miș-

careea trebuitoare pentru a-mi îndeplini făgăduința.

— Auleu, cuconășelule, mânca-te-aș fript și impanat cu slănină!... Să te ferească maica de la care ai supt lapte să mă atingi cu degetul cel mic, că zeu! crede-mă, voiu mătura toți câmpii cu trupușorul matale! Eaca să-ți arăt!

Și atunci ca un tigru făcù o săritură îndărăpt, își suflecă mănecele lăsând să se vază niște mușchi sdraveni de care însuși profesorul meu de gimnastică s'ar fi minunat, și când să se răpeadă asupra mea care așteptam să-l primesc în gazdă c'un pumn în pantece, lovitura bine cunoscută camarazilor mei de la școală, eată că Constantin viziteul care se mânia încet, dar când se mânia, i se înroșea chiar negelul de pe vârful nasului, se puse între mine și țigan arătând acestuia buza unui pistol cu două țevii ce sta ascuns în buzunarul său. Atunci ca prin farmec țiganul se tupilă la pământ și începù să se gudure și să se hlizească dinaintea mea, voind să mă încredințeze că amenințările lui de adinioarea fusese numai

o șagă. — E curios cum țigani se tem mai mult de pistol, decât de ori ce altă armă de foc, căci pistolul, zic ei, având țava scurtă, *numai decât te improașcă în obraz*, ear de pușcă își inchipuesc că au timp să se fe-rească. Această idee sănătoasă e inrădăci-nată în fiecare cap țigănesc.

Văzând deci pe dușmanul meu sărutându-mi acum ciubotele cu feliurite lingușiri între care cuvintele : *mănca-ț'aș ochișorii cei frumoși ; mănca-ț'aș obrăjeii cei rumeni ; să trăești o mie de ani luminate Beizadea ; să-ți dea Dumnezeu de fiecare gologan câte o mie de galbeni*, curgeau nesfirșite ca o ploae cu grindină, îi aruncăi la pământ prețul întreit al antereului său, ear țiganul îmi sărută mâna pe amândouă fețele, și trăindu-se pe brânci până la locul unde căzuse paralele, le puse în buzunar și dispărură.

Așa dar, mulțămită pistolului lui Constantin viziteul, cearta se isprăvi cu bine și în folosul ambelor părți, căci dacă țiganul primii cu prisosință prețul antereului său sfă-șiat de Balan, și eu uităi o bună parte din durerea mea. Chipul Măriucăi cea cu flori pe

cap era acum mai departe de mine într'o ceață azurie din care uneori abia îl puteam deosebi, și când se mai apropia, atunci ca prin minune se prefăcea în Măriuca cealaltă, în ochii căreia întâlneam o privire ce nu era nici de dragoste, nici de supărare, nici de căință, ci o Doamne!... era, dacă nu mă înșel, de luare în ris. Par'că-mi zicea: „Copilule ce te-ai aprins așa de iute?”

Auzi!... Să-mi zică copil mie care știu merge călare, știu vena, mie care sunt om în tot locul; aceasta era cea mai mare lovire ce mi se putea face. — Fugi dinaintea mea umbră nerecunoscătoare care răsplătești cu bătae de joc un amor așa de ferbinte! Atunci umbra se mai depărta ceva în noul ei azuriu luând forme mai plăcute ca să mă imbuneze puțin, dar nu se depărta în deajuns spre a o pierde cu totul din vedere. S'ar fi zis că se joacă cu mine inadins, că uneori să mă mănîie, alte ori să mă imblânzească.

După o oară bună de repaus Constantin viziteul inhămă ear caii; Balan și eu ne suirăm în trăsură și plecarăm. Incepui acum

să mă impac cu ciocărlile, cu păraele, mai ales de când zării în depărtare munții de pe-un deal pe care-l urcasem în sudoarea cailor.

Priveliștea munților mi-a făcut totdeauna cea mai vie plăcere, fiindcă la poalele lor m'am născut și pe dănșii mi-am preumblat cele întâi priviri copilărești. Îi revedeam acum earăș cu o nespasă bucurie înșirându-se ca un lanț de urieși la marginea orizontului, mândri, tainici și plini de doine. Eată colo Deleleul pe virful căruia de atâtea ori mi-am odihnit copoii în goana căprioarelor, eată Sihla păduratică unde și astăzi sălășluește un bătrân sahastru uitat de moarte, cu barba până la genuchi, eată munții Neamțului marturi de vitejiile strămoșilor noștri; eată, colo mai în depărtare și Ceahlăul, împăratul Carpaților cu monăstirea Durăul pe coaste și cu *Panaghia* pe frunte, despiciând falnic albastrul ceriului. Pe toți îi știam așa de bine, cu numele lor, cu poveștile lor, cu ciobanii lor, ba știam chiar și anume cutare brad, cutare stincă, cutare potică unde se primejduise iarna vr'un călător sau că-

zuse vre-o fiară sălbatică în bătaile vânătoarești, încât mi se reînfațșa deodată întreg trecutul meu nedespărțit de acele locuri, și mă revăzui atunci ca prin vis, copil vesel și fără grije, precum eram în vremea aceea, ear nu ca acumă trădat și amărit, cu veremele durerii în mine pe care nu-l puteam smulge deși mă simțeam om în tot locul.

Dincoace de munți curgea de-alungul șesului apa Moldovei făcând nenumărate coticuri și ostroave pintre luncile de sălcii, ear mai încoace, mai aproape de mine, și'n dreapta și'n stînga mea se întindea câmpul în valuri nesfîrșite de dămburi și vâlcele îmbrăcate cu sămănături, un adevărat raiu de verdeață în care cântau, se jucau și se iubeau un popor de gândaci și păserele. Dar ce atrăgea mai mult vederea mea, era tot icoana Mariucăi cea oacheșă cu flori pe cap, în noul ei azuriu, care plutea zimbitoare colo pe virful Deleleului ca un soare nou zemislit din dragostea inimii mele. Înă această dată vederea ei nu-mi inspira dușmănie ca mai înainte asupra celorlalte frumuseți ale naturii; dincontra părea că o înfrățire se

statornicise între mine și munți și văi și ape. Chiar amintirea negrei sale trădări nu-mi făcea acum un rău așa de mare, nu-mai dacă aș fi fost sigur că scopul ei n'a fost vre-odinioară de-a mă lua în ris.

Dar această idee când se deștepta în mine, îmi amărea sufletul, mai ales închipuindu-mi că împreună cu dănsa a trebuit să ridă negreșit și prostaticul cel de dascalul Gheorghie de la strana dreaptă. Și aveau dreptate să ridă, fie vorba între noi, căci am iubit-o fără să-i spun un cuvânt, ba tremuram ca frunza când se apropia de mine. Ah! dascalul Gheorghie de la strana dreaptă se vede că nu e așa de prost precum credeam.

Astfel impresurat de feliurite gânduri înaintam mereu pe neștiute, Balan dormea lângă mine mulțumit de izbânda ce făcuse cu antereul țiganului, Constantin viziteul, când plesnea cu biciul în aer fără nici o conștiință de fapta sa, când își apăra negelul de muște, când picura de somn, ear caii lăsați în voe, mergeau mersul lor, până când într'un târziu ne pomenirăm cu noap-

tea in cap. Până la casa părintească aveam de mers două zile întregi; prin urmare trebuia să ne gândim la popasul de noapte.

— He! He! am trecut, fără să băgăm de samă, de curtea lui Talpan unde era să tragem la gazdă, zise Constantin viziteul.

— Să ne întoarcem îndărăpt, îi răspunsei eu.

— Ba nu, cuconașule, nu-i bine să ne întoarcem îndărăpt.

— Pentru ce?

— Pentrucă de, se zice la noi cei proști că nu ți merge bine dacă te întorci din drum, precum nici dacă întâlnești popă, e-pure sau cofă deșartă.

— Vorbă să fie! Haide înapoi pe răspunderea mea.

— Eaca avem, cale de jumătate cias înainte, un ratuș chiar in drum unde ne putem foarte bine odihni.

— Nu, nu, voi eu să merg la curtea lui Talpan.

— Fie și așa, dacă porunciți, zise Constantin scărpinându-se in cap, numai de! să nu fiu eu vinovat.

Constantin intoarse caii, și pe când inserase bine ajunserăm dinaintea curții lui Talpan.

Curtea lui Talpan era cu două rânduri pe temelii nalte, cu ferestre mici, cu acoperământul de șindilă ascuțit după moda veche, și zidită la o parte de drum, spre a nu fi oare-cum în vederea trecătorilor.

Dinaintea casei se ridica un rând de ploi drepți și nalți inșirați la linie, care în amurgul zilei păreau niște fantasme. Ograda era mare, împrejmuită cu zid, înlăuntrul căreia se vedea o fântână cu roată și o hulaharie, iar la poartă un zăvod voinic legat în lanț.

Când ajunsei la scară vătaful curții îmi eși înainte, și aflându-mi numele, îmi făcu cinstea să mă găzduască în însăși odaia stăpânului său, care d'împreună cu soția sa era dus în străinătate. O femeie bătrână veni să mă slujească, însă mâna ei tremura astfel încât voind să aprindă o luminare, stinse vr'o trei, patru chibrituri, în drumul de la cutie și până la muc; a trebuit să-i vin eu în ajutor. Dar nu numai mâna, ci și nasul

și barba și toate cărnurile de pe dēnsa tremurau intocmai ca niște rēciturī. S'ar fi zis cā-i e frig de anii ce-i purta in spate. Fără voea mea comparāi figura fragedă și vioae a Măriucāi cu baba care mă slujea, și un oftat îmi inecā pieptul. Baba îmi făcū așternutul, îmi puse dinainte niște uscături, un pui fript, ochiuri și o gārăfioară cu vin, apoi se așeză pe-un scaun in fundul odăei și mă privea cum māncam.

— Mē ertați, cuconașule, cā m'am pus jos, îmi zise ea ; insuși boerul îmi dă voe să șed dinaintea lui, cāci sunt mai mult decāt o slugă in casă. Boerul îmi zice : mamă Acsinie.

— Șezi, șezi mamă Acsinie, de mine nu te ingrijī. Și așa cum ședea tremurând in tr'o jumētate de lumină in fundul odăei, incepui să o observ mai bine. Era gārbovă și uscată, cu o pestelcā dinainte, c'un smoc de chei la brēu și la cap legatā turcește c'un tulpan roș avēnd in partea stīngă un fiong bine alcătuit. Fața-i strălucea ca o piele de săftian, și dintre ochii ei stinși, pe jumătate inchiși, rēsărea un nas coroet in-

tors spre gură ca pliscul unei cocoveice ; ear gura-i fără dinți abia se mai zărea dintre nas și bărbie. Dacă aceasta a fost vreodinioară frumoasă, gândii eu în mine, trebuie să fie foarte de mult de atunci. Intipărirea ce-mi făcû baba nu era bună, căci bătrânețele adenci, vëzute prea de aproape ne aduc fiori și un oarecare miros de mormënt.

In acelaș timp prinsei să observ și odaea in care aveam să petrec noaptea. Toate erau vechi imprejurul meu. Scaunele erau de nuc, cu spatate nalte și cu răzëmători pentru mâni, sămënând mai mult a străni decât a scaune ; crivatul asemenea era așa de nalt, încât un copil nu s'ar fi putut sui in el ; un ciasornic cu cuc care bătea jumëtățile și șferturile era aninat deasupra unui scrin asemenea vechiu, ear pe scrin ardeau două luminări așezate in niște sfeșnice de argint de-o formă cum numai pe la biserici se vëd. La ferestre spănzurau niște perdele de adamască aninate in mici veriguțe ce se inșirau pe o vargă de fier. Intr'un cuvënt infățișarea odăei imi amintea timpurile cele bătrâne despre care ci-

tisem numai prin cărți. Dar ce mă interesa mai mult în îmbrăcămintea acestei odăi, era un portret vechiu de familie, zugrăvit în oloiu și afumat, care înfățișa o cucoană bătrână cu zulufi dinainte, cu un moțoc deasupra capului, cu horbote împrejurul gâtului așa de mari, încât capul ei părea așezat pe o tîpsie; însă, lucru, curios, dacă i-ai fi scos zulufii, moțocul și horbotele, ai fi zis că-i bucățică ruptă, baba care tremura pe scaun dinapoia mea.

Asemănarea era așa de mare, încât era cât pe ce să mă scol și să-i fac o închinăciune adăncă cerându-mi ertare că am luat-o drept o slugă.

— A cui e portretul acela? o întrebăi eu cam cu indoeală.

— *Saraca'n de mine!* N'o cunoașteți? E sora boerului nostru.

— Trăește, ori a murit?

— Ba a murit, să nu spun minciuni de zece ani. Ce moarte a mai avut!

— Ce moarte?

— Îți va fi somn, cuconasule, mai bine

culcă-te decât să ascuți o istorie care nu-i prea veselă.

— Ba nu-mi e somn de loc și doresc foarte mult să o știu.

— Apoi dacă-i așa, deună vreme ce ești feciorul cuconului Petrache Voinea care e bun prietin cu boerul nostru, cuconul Grigorie Talpan, și *de-a puterea fi* rudenie de pe o nepoată de vară al doilea, apoi cred că nu fac vre-un rău spunându-ți această istorie :

Sunt șaptezeci de ani, ba nu, spun minciuni, sunt șaptezeci și unul de ani și două luni decând în această curte, precum o vezi, o țigancă care a fost frumoasă pe vremea ei, născu o fată. Acea fată, să nu bănuiești, eram eu, și, pot să zic fără păcat, că eram frumușică în pelinci de-ți venea să mă sorbi într'o lingură de apă. Așa spuneau toți căți m'au văzut. Trei zile după aceea, cucoana Ana Talpan, stăpâna casei, născu și ea o fată care e cea din portret. Inșă eu, fata țigancei și ea, fata cucoanei Ana Talpan să-menam așa de bine că par'că eram două surori de gemene.

La aceste cuvinte baba se bătù peste gură zicënd: „Taci părdalnică de gură, nu spune minciuni!...” Cum putem fi surori, ea fată de cucoană și eu fată de țigancă! Inșă era la mijloc o cimilitură; Tatăl fetei cucoanei Ana Talpan se știa cine-i: era, să nu spun minciuni, cuconul Miron Talpan soțul cucoanei; ear tatăl meu nu se știa cine-i, și nici era voe să se știe. Ințelegi acum?... Ba nu! Ești un copil *de-a puterea fi*, și nu poți ințelege de aceste. Destul zis, că fata cucoanei Ana Talpan, duduca Safta, căci așa i s'a dat numele din botez, tot creștea și se făcea mai frumușică ear eu asemenea creșteam, și nu zic că mă făceam mai frumușică, dar zic că-i sămënam tot mai mult, n'ar fi de-o măsură. Par'că eram două picături de apă, și de n'am fi fost imbrăcate, ea in rochie de matasă și eu in catrință, nu ne-ar fi deosebit cineva una de alta. Inșă de ce creștea duduca Safta, de ce nu avea ochi să mă vază; ear fratele d-sale boerul nostru de astăzi cuconul Grigorie Talpan, care s'a născut cu vr'o doisprezece ani mai târziu, ba nu, spun minciuni, cu

treisprezece ani și o lună, când a deschis ochii în lume ne-a văzut pe amândouă măricele și frumușele și, nu știu pentru ce și cum, dar ne iubea pe amândouă de-o potrivă ca pe surorile d-sale. Asemene boerul cel bătrân, Dumnezeu să-l erte, ne iubea de-opotrivă ca pe ficele d-sale, *de-a puterea fi*, și din această pricină se certa adeseori cu soția d-sale.

A voit Dumnezeu și pe la niște Paști s'a săvârșit din viață cucoana Ana, Dumnezeu s'o erte; și nu mult după aceea pe la Ispas s'a săvârșit din viață și cuconul Miron, fie-i țerna ușoară, că de multe ori mă ținea pe brațe și mă desmierda pe ascuns; și așa rămăserăm numai noi trei; duduca Safta cea din părete, cuconul Grigorie boerul nostru de astăzi și eu. — Adică eu ce mă mai număr între d-lor, adause ea bătându-se eărăș peste gură. Cuconul Grigorie a luat moșia în stăpânire, a infrumusețat casa precum o vezi, a mărit grădina, a lărgit țarinele cumpărând de la vecini, într'un cuvânt a îmbunătățit și înmulțit averea, căci e om priceput și spornic la treabă. Nu că-l

laudă dar așa spun toți căți îl cunosc. Și a voit Dumnezeu de s'a insurat acum douăzeci și cinci de ani la Crăciun ; aceasta o țin minte ca ziua de eri, căci la nunta d-sale m'am chefăluit să nu bănuiești ;— și Dumnezeu i-a dăruit doi copilași care acum se află in *nuntru* la învățătură. Ear duduca Safta, fie vorba intre noi, tot a ales, tot a ales păn' ce n'a mai cules.

Treceau zilele, săptămănele și anii, căci vremea trece nu șuguește, adică noi trecem prin trēnsa, ear ea stă locului, și duduca Safta îmbătrănea, și de ce îmbătrănea mai mult, de ce mai mult mă prigonea și mă urea. Intr'o zi, n'ar mai fi fost acea zi intre zilele mele, pe când cuconul Grigorie și soția d-sale nu erau acasă, îmi găsi pricină de la te mieri ce, de la un rod de zahar care se zăhărise, și porunci să mă pue jos, Dumnezeu s'o erte, și singură cu mâna ei luă biciul și mă bētù cu ură de soră și peste cap, și peste piept, și peste șele, până ce biciul îi căzù din mână de osteneală ; și tot m'ar fi bătut inainte de-ar fi avut putere, dar nu mai avea. Două luni am fost bol-

navă de moarte de-mi ținuse luminarea la cap, dar am avut zile și am scăpat. Ear apoi punct la anul, chiar in ziua de astăzi Mercuri, zise baba făcendu-și cruce, și dacă nu mă înșel chiar pe la ciasul acesta, ba nu, spun minciuni, cu două ciasuri mai târziu, adause ea, uitându-se la ciasornicul cu cuc, adică taman pe la miezul nopții pe când duuca Safta dormea mai bine, auzi sërmana, o bătae la ușa: odată, de două ori, de trei ori. — Ea nu voi să deschidă, dar ușa deși incuiată pe din lăuntru, se deschise singură ca prin minune și ce vèzù!... Doamne ferește-mè de asemenea întèmplare!... vèzù un sicriu care intră singur in odae, și după ce intră, capacul se ridică cu sgomot și o umbră albă eși din năuntru; și umbra ceea cine era?... era însuși ea, duuca Safta, așa cum trebuie să fie acum pe ceea lume, și c'un biciu in mână inaintă spre dènsa, și incepù să o bată peste cap, peste piept, și peste șele, intocmai cum më bătuse ea pe mine, până ce sërmana leșină de spaimă și de durere. Apoi umbra și sicriul se făcurè nevăzute.

A doua zi ușa se găsi tot incuiată pe din năuntru; duduca Safta n'avea nici o vătătae pe trup, dar avea niște friguri așa de strașnice încât tremura cum tremur eu acuma, n'ar fi de-o măsură. Toți credeau că are să moară. Doftorul, căruia duduca Safta îi destăinuisese întâmplarea, nu dădea nădejde de îndreptare, cuconul Grigorie era foarte îngrijat; însă a treia zi frigurile o părăsiră, rămânându-i numai slăbiciunea tremurului, iar a patra zi a fost deplin sănătoasă, și sănătoasă a fost unsprezece luni și douăzeci și nouă de zile. Ear când s'a implinit anul punct la miezul nopții, earăș s'a văzut pe sine eșind din sicriu, și earăș a suferit bătea cea cumplită care-i pricinuisese frigurile; și așa în fiecare an, în aceeași zi și la același cias i se infățișa aceeași vedenie, până când la al cincilea an o găsirăm a doua zi moartă în așternut, Dumnezeu s'o erte sërmana, că eu păcătoasa de mult am ertat-o!...

Baba urmă mult timp pe tonul acesta amestecând mereu cuvintele: *să nu spun minciuni, de-a puterea fi, Dumnezeu s'o erte,*

n'ar fi de-o măsură, dar eu n'o mai auzeam; ochii mei erau pironiți pe portretul cel afumat, și când mă intorsei într'un târziu, baba nu mai era. Răpede am incuet ușa pe din năuntru învîrtind cheea de două ori în broască, m'am desbrăcat și m'am culcat, însă n'am stins amîndouă luminările, ci numai una, punînd pe cealaltă lîngă căpătăiul meu. — Cui nu s'a întemplat să cază de somn înainte de a se culca, și îndată ce se pune în așternut să-i fugă somnul ca și când i l'ar lua cineva cu mîna! Așa mi s'a întemplat și mie. — Cu toate aceste mă hotării cu orice preț să dorm, căci aveam trebuință de repaus pentru călătoria de a doua zi, însă tocmai când vrea cineva să doarmă atunci nu poate. Mă învîrteam în dreapta, mă învîrteam în stînga, îmi așezam perina în tot feliul și spre marea mea nemulțămire mă simțeam deștept ca la miezul zilei. Când cineva nu doarme, ce face?... gîndește, și adeseori gîndește fără voce la lucruri neplăcute. Astfel începure să mă impresoare și pe mine feliurite gînduri care de care mai nepotrivate pentru un om ce dorește somnul;

când mi se părea că țiganul cel cu scripca mă înșfacă în vârtoasele sale brațe și mă aruncă peste crișmă, când vedeam pe baba Acsinia tremurând în colțul ei lângă sobă și voind par'că să mă vrăjească, când îmi revenea în minte istoria duducai Safta cea din portret cu toate amănunțimile ei în care se înțelege că umbra și sicriul aveau, în jocul inchipuirii mele, partea cea mai însemnată; și toate aceste mă turburau astfel încât mai că aș pute zice că-mi era frică... Mie frică?... Auzi vorbă!... Eu om în tot locul. Voinicește mă sculăi și stinsei luminarea întorcându-mă cu fața la părete, hotărît să alung din mintea mea odată pentru totdeauna pe țigan, pe babă și pe duduca Safta.

După ce făcui această ispravă, îngrijit să nu mai am earăș vre-o întâlnire cu aceste supărătoare ființi, începui să gândesc la tată-meu, la frate-meu, la Măriuca. Ah! Măriuca cea gingașă cu flori pe cap!... Ce frumos suspina ea când plecam de acasă... Deodată auzii un sgomot deasupra scrinului, și inima-mi sări din loc. Era ușa cucului de la ciasornic care se deschisese cu vuet, vestind

că oarele au să sune. În adevăr unsprezece oare sunară, și cucul de unsprezece ori cântă, apoi ușa earăș se închise. O! cuc netrebnic!... gândii eu, să-mi alunge pe Măriuca tocmai când era să-mi zică: „Ce mult e de astăzi până în șase luni!“ Dar Măriuca se făcuse nevăzută în noul ei azuriu; nici chiar pe Măriuca cea cu oblojele n'o mai găseam nicăiurea, deși o căutam cu dor în toate ungherurile închipirii mele.

De vreme ce și Măriuca m'a părăsit nu-mi rămâne decât să dorm, zisei eu, cu întreită putere de voință; și întors cum eram cu fața la perete, mă acoperii cu plapoma pe cap.

Mi s'a întemplat să aud în copilăria mea că odinioară un viteaz care rētezase trei capete de turci s'a culcat noaptea într'o casă pustie, și i-a fost așa de frică încât până a doua zi a murit. — I-a fost frică de ce?... știu eu? Deodată ideea pustiei care este mai înfiorătoare decât toate, m'a cuprins. Și eu sunt într'o casă pustie, îmi zisei; căci nu-i nici stăpânul casei, nici femeia lui, nici măcar o slugă de zăre; nu-i decât o babă care samănă mai mult a stafie decât a ființă.

omenească. Vata vul are casa lui in sat, Constantin viziteul și Balan dorm in șură.

O ce n'aș fi dat să am pe Constantin sau măcar pe Balan lângă mine!... bunul Balan! Cum l'aș fi lăsat să mă lingă pe obraz!... Apoi făcându-mi singur curaj incepui să judec, nu fără cuvinte bine intemeiate, cumcă nu e pustie casa lui Talpan. Pustii sunt numai casele acele cu ferestre sparte, cu ziduri ruinate, cu acopereminte risipite, in care locuiesc buhnele; ear casa lui Talpan, mulțămită Domnului, nu e in rëndul acelora. — Inșă cu cât mai mult voește cineva să scape de o idee, cu atăta ideea aceea se îndărăpnicește a remănè. — Astfel pustiuul cu poarele sale de năluci nu-mi eșea din minte, in ciuda temeiurilor ce-mi puneam inainte. O șuerătură de vënt ce auzii fără veste prin horn, intocmai ca un suspin de jale, mă făcù să cred un moment că sunt in mijlocul unei stepe, incunjurat de dihăanii.

Toate aceste se petreceau pe când aveam capul sub plapomă. Din nenorocire inșă nu puteam să stau multă vreme așa. Căldura, neastempèrul, frica mă făcurè să asud așa

de cumplit, încât cu ori ce preț trebuia să mă descopăr, pentru a nu muri înădușit. Dar spre a nu face multe mișcări de frică să nu stirnesc dihăniile din stepă, prinsei să trag cu degetele picioarelor incet, incet plapoma în jos... când O! întâmplare!... O! cias rău!... plapoma care din nebăgarea mea de samă avea un colț ce atârna de pe pat în jos, lunecă de pe mine și... deodată mă trezii gol, desarmat și prăpădit în mijlocul întinericului, expus la toate fantomele. Cui nu i s'a întâmplat una ca aceasta, nu știe ce vra să zică spaima. Îmi auzeam inima bătând mai tare decât limba ciasornicului cu cuc, și resuflarea mi se oprì în piept. Dar o nenorocire nu vine niciodată singură!... În acelaș timp văzui la fereastră în zarea lunei un ce alb, lung și transparent, care se mișca neconținut, și acărei forme se schimbau când în om, când în elefant, când în șerpe și atunci în desperarea mea, neremânându-mi altă-ceva de făcut, decât sau să aprind lumina spre a mă încredința de realitatea acestei vedenii, sau să aștept soarta celui ce a rătezat trei capete de turci, mă

hotării, se înțelege pentru cel d'întăi mijloc, deși nu aveam multă încredere în el. Cu mâna tremurândă aprinsei luminarea și.... spre marea mea mângăere văzui că năluca cea albă, lungă și transparentă nu era decât un prosop aninat de fereastră, asupra căruia se revărsau prin geamuri palidele raze ale luni.

Față cu această realitate, dinaintea căreia se risipire pentru moment fantomele ce mă impresurau, mă simții mai liniștit. Avui curajul să fac câțiva pași prin odaie, fără însă să mă prea uit împrejurul meu, mă sui earăș în pat și mă învăli numai până la gât, crezându-mă astă-dată în afară de ori-ce primejdie. Incepui chiar de bucurie să ingân un cântec în amintirea Măriucăi, dar glasul meu trezi între pereții odăiei un eco atât de ciudat, încât spaima năvăli earăș în inima mea; tot atunci din nefericire ochii mi se pironiră fără voe pe portretul cel afumat ce sta atârnat tocmai dinaintea crivatului meu. Și... Dumnezeule ce văzui!... m'apucă și acuma grozile morții când gândesc... văzui cu ochii mei, treaz fiind ca ziua, văzui capul

duducăi Saftei tremurând în privazul de lemn, par'că era capul viu a babei Acsinia; și tremura așa de tare încât și zulfii, și moțocul, și horbotele îi tremurau — s'ar fi zis că era cuprinsă de frigurile morții. Pêrul mi se ridică măciucă în vârful capului, și sudori reci îmi cuprinseseră tot trupul. Acum nu mai era de șagă; simțeam de groază că-mi venea sufletul la gură. Să mă răped asupra portretului ca să-l pipăi, să mă încredințez de-i adevărat ce vedeam cu ochii, nu puteam, fiindcă picioarele-mi erau paralizate; vrënd, nevrënd trebuia să șed în pat dinaintea figurei hide a duducăi Saftei care din ce în ce se strimba și tremura mai mult, și acărei ochi stinși se pironeau asupra mea.

Toată istoria ce-mi spusese baba Acsinia îmi reveni earăș în cap mai înspăimântătoare decât ori când; mii de fantome care de care mai slute păreau că-mi incunjură patul... când deodată cucul eși din tainița sa și cântă de douăsprezece ori. Era tocmai oara când sicriul intrase în odaea duducăi Saftei, și eu, vai! mă aflam chiar în casa ei, în aniversara morții ei și dinaintea por-

tretului ei, care prin un farmec neînțeles, tremura precum a trebuit să tremure când a văzut ușa deschizându-se singură... Atunci!... o grozăvie!... auzii o bătae la ușă : una, două, trei...

In acest moment suprem picioarele mi se desmortîrî, sîngele care pînă atunci fusese inchegat in vinele mele incepû să circule cu strîșnicie, ars sării drept in mijlocul odăei, căci in primejdia mare vine și bîrbăția mare, și c'un curaj desperat deschisei ușa.

Era cănele Balan care scîrpinându-se la ureche lovea cu cotul piciorului in ușă. — Dumnezeule ce limbă omenească ar putè să spue bucuria ce simții!... Mi se părû că din fundul iadului sunt ca prin incîntec transportat in mijlocul fericirilor din raiu. — Umbra, sicriul se făcurè nevězute; capul duducai Saftei din portret incetâ de a se clătina, sau poate că nici s'a clătinat vre-odată; Balan după ce mă linse de două, trei ori pe obraz, se culcă lîngă patul meu, ear eu dormii dus pînă se făcû ziua mare.

A doua zi când mă deșteptăi, și-mi adusei aminte de cele petrecute, simții în mine foarte sdruncinată credința, că sunt om în tot locul. Fiind însă că nici un rău în lume nu-i fără partea sa cea bună, apoi trebuie să mărturisesc că spaimile ce suferii, mă făcură să uit pe Măriuca; ear Constantin viziteul când află despre lupta mea cu nălucile, îmi zise apărându-și negelul de muște: „Spusu-v'am eu că nu-i bine să se întoarcă cineva din drum!...“

IN VACANȚE.

I.

Insfirșit eată-mă's acasă! — Cănele Balan sări cel întâi din trăsură și era cât pe ce, în mișcările lui de bucurie, să răstoarne pe baba Ilinca care venea să mă primească în scară. — Biata baba Ilinca!... Cum îi sticleau ochii de fericire văzându-mă earăș sub ocrotirea ei pentru două luni de vacanțe. Ea mă crescuse pe brațe, mă învățase tatăl nostru și se deprinsese a mă privi ca pe copilul ei.

— Da nu vedeți, mă rog, zicea ea în

dreapta și 'n stînga, ce mare și frumușel s'a făcut? I-au răsărit mustețele, nu fie de diochi!

Toate slugile din casă, și feciorul și bucatarul și chelarul și moș Toma grădinarul, îmi eșiră înainte să mă ureze de bună venire; unul îmi apucă pălăria din mîni, altul mantaua de pe umere, un al treilea geamandanul; era în casă o adevărată răscoală.

— Hai la boerul cel bătrîn, îmi zise baba Ilinca, că Doamne, de mult v'așteaptă!

Cu stringere de inimă intrăi la tată-meu care mă sărută pe frunte, îmi vorbi puțin după obiceiul lui, dar vedeam eu cum se lupta să invingă o lacrimă ce i se strecura de sub gene. Ear după ce eșii de la dînsul, baba Ilinca care se ținea grapă de mine, mă duse în camara cu merinde unde ședeau grămădite pe polițe, cutii cu rahat, șiraguri de smochine, cozonaci, păstrămuri, sticle cu vutci și vișnapuri și căte și mai căte, de care duceam dorul la școală.

Na, gustă de ici, cuconașule, gustă de dincolo!... că la școală știu că vei fi mîncînd pe sponci....

— Ce-i drept gândeam eu în mine, mușcând când din cozonac, când din pastramă; decât o zi la școală, mai bine două acasă. Apoi intrai în odaia mea. Ce mică îmi părea odaia decând mă făcusem mare! Mă primblam acum cu pași largi printr'ênsa ca un adevărat stăpân, stăpân pe faptele mele, pe timpul meu, pe somnul meu, căci eram departe de clopotul cel supărător de la școală și de pedagogii cu ochi pânditori. Era tot la locul lui patul cel larg din fundul odăiei pe care dormeam când eram mic, și la marginea căruia baba Ilinca îmi răzema scaune de frică să nu cad. Era tot soba cea fără stâlpi la gura căreia ședeam în copilărie ciunchit, ascultând poveștile ce-mi spunea în nopțile de iarnă moș Toma grădinarul. He! . . . cu ce drag urmăream toate năstrăvăniile din povești, și cum mi se deschidea mintea la lumea cea fantastică plină de smei, de împărați și de grădini cu fructe de aur! — Acuma moș Toma e ceva mai gârbovit, căci a trecut vreme la mijloc, dar tot știe să spue cu haz des-

pre *Chipëruș-Verde-Voinic*, și *Statu-Palmă-Barba-Cot*.

Două zile de-arëndul mă indeletnicii cu așezarea lucrurilor in odae. In părete îmi făcui o panoplie de arme unde aninai un iartagan vechiu, două pistoale rugenite, pușca ce-mi dăruise tată-meu de anul nou, torba, cornul și plosca vânătoarească. Ear in fața armelor in celalalt părete pe o poliță, așezai șeaua, frëul, scările, pintenii și tot ce s'atinge de călërie.

Vënat și călërie! eată două cuvinte care mă fărmeceau.

Căt despre călërie numai *Beiul*, tretinul meu cel cu coama rotată, știe de câte ori era să m'arunce in mijlocul cănilor de la stână, dacă nu m'aș fi ținut cu amëndouë mănile de coama lui. Ce-i drept nu eram tocmai desăvërsit călëreț. Când însă puneam mâna pe pușcă și-i clănțăneam oțelele, atunci era altă-ceva!... Par'c'o tainică frăție, o legătură de dragoste se'nchega intre mine și armă; par'că-mi venea să-i strig: „*Sorioară*“ cu tine n'am habar!... Apoi de multe ori o aruncam așa fără scop

la ochi, mă 'nțepeneam voinicește pe picioare, mă uitam pe țel cugetând în mintea mea ce-ar fi mai greu de nimerit, un leu sau o ață de paingân, ear când o dam jos de la ochi, mi se părea curios să nu ved cel puțin leul culcat la pământ.

Citisem multe despre vânătorii de lei din Africa, și mă întrebam adică de ce n'aș fi și eu un vânător de lei!... Un vânător de urși cel puțin. Ce? nu-s și eu om ca dênșii?

Dar până când s'ajung să mă măsur cu urșii care nu prea foeau prin vecinătate, mă hotării să merg la viclenele rățe ce în adevăr foeau în stuhul de pe iaz. Nici o indoeală nu aveam că n'am să mă întorc cu torba plină. Ce-i o rață pe lângă un urs? De cu sară îmi făcui atâtea patroane, că aș fi avut de unde să stirpesc toate sburătoarele pân' la una, și tot îmi păreau că nu's de-ajuns; apoi îmi pusei pușca și torba lângă căpătăiu și cu capul plin de isbânzi vânătoarești, mă culcăm hotărit să plec a doua zi la răsăritul soarelui. Dar ca omul ce poartă grija pornitului, în loc să mă scol la ciasul trebuitor, mă deșteptăm în puterea nopții

când stelele luceau mai ochioase pe ceriu. Îmi aruncăi torba in spate și pușca pe umăr și eșii tiptil pe ușa din dos spre a nu face vuet.

Intunericul nopții, tăcerea adăncă, mă tulburare puțin; însă gândindu-mă la vânătorii din Africa, care și ei merg noaptea la lei, îmi făcui curaj și plecăi înainte. Prin grădină trecui cu pași bărbătești, deși copacii îmi păreau mai nalți decât de obicei, ear când ajunsei in câmpul gol care se intindea nesfirșit spre orizon, amestecându-se cu intunericul, simții că mi se moae inima. Atunci îmi adusei aminte că drumul meu trecea pe lângă jităria lui Acsinte care avea un zăvod mare, și rēu de colț, și deși purtam pe umăr *sorioara cu care n'aveam habar*, totuș mi-ar fi părut mai bine să inlătur gălceava cu el. Stam astfel nehotărit, c'un gând să merg înainte și cu altul inapoi, și cine știe care din două gânduri ar fi biruit, când deodată auzii la spatele mele un glas care mă 'nflorâ din tălpi și până 'n creștet:

— Cine-i acolo? . . .

Mă 'ntorsei iute, gata să dau foc la ne-

voe, când recunoscui pe Moș Toma grădinarul, povestașul de la gura sobei, care mă urmărise neștiind cine umblă noaptea prin grădină.

— Da bine ce cauți pe aici cuconășule, la vremea asta? îmi zise el cu mirare.

— Merg, la vânat la iaz, moșule.

— Apoi doar să fie rața cât o față de arie s'o nimerești acum noaptea prin întuneric.

— Moșule, știi umbla cu luntrea pe apă? îl întrebăi eu schimbând vorba.

— Dă!... cât să nu mă 'nec la mal ca țiganul — vorba ceea — mă pricep și eu.

— Hai cu mine să-mi scoți din apă dacă voui impușca ceva.

— Bine, cuconășule, numai de ne-ar căde ceva în palmă.

Acum nu mai aveam nici o grijă. Eram doi și cu sorioara trei: puteam da piept cu cănele lui Acsinte. — Cănele lui Acsinte, între noi fie vorbă, era un căne neprețuit, și se vede că știa deosebii oamenii buni de cei răi. Când am trecut pe dinaintea jităriei, el a prins să se gudure, să ne lingă

pe mâni, să ne sară cu labele pe piept, încât moș Toma grădinarul a trebuit să-l probească de prea necumpătutul său prieteșug, și au avut multă greutate de al îndupleca să nu se iee după noi. Mărturisesc că mi-a fost rușine gândind că un moment n'am îndrăznit eu, cogemite vânător, să mă întâlnesc singur cu cănele lui Acsinte.

Ne scoboream acum la iaz... Aburi deși acopereau fața apei ca un inveliș de noapte, prin care nu străbătea nici una din ochioasele stele spre a se oglindi; ear apa dormea adănc împreună cu peștii din fund și sêlbătăciunile din fața.

Două oare întregi veghiai la somnul iazului, cu pușca în mâni, gata de foc, în care timp numai din când în când auzeam ca o notă pierdută în adăncul tăcerii câte un mic *ocăit* înădușit a vre-unei rățe ce cu botul sub aripă visa, se vede, de apropierea dușmanului.

— Curând o să se reverse de ziuă, e bine să mergem pe apă, îmi zise moș Toma grădinarul.— În adevăr o dungă albie,

sficioasă, abia simțită, se arătă ca un dor depărtat la marginea răsăritului.

Amândoi ne suirăm într'o luntre și moș Toma grădinarul care era priceput la toate, luă vësla in mână și după ce mână luntrea înlăuntru iazului, o oprî apoi in stuh la marginea unui ochiu.

— Deacum fii cu luare-aminte, îmi zise el, că acuși au să înceapă a umbla dihăniile pe apă. — Ear eu, plin de nerăbdare, stam pregătit să le ucid pe toate, gândindu-mă din nainte cu ce fudulie am să mă întorc acasă încărcat de vënat.

Dunga cea albie, sficioasă, creștea, creștea vëzënd cu ochii, și se făcea tot mai vie, mai strălucitoare; ai fi zis că un potop de lumină căuta să năvălească asupra pământului, neștiind pe unde să apuce. Eată vîrful dealurilor împrejmuitoare, eată clopotnița din sat că s'aprinde de-o pară roșie, eată norii toți in flacări, ear stelele ochioase rënd pe rënd se stinsese de pe bolta albăstrie. Stam față la trezirea pământului, stam să întëmpin soarele care se vestea cu atăta pompă, și mai mai că uitasem viclenele rățe

ce începură acum să bată din aripi și să-și griască penele în culcușul lor de apă. Când deodată năprasnic se ridică din fundurile noroioase ale apei un strigăt aspru, lung, asurzitor, țesut cu mii de note care de care mai ascuțite, mai înțepătoare, de vuetul cărora tresări balta din fund și până 'n față. Erau broaștele care, deșteptate din somn, serbătoreau în cor revărsatul zilei. Cât de hide erau ele, cât de discordantă era cântarea lor, totuș această strigare de bucurie, această închinăciune la soarele ce venea să le încălzească, avea în sine ceva duios. Apoi în momentul în care soarele infocat se înfațișă deasupra orizontului cu toată strălucirea unui stăpănitor al pământului, cântecul lor se opri tot atât de năprasnic precum începuse, ș'atunci balta deșteptată prinse să se frămente în jurul meu. Un popor întreg de păseri furnica acum în toate părțile; bătlanii cu cataligele lor întinse se roteau în cercuri mari deasupra apei, găinușile sprintene săreau de pe nufăr pe nufăr, stoluri de grauri se sburăteau prin stuh, făcându-și spaimă de vântul ce cânta

prin trestii; apoi nagăți, pescari, rățe, cu fundari cântau, se scăldau, se jucau pe apă și 'n vėzduh fără grijă de primejdia ce-i amenința, ear eu stam cu pușca la ochi, incurcat, besmetecit, neștiind in ce să dau.

— Aține-te, cuconășule, strigă moș Toma la urechea mea!

Atunci două rățe grase, pântecoase, trecure ocăind deasupra capului meu.

In aceeași clipă dădui foc cu amėndouė țeviile, un nor de fum îmi imbrobodì un moment vederile, ear rățele vesele de neghibăcia mea, luarė, vorba ceea, haliciurile in plisc și sburarė mai departe. Ȃncă două focuri date in deșert îmi dovedirė că nu e așa ușor de a fi cineva vėnător de rățe, necum de lei.

— Ferească sfântul cât sunt de tari la pene sėlbătăciunile aceste! zise moș Toma grădinarul.

— Oare nimerit'am vr'oa una, moșule?

— Da cum nu, mai pe toate; n'ați vėzut cum curgea puful de pe ele?

Era vederat că moș Toma voea să mė măngăe de neiscusița mea, deaceea ince-

tăi de a mai da focuri, spre a nu mă rușina mai mult în ochii lui.

— Știi una moșule, îi zisei eu; astăzi n'am noroc la vânat. Hai mai bine să ne primblăm așa pe iaz, că-i frumoasă dimineața.

— Cum poftiți, cuconășule, răspuse el; vom merge întâi la ochiul lebedei, apoi ne vom primbla pe la *ostrețe* *) și pe urmă pe cărarea nuferilor. Iazu-i măricel, slavă Domnului, avem unde ne învârti.

Luntrea lungă ca o suveică luneca iute pe cărările de stuh, ear decând mă hotărîsem să las vînatul în pace, el parc'anume își bătea joc de mine. La ochiul lebedei era tocmai mijlocul iazului. Trestiile înalte acopereau malurile de jur-impjur, așa că ne mai vîzînd decît ceriu și apă, mi se părea că plutesc pe luciul unei mări.

De aice înainte aleargă dragă inchipuire, căci toate orizonurile îți sunt deschise!

Câte întîmplări pe marea citisem în co-

*) *Ostre'e* numesc pescarii niște lădițe de nuele, așezate în apă pentru păstrarea peștelui prins.

pilăria mea, toate îmi veneau acum în minte, toate le vedeam aievea pe bietul iaz de pe moșia părintească; Fiecare creț de apă, fiecare sbor de pasere, fiecare lovitură de lopată deștepta în mine ideea cea mare și încântătoare a *nemărginirii*, și-mi descoperea o lume nouă, plină de taine și de minuni. Înaintam astfel pe nesimțite, dus ca de-un vis, pe oceanul cel închipuit; sus și jos nu era decât un freamăt de revenire la viață; moș Toma grădinarul ședea într'un cot dând leneș din lopată; cine știe ce mai gândea și el!... Ear eu unul ca să pot spune astăzi tot ce gândeam, ce vedeam și ce simțeam atuncea în primblarea mea fantastică, ar trebui să'ntorc mult îndărăpt minuntarele vieții mele, ar trebui să revin earăș la vârsta cea binecuvântată de 16 ani, să fiu earăș în luntre alături cu moș Toma grădinarul pe iazul cel drăgălaș care de frumos ce resfrângea razele răsăritului, părea el însuși cuprins de flăcări; dar aceasta nu se poate, și nici are graiul omenesc îngrădit prin cuvinte, pu-

terea de a destăinui dorul nesfirșit al tineretelor.

Trecusem de cărarea nufurilor, ajunsesem în dreptul stavilelor peste care apa se arunca în spume, când deodată visurile mele luară altă față dinaintea unei noue priveliști ce-mi atrase luarea aminte.

Era o femeie care ședea pe mal ținând cu mâna întinsă o undiță aruncată în apă, și de departe cum o priveam, albă, cu forme nehotărîte în farmecul dimineții, îmi părea că-i zina apelor. Atăta-mi trebuia ca aiurările minții mele să ajungă la culme. Lumea cea plină de taine și de minuni prin care mă primblam de o oară, mi se infățișa acum mai frumoasă, mai încântătoare, insuflețită fiind de astădată de minunea cea mai mare : de doi ochi femeiești.

— Cine să fie, moș Toma? întrebăi eu.

— Mă tem că-i cucoana Zamfirița, vecina noastră, răspuse el. Ea vine câte-odată dimineața la undit.

— Ia să mergem mai aproape de dănsa.

— Cum nu, cuconașule, că Doamne hazlie-i! Păcat că-i văduvă.

— Văduvă?... Ah!...

Moș Toma vėsli spre dēnsa, ear cānd a-junsei in dreptul ei, simții de departe căldura a doi ochi negri, aprinși ca focul. Deși n'o cunoșteam îmi descoperii capul dinaintea ei, ear ea îmi mulțumî zimbînd. Luntrea lunecă mai departe; cucoana Zamfirița remase in urmă cu undița in mână, ca o drăgălașă inchipuire in rēsăritul soarelui, ear eu mă intorsei acasă cu torba deșartă, dar cu inima plină de cei doi ochi negri, aprinși ca focul.

II.

Pe cucoana Zamfirița n'o cunoșteam, o vėjusem numai odată, nu schimbasesem cu dēnsa nici o vorbă; cum dar era să n'o iubesc? Ș'apoi era văduvă, frumoasă; de sigur a fost nenorocită, a suferit, cunoștea toate ispitele vieții; ce fericire de a invinge asemenea inimă! — Cum gāndeam astfel, mă primblam cu pași mari prin odae, rēsucindu-mi viitoarele mustețe și feliurite planuri, care de care mai rēsboinice in-

dreptate in contra cucoanei Zamfiriței, așternam in mintea mea inferbentată. Când eată ușa se deschise și baba Ilinca cu cheile in brâu intră in odaie.

— Știi una, cuconașule, măne e mare petrecere la cuconul Ștefănică, cole peste deal. E *Sfânta Maria*, ziua cucoanei d-sale. Gătiți-vă, că aveți să mergeți și d-voastră; așa mi-a spus boerul.

Tresării de bucurie, auzind această neașteptată veste. Negreșit și cucoana Zamfirița avea să vie acolo. Prin urmare eată ocașia să o ved, să-i vorbesc, să-i spun că o iubesc..... Ah! atâta fericire nu încăpea in inima mea:

— Cuconașule, nu poștești puțin la camară, am niște cozonaci proaspeți acuma scoși din cuptor?

Eram de o veselie nebună; îmi venea să cânt, să sar in sus, să sărut pe baba Ilinca, și când e omul in așa chef, nu poate nimic refuza. M'am dus la camară și am prins să mănânc din cozonacii cei proaspeți cu atâta poftă, încât baba Ilinca induiosată se uită la mine, zicând:

— Sărmanul cuconăș, cât e de flămând!
Se vede că rău îl mai ține la școală.

Toată ziua o petrecui într'un fel de farmec neînțeles. Mi se părea că lumea e cu totul schimbată. O! Acuma iubeam adevărat, iubeam din toate puterile c'un foc vecinic nestins. Și când gândesc că a fost un moment în care mă ametișisem după Măriuca dascalului Gheorghie de la strana dreaptă!... Ce glumă!... Inșă acum nu mai era vorba de mine; era bine înțeles că eu iubeam; dar oare ea?...

Ea?...

Și de ce adică nu m'ar iubî? — Cine e mai de samă decât mine în toate împrejurimile locului? Cine a învățat mai multă carte? Puțin lucru e să știe cineva latinește și grecește, să fi ajuns de pildă în matematici până la quadratul hypotenuzei, în istorie să știe cine-a fost Xerxes și Arta-Xerxes, și altele și altele?... Inzestrat cum eram cu atâtea cunoștințe, nimene negreșit nu putea să ție la încercare cu mine; prin urmare mă liniștii și în această privință. Eată că veni noaptea cu oarele

ei de scumpă veghiere în care ne măsurăm adăncimile ranei și ne închinăm în taină ființei ce iubim. Ah!... Eram așa de sigur că n'am să închid ochii în acea noapte, încât nici am mai stins lumina în zadar. La lumină se înșiră gândurile așa de frumos!... Cu toate acestea nu știu cum se făcu că de la un timp, șirul gândurilor mele se incurcă și oara de scumpă veghiere se prefăcu în opt oare de somn bun și sănătos, așa încât a doua zi văzui sfeșnicul veduv de lumina care se topise întreagă, luminându-mi durerile ranei. În așteptarea plecării stam dinaintea oglinzii și-mi pieptănam părul. Eram de altminteră destul de mulțămît de mine, numai mustețele se îndărătnicise a rămâne cam mici, deși le întindeam și le răsuceam cu toată osirdia unui tânăru de 16 ani. Mult timp stătui la gând ce legătoare de gât să pun, și mă hotărâii pentru una roșie bătaioasă la ochi, căci roșul e culoarea amorului vecinic nestins. Apoi îmi pusei jiletca cea de zile mari, o jiletcă de catefea, ear după ce îmbrăcăi surtucul cel negru, lung în poale și strimt

in măneci, și mi-l potrivii bine pe trup, remăsei incredințat că frumoasa văduvă numai decât trebuie să inchine steagul.

— Cuconașule trăsura e gata și boerul vă așteaptă, zise baba Ilinca deschizend ușa.

Nu fără oarecare bătae de inimă mă suii in trăsura lângă tată-meu, simțind că de astă-dată are să se hotărească soarta vieții mele; dar când să pornească caii, baba Ilinca înălțându-se la urechea mea îmi spuse cu grăbire:

— Să știți că am pus un cozonac in buzunarul trăsurei... de-o intemplantare! — Sărmana baba Ilinca! cea mai mare bucurie a ei era să mă indoape.

Pe drum tată-meu care era de felul lui scurt la vorbă, îmi lăsa tot timpul să gândesc la cucoana Zamfirița, ear leagănul trăsurei îmi inlesnea gândurile. Stam acum și chibzueam cum să incep vorba cu ea: *Sărut mâna cucoană Zamfiriță!...* Ce idee... Așa vorbește numai cuconul Stefănică care poartă giubea și fes; dar eu... eu care știu latinește..... *Mult stimabilă Doamnă!...* De când v'am văzut pentru întâia oară cu un-

dița în mână pescuind pe malul iazului, frumoasă ca o zină născută din spuma apei, sufletul meu s'a înflăcărat de-un foc vecinic nestins!... Permiteți-mi să depun la picioarele frumuseții voastre a mea inimă și a mea viață!.. Și așa mai departe, vorbe multe, infocate, izvorite din adăncul dragostei mele. Acum de la sine se 'nțelege că această cuvântare putea să fie mai adăugită, mai in-frumusețată după inspirările momentului sub ochii săgetători ai frumoasei Zamfirițe; dar deocamdată temelia era. Cu lecția dar învățată pe de rost, cu speranța neclintită în legătoarea cea roșie și în quadratul hipotenuzei, urcăi scările caselor cuconului Ștefănică.

— Da bine-ați venit!... Da cum mai petreceți?... Da cum vă aflați?... Da sunteți sănătoși?... ne întrebau fără sfârșire cuconul Ștefănică și cucoana Marghiolița, încântați de venirea noastră.

Cuconul Ștefănică deși bătrăor, se întinerise cât putuse de ziua onomastică a soției sale. Era gătit c'un antereu de cutnie în ciubuce, având peste mijloc un șal lat

turcesc și pe cap un fes roș cu canaf care bătea în albastru-închis. Ca toți bătrânii din vremea aceea, era bun la inimă, primitiv și totdeauna glumeț; casa lui era casa lui Avram. Ear cucoana Marghiolița câte cu două rânduri de zulufi la fiecare tîmplă, număra și ea cam multe onomastice, era bună gospodină și foarte evlavioasă, însă avea un cusur. Își cam temea bărbatul, și doamne ferește n'ar fi tocmit slujnice tinere în casă! După noi veni spițerul și spițereasa din tîrgușorul învecinat, două ființi ciudate prin neasemănarea lor: spițerul, un neamț boțit la față, cu mustețele țapoșe, pline de tabac și c'un nas întors ca o lulea deasupra căruia ședea călare niște ochelari mari cât niște ferestre. Ear madama spițereasa c'un *vergiss mein nicht* în păr și un trandafir în dreptul inimii, era din contra palidă, gingașă și vecinic înamorată de lună. Par'c'ar fi zis: „*nu mă lăsați că sbor în sus!*“ — După dînsii veni catihetul, apoi privighitorul de ocol legat de-o sabie în care neconținut se împiedeca, și mai la urmă cuconul Andronachi Brustur, un vîduvoiu

intre două vërste, cu ochii încrucișați dintre care unul totdeauna pe jumătate închis, și celalalt totdeauna în lacrimi, încât se părea că ride cu unul și cu celalalt plânge. De la cea întâi vedere omul acesta îmi displăcù. Avea fața șireată și ochiul lui cel care plângea mă supëra când îl simțeam pironit asupra-mi. Prinsei chiar să-l urăsc, de când auzisem pe unii și alții lăudându-l că e bogat, și că împrumută bucuroș prietenilor bani cu dobândă.

Toată lumea era veselă, masa sta întinsă și bogată în mijlocul antretului, ear cucoana Zamfirița nu venea. Mă simțeam nefericit și singur ca în mijlocul unui pustiu. Dar nu bine apucase gazdele să ne poștească la masă, că un duruit de trăsură se auzi la scară, și după câteva minute cucoana Zamfirița cu ochii săi învăpăiați, frumoasă și bine gătită apărù ca un luceafăr în mijlocul nostru. Un fior de bucurie trecù prin sală. Cuconul Ștefănică alergă spre dënsa și-i sărută mânilor cu atăta bună inimă, încât cucoana Marghiolița nu se putù stăpăni nici chiar de ziua ei, să nu-i spue la ure-

che: „Te pricep.... berbantule.... te pricep...” Spițerul, Catihetul, Privighitorul și cuconul Andronachi Brustur se inchinară adănc, madama spițereasa o intimpină cu cea mai gingașă zimbire, ear eu rămăsei pe scaun inmărmurit, uitând măcar să plec capul dinaintea ei.

Frumoasa văduvă pe loc se făcù de gazdă; puse capela și șalul la o parte, își scoase mânușile și prinse să ajute la trebile gospodăriei. Toate mergeau par'că altfel decând venise ea.

La masă ședeam față 'n față cu dănsa, și nu odată mi se inroșiră obrajii ca focul, nu odată era să 'nghiț cruciș, când din întemplantare ochii noștri se întâlneau. Eram pot să zic deplin fericit, numai un singur lucru mă neliniștea: vëzusem între mezeli-curii și supă, că un semn din ochi, un semn neînțeles se schimbasesc între frumoasa zină și cuconul Andronachi Brustur. Putea să fie numai o părere și negreșit așa a și fost. Cu toate acestea ochii lui Andronachi Brustur aveau o privire din ce în ce mai ciudată. Cel din dreapta lăcrăma tot mai mult,

ear cel din stînga, de tare ce ridea, se 'nchidea de tot. Chiar degetele lui erau neli-
niștite, par'că numărau parale. Ce om ne-
suferit!.... cum ar putè o femeie să-l iu-
bească!...

Am început să-l pândesc cu mai multă
luare aminte, dar nici o mișcare, nici un semn
n'am mai surprins. Vorbea neconținut de
trier, de culesul popușoilor, ear Zamfirița
pentru el par'că nici mai trăea pe fața pă-
mîntului. Pe la mijlocul mesei începurè sănă-
tățile. Privighitorul, ca un obraz al cărmuirii,
se crezù dator pentru cinstea casei, să in-
chine el cel intăi pahar în sănătatea gazdei.
Apoi rënd pe rënd se bèu în sănătatea tu-
turor; ear cînd veni rëndul cucoanei Zam-
firiței, entusiasmul se urcà la culme. Atunci
voind a-mi pune în lucrare planul meu de
bătălie, mă ridicăi în picioare, ciocnii paha-
rul meu de al ei, și, după ce o săgetăi bine
cu privirile, îl bèui încet pînă la cea din
urmă picătură. De astă-dată lovitura a tre-
buit să o pîtrundă, căci ochii ei prinserè să
sticlească de o veselie nespusă.

După masă intrarëm în salonul unde ne

așteptau două mari tablale cu vutci și vișnapuri. Acolo se începù bêtura din capët. — „Să trăiți cucoane Stefănică!... Bine v'am găsit arhon Privighitor!... Și cu bine cucoane Andronachi!... La mulți ani cucoană Marghioliță!... Și tot așa înainte până când potcapul părintelui Catihet nu se mai ținea decât prin o minune de echilibru, ear cuconul Stefănică, ca in timpul fericitelor lui tinerețe, se rotea când in jurul plăpăndei spițerese, când in jurul frumoasei Zamfirițe. Apoi oprindu-se deodată in fața femeii lui cu mânilor in șolduri, îi zise c'un aer de parapon :

— Da bine Marghiolițo, azi e ziua ta sau ba?... Se poate să nu avem lăutari?... Alei soro!... Strigă, aleargă, poruncește degrabă că mă furnică prin călcăe!...

Ca din pământ eșirë trei lăutari : un scripcar, un cobzar și un naingiu. Atunci lumea se ameuți cu totul; Privighitorul luă pe spițereasă de mână, cuconul Stefănică pe Zamfirița, spițerul pe cucoana Marghiolița și căteși șase inființarë o mazurcă cu figuri. Jucau toți cum jucau, dar ca bêtărânel cuconul Stefănică nici unul! Picioarele-i luase vënt. Poc-

neau călcăele, păraeau podelele, răsuna sala; apoi când se 'nvërtea in loc ținend pe vèduvioara de mijloc strinsă la piept, ai fi zis că vèntul îi poartă.

— Te pricep, berbantule... te pricep!... îi repetă din fugă iubita lui soție, care nu-l slăbea din ochi.

Dar berbantul găfăea sërmanul de-i sărea pieptul din loc, și amețit cum era de vin și de joc, ar fi căzut rușinat la pământ, dacă priceputa lui dănțuitoare n'ar fi făcut semn lăutarilor să tacă.

— De la nunta ta Marghiolițo n'am mai jucat așa cu chef, zise el, aruncându-se in fundul unui jilț abia rësufându-se... Ia vin de mē sărută ici pe obraz... știi... ca in luna de miere; că doar incurënd implinim treizeci de ani de la căsătoria noastră. Ei ce păcat că nu mai e ce-a fost!

Nu! Hoțule!... Nu!... Pe tine nici mort nu te cred. Vèd eu cum îți joacă ochii in cap!

— Bre lăutari!... Veniți lângă mine, poruncì el, scoțend din buzunar un pumn de irmilici. Vedeți voi ferăria asta? Toată v'o

arunc în cap dacă nu-mi veți cânta, cum îmi place mie, un cântec de *fond* de cele bătrânești, un *Ah! suflete ah!* ca să-mi aduc aminte de pe când era Marghiolița fată mare. E cam de mult deatunci nu-i vorbă, adause el făcând un semn din ochi.

— Na, berbantule, Na!... să-ți treacă de dorul altora, zise bătrăna cucoana Marghiolița, sărutându-l pe obraz din toată inima, așa că plăpânda spițereasă spărietă își acoperi fața cu mâinile. Erau hazlii și totodată duioși de văzut acești doi bătrâni bătute pe cap de bruma ernii, cum în veselia vinului se desmierdau ca niște copii, el suspinând după tinerețele trecute, ea nevoind a-l crede bătrân.

Lăutarii începuse acum cântecul cel de fond: *Ah! suflete ah!* Era o *manè* de cele vechi turcești, lungă, trăgănată, în care numai un *ah!* ținea o jumătate de oară. Încântat, fărmeecat, cuconul Ștefănică își aprinse ciubucul și se așeză îndemănatic pe jilt spre a nu pierde nici o notă din cântecul bătrânesc.

— Ce-mi spuneți voi mie bonjuriștilor!...

strigă el deodată, uitându-se țintă la mine. Atunci erau vremile cele bune, pe când se cânta *Ah! suflete ah!*... Atunci era țara acoperită cu stupi de miere, cu herghelii de cai și cu turme de vite!... Na balaurilor! adause el, improșcând lăutarii cu pumnul de irmilici.

Tot în momentul acela în fundul salei la o masă deosebită, ședea față 'n față câte c'un pahar de vin părintele catihetul și cuconul Andronachi Brustur. Acest din urmă căuta se incredințeze pe cel d'intăi că coșerul de nuele e mai bun decât coșerul de leațuri pentru păstrarea popușoilor. Inșă din nenorocire părintele catihet nu se gândea la coșerul de nuele, precum nu se gândea nici la sfânta liturghie. Potcapul său se odihnea acum pe masă lângă vinul chihlimbării, ear sfinția-sa, roș la față ca floarea macului, cânta pe prochimen glasul al 8-lea :

Protopopu-i protopop
Și'ncă are șapte, opt,
Dară eu că 's mireanù
Să n'am una măcarù!

Atunci frumoasa Zamfiriță, văzând că lucrurile se cam întrec cu șaga, eși în balcon, ear eu care o urmărisem tot timpul și cu ochii și cu inima, simții că a sosit oara hotăritoare să mă apropii de dânsa și să-i mărturisesc taina ce mă ardea.

Inserase cu desăvârșire. Era o noapte de toamnă caldă și senină, și o lună ca o ziuă. Numai unde și unde câte un mic nouraș creț se primbla ca un vis drăgălaș pe albastrul ceriului; ear pe dealurile depărtate, pierdute acum în umbră, se vedeau ca niște luceferi pe pământ, focurile plugurilor ce-și pregăteau cina de noapte. Nici că se putea un timp mai potrivit pentru o pereche iubitoare. Imbărbătat de vuetul petrecerei, de cântecul lăutarilor, de frumuseța serei plecăi de la locul meu din salon cu deplină încredere în mine, și mersei fără nici o împiedecare până la ușa balconului, însă când să trec pragul, să m'apropii de frumoasa văduvă, simții că mi se tae picioarele. Și doar n'avea nimic de spaimă cucoana Zamfirița; din contra era veselă, frumoasă, atrăgătoare, însă cu

toate aceste nu știu pentru ce, aș fi dorit mai bine în momentul acela să mă aflu în gura unui leu, decât dinaintea ei. O! desigur n'aș fi îndrăznit niciodată să trec înfricoșatul prag, dacă nu m'ar fi chemat ea singură sub cuvânt de a-mi arăta focurile ce sclipeau în depărtare. Dar de vreme ce mă chemă, de ce era să mă mai tem? Era un semn vederat că dintre toți pe mine m'a găsit mai vrednic de dragostea ei. Imbărbătându-mi deci inima, pașii peste pragul fatal și intrăi în câmpul de luptă.

— *Mult stimabilă Doamnă!* zisei eu, aducându-mi aminte de lecția învățată pe de rost. *Decând v'am văzut pentru întâia oară cu undița în mână.....*

— Ah! Bine zici, răspuse ea, tăindu-mi vorba, eram la undit... Ai impușcat mult vânat atunci?

— Am impușcat... cum nu... adică n'am impușcat... *Dar decând v'am văzut frumoasă...*

— În adevăr a fost prea frumoasă dimineța aceea și cu noroc; am prins *trei lini* și o *oceană*.

— *Trei lini și o oceană*, repetăi eu ca un eco fără conștiință, simțind că mi se bate inima cu putere; apoi revenind la cuvântarea intreruptă, urmăi cu glas tremurător:

— *Frumoasă ca o zină născută din spuma apei... permiteți-mi... din foc nestins... să depun la picioarele... vieții.....* O! era nesuferită starea în care mă aflam: pământul se învărtea cu mine și mintea-mi se întuneca. Cu toate acestea ca omul răpezit odată din deal în vale și care nu se mai poate opri, băguseam înainte cuvinte fără șir, și cine știe la ce capăt aș fi eșit, dacă reușită cucuana Zamfirița, n'ar fi sbucnit deodată într'un hohot de ris atât de nebunesc, încât îmi pierdii cumpetul cu desăvârșire. Atunci tot ce-mi rămăsese de spus din cuvântarea pregătită perii ca fumul din mintea mea; vederile mi se pînjiniră, glasul mi se stinse în piept, și mut, improbit, rămăsei cu ochii holbați, cu gura căscată dinaintea risului ei fără sfârșit. — O! moment îngrozitor! — Atunci simțind că nu-mi rămâne altă-ceva de făcut, decât

sau să mă omor dinaintea ei, sau să fug ca un nemernic, ca să scap de această rușine ne mai pomenită, mă hotării în buimăceala mea, pentru fuga nemernică, și cu vorba *zinei* neisprăvită, dădui busta în salon, lăsând câmpul de luptă în știrea lui Dumnezeu; însă când să trec îndărăpt pragul fatal, mă lovi în nas în nas cu nesuferitul cel de Andronachi Brustur, care după ce mă măsură un moment cu ochii lui încrucișați, se lipi de ușor lăsându-mă să trec pe lângă el; ear în urma mea auzii două hohote amestecate, care se pierdeau în întuneric.

Salonul vuela de cântecul cel de fond *Ah! suflute ah!* Cuconul Ștefănică resturnat pe jilț pufăea din ciubuc și sorbea acum din ochi pe madama spițereasa, ear eu ca un om gonit din urmă de-o potae de lupi, alergăi desperat în odaea ce mi se pregătise, întorsei cheea de două ori în broască și mă culcăi. De astă-dată în adevăr că n'am închis ochii noaptea întreagă, petrecând-o într'o lungă și scumpă veghiere pentru a-mi măsura adâncimile ranei. Nesfir-

șită-mi era durerea văzând risipite într'oa singură clipeală, toate planurile de fericire ce zidisem în mintea mea necoaptă. La ce-mi slujise latineasca, legătoarea cea roșie, jiletca de catefea, în care avusesem atâtă încredere, dacă nu pentru a fi marture la rușinoasa mea neisbândă, întocmai ca armele unui soldat invins, dovedite netrebnice!

A doua zi în spre zori m'am întors pe jos acasă, lăsând în urmă răspuns că m'am dus la vânat; ear baba Ilinca și-a făcut cruce când m'a văzut venind acasă singur așa de dimineată și așa de schimbat la față. Trei zile de-arândul n'am voit să pun piciorul în camera ei; trei zile de-arândul am trăit într'un suspin și un neastâmpăr, când eată că a patra zi baba Ilinca care era totdeauna gazeta noutăților, intră în odaea mea, zicându-mi:

— Cuconașule, veste mare!... cucoana Zamfirița se mărită cu coconul Andronachi Brustur!

Sărmana!... nu știa cătă otravă cuvintele ei îmi vărsau în inimă!...

Această știre m'a pătruns până'n adăncul măruntaelor și par'c'a rupt in mine ceva. Intr'adevăr a rupt cu rădăcină cu tot din pieptul meu ori ce speranță de dragoste in viitor. Inșă tocmăi din această cauză, prin o ciudată intoarcere a inimii mele copilărești, m'am simțit mai liniștit. Îmi luasem oarecum grijile; nu mai aveam la ce să gândesc, ce să doresc, ce să aștept. Stătui deci un moment aiurit ca omul care nu vede decât ruini împrejurul lui, și ne mai știind ce să fac cu timpul care acum îmi părea nemăsurat de lung și de urit, mă hotării să mă rezbun de viclenia femească asupra viclenelor rățe.

Cu ciudă luăi pușca din cuiu, mă dusei la iaz și toată ziua dădai la focuri nenumărate, perdute 'n stuh și in vânt, încât bietele rățe năucite nu se pricepeau de unde le vine acest nevinovat potop de foc.

Când mă intorsei acasă, eram răcorit, inșă deatunci și până astăzi n'am mai pus legătore roșie, nici jiletcă de catefea.

SFĂNTUL ANDREI.

Faceți cruci mântuitoare
Căci e noaptea 'ngrozitoare,
Noaptea Sfântului Andrei.

Alecsandri.

Intr'una din zile imi luăi pușca din cuiu, pușca cea cu noroc, mi-o grijii bine, îmi așezăi cele trebuitoare la torbă, apoi zisei să-mi pue șargul la sanie. Deși cam inse-rase, însă până la moșia vecinului meu Neagu, unde se pregătea o vânătoare de cerbi, era numai o fugă de cal și puteam ajunge înainte de noapte. — Ion, o slugă veche, pe care o aveam moștenire de la tata, intră atunci in odae, se scărpină in cap,

tuși, își dresese glasul după obicei, apoi cu un aer sficios îmi zise :

— E cam târziu, cuconașule, de plecat ; o să inoptați pe drum. — Nu-i mai bine să vă lăsați pe mâni?

— Auzi vorbă!.. Și de ce m'aș teme?.. Vremea e liniștită, drumul bun, și șargul iute de picior.

— Așa este, însă mă veți erta să vă spun că mâni e Sfântul Andrei.

— Ei și?...

— Apoi dă?... noaptea in spre Sfântul Andrei știți că umblă lupii in potae, și Doamne ferește să-i întelnească cineva.

— Am eu cu ce să-i intimpin.

— Cuconașule, mă ertați zeu de îndrăzneală, dar nu vă sfătuesc. Sunt bătrân, am văzut multe. Se mai zice că in spre Sfântul Andrei umblă și strigoii pe la respinteni, pe la zevoae, pe la iazuri. — Eaca bine că-mi aduc aminte!... imi veți da voe să ung incuetorile ușilor cu usturoiu *) precum făceam

*) Sătenii au credință că dacă ung incuetorile cu usturoiu, împiedică strigoii să intre in casă.

in vremea răposatului d-voastre părinte, Dumnezeu să-l erte? ...

Un hohot de ris sbucni din pieptul meu.

— Zi să-mi pue șargul mai răpede.

— Aveți să treceți pe la moara cea de vânt, unde strigoii macină făină. Acolo nu-i loc curat.

— Hai fă ce-ți spun!

— Mai aveți cornul cel de luncă, hațaș de lupi, și unde se incrușișază drumurile; se zice că adeseori noaptea pe la cântători se aud bocete in pădure.

— Fugi răpede! ...

Ion scărpinându-se in cap eși gânditor. — Dar până când să-mi pue calul la sanie, îmi luai pușca și torba lângă mine, îmi aprinsei luleaua cea de vânat și mă intinsei leneș pe o canape.

*
* * *

Șargul meu sprinten și spornic la mers alerga acum pe câmpia albă, ca o nălucă ce fuge de umbra ei. — Două doruri, care din inima stăpânului trecuse intr'a lui, îl

mănau din urmă. — Unul era dorul vânătorului, patimă a mea din copilărie, celalalt dorul Elenei, fiica lui Neagu, cea mai frumoasă fată din împrejurimi. — Dar cât fugeam eu de iute, ziua fugea și mai iute, încât în dreptul morii de vânt noaptea mă și întimpină. — Deodată sania mea se sprăvăli.

— Ha! gândii eu în mine, s'a întâlnit graba cu zăbava. Ion ar fi zis că-i pricina locului celui necurat. Îmi așezăi sania pe tălpi, mă scuturăi de zăpadă și plecăi și mai grăbit.

Pe la cornul cel de luncă un lup bătrân cu o coadă cât un măturoi îmi curmeziși drumul. Îi dădui un foc din fugă ca să nu zică că a trecut fără cinstea cuvenită pe lângă un vânător, însă el numai va fi știind de i-a rămas cojocul întreg sau ciuruit.

Eată zării curțile nalte a lui Neagu, acăror ferestre luminate străluceau în întunericul nopții ca niște ochi fantastici.

În câteva minute ajunsei la scară.

Dar ce întâmplare!... Pe scări erau întinse covoare, și de sunetul muzicii răsu-

nau zidurile. — Elena albă la față ca zăpada, imbrăcată în haine de mireasă, ținea de mână pe un tînăr nalt și uscăcios, și o mulțime de lume se ingrămădea în jurul lor. Era negreșit mirele ei, căci avea un smoc mare de peteală la piept și se uita cu prea multă îndrăzneală în ochii ei. — De unde a eșit acest tînăr nalt și uscăcios pe care niciodată nu l'am văzut?... Și cum de s'a făcut această nuntă cu așa taină și așa grabă, eu care credeam că am tot timpul să mă codesc?... Lucrul îmi părea neînțeles, dar era adevărat.

Bătrânul Neagu cu zimbetul pe buze mă întimpină, zicându-mi :

— Bine-ai venit între noi vecine; astăzi nunta, mâni vênatul.

Cu inima strinsă mă apropiei de Elena pentru a-i zice câteva cuvinte de urare, însă numai fruntea mea se plecâ dinaintea ei, iar vorbele îmi amortiră pe limbă. Elena atunci se uită lung la mine, par'că mi-ar fi găcit durerea, apoi lunecând pe strălucitoarele parchete se amestecă în mulțimea ce se 'nvărtea prin saloanele pline de lumină.

Nu știu dacă în noaptea aceea am închis ochii sau nu, într'atâta îmi era capul de amețit; dar a doua zi știu că am fost cel d'intâi în picioare, când a sunat cornul vânătoresc. — Unul câte unul se adunară toți oaspeții cu puștile pe umăr gata de plecare, când eată că mireasa călare pe un cal alb ca și dânsa, se arătă în mijlocul nostru.

— Cine va ucide cerbul cel mare, craiul codrului, zise ea îndreptându-și ochii spre mine, aceluia va fi această năframă țesută de însuși mâna mea!

Toți ne plecarăm dinaintea ei; toți doream scumpa năframă. — Ajuns în pădure mă așezai la o ruptură de păreu așteptând să-mi vie cerbul, când deodată auzii câinii lătrând pe urma vânatului. — Creștea, creștea vuetul mereu; păraeau vreascurile, tresăreau tufarii, tresărea și inima mea. Ah! Eată craiul codrului, țintat în frunte, cu coarnele rămuroase ca crengile unui stejar. — El se oprî în fața mea cu ochii fioroși și prinse să scurme pământul. — „Ce fericire!... Năframa va fi a mea.“ Îl luai la ochi și dădui foc. Dar tot atunci ca prin

vis văzui pe Elena călare pe calul ei alb trecând ca un fulger îndărăptul cerbului, și un țipet de durere umplu pădurea. Alergăi cu grăbire la locul unde credeam că a căzut cerbul, și ce găsii?... găsii pe Elena la pământ scaldată în sânge și fără suflare!

O! cias rău!... O! blăstem a lui Dumnezeu!... Cine ar pute să spună desperarea ce simții în acel moment, văzându-me ucigaș fără voe a ființei celei mai scumpe inimii mele. Era albă și frumoasă sormană ca în sara cununiei, cu ochii nemișcați dar ațintiți asupra mea, cu buzele întredeschise, par'c'ar fi voit să mă mustre de răul ce-i făcusem, ear calul ei alb necheza de clocoțea pădurea. Nenorocit apucăi deadreptul prin codru ca să scap nu de pedeapsa oamenilor ci de însuși cugetul meu, dar abia făcusem câțiva pași că mirele ei cel nalt și uscăcios eși ca din pământ întovărășit de vătăjei, dorobanți, călărași și mă încunjură. — „Eată ucigașul!“ strigă el, arătându-mă cu degetul, un deget lung uscat, înspăimântător, par'că era degetul destinului; ear eu gârbovit de greutatea invinovățirii,

plecăi fruntea și mă lăsai prins. Greu sue cineva scările măririlor lumești, dar ușor le coboară. N'a trebuit decât o singură clipeală ca să fiu aruncat tocmai la fund in noroiul unde mucezesec făcătorii de rele.... Inchis, tuns la cap, imbrăcat in haine proaste, hrănit cu mănăcări de gloată, obosit de nopțile fără somn, mă intrebam une-ori de-i un vis ce fac sau o adevărată bătae de joc a soartei, și mintea mi se rătăcea, intr'atâta, încât mai, mai mă credeam însumi vinovat. Când veni ziua judecătii, fui introdus intr'o sală mare ticsită de privitori. Sute de ochi se ațintiră asupra mea, ochi fără milă, care căutau se găsească in brazdele feței mele urmele crimei, și in această mulțime adunată ca la serbătoare, recunoscai mulți bărbați, multe dame, multe domnișoare care cu câtva timp mai nainte mi-ar fi intins cu bucurie o mână prietenească. — Ce era schimbat in mine?... Nimic; numai sticla prin care mă privea lumea era schimbată... era sticla cea minciunoasă a năpăstii!

— Zece ani de inchisoare.... rostiră in glas mare judecătorii cu fețele posomorite,

imbrăcați în haine cernite ca la inmormântare. — Apoi damele și domnișoarele își luară lornetele de la ochi, își dreseră creștii de la rochii, și zimbînd cu gingășie în dreapta și 'n stînga, în semn de ziua bună, plecară mulțămite că au petrecut câteva oare cu interes; ear eu cu inima impietrită mă întorsei pe zece ani la locuința ce-mi pregătise dreptatea omenească.

Cât timp voiu fi stat acolo între părășii osindei nu știu, căci nu m'am ostenit să măsur timpul; dar știu că într'o zi spre amurgul veni temnicerul și-mi zise: „Măria Sa Domnul a binevoit să te erte pentru ziua de mîni a anului nou!“

— Anul nou!... Măria Sa a binevoit să mă erte!... Curios, această veste nu-mi făcî nici o bucurie. Văzînd însă că ușa temniței se deschide, eșii fără să știu încotro mă duc. — Eram pe stradă. — Casele cele nalte cu balcoane de fier, droștele care se 'ncrușișau în fuga cailor, îmi amintiră că așa case, așa droște am avut și eu odată. — Oare le mai am și acuma? îmi zisei; dar

in starea in care mă aflam imi era cu neputință să desleg această întrebare.

O lume nebună foaia in toate părțile ;
căci anul nou se primbla pe strade cu
sunete de clopoței, cu vueti de buhai, cu
pocnete din biciu, sërătorit, cântat de sute
de oameni care colindau cu plugul pe la
casele creștinești :

A ho ! A ho ! plugul cu 12 boi
Boi bourei
In coade cudălbei
In frunte țintați
In coarne infierați,
Mănați măi ! hăi ! hăi !

Ear când cădea bacșișul bun in palma
Colăerului, atunci adăugea :

Să vă dee Dumnezeu
Câte pae sus pe casă
Atăția galbeni pe masă,
Căți cărbuni in cel cuptior
Atăția mândri gonitori,
Câte fire in manta
Atătea vite a fata.
Mănați măi ! hăi ! hăi !

Mă amestecăi și eu intr'o ceată de flăcăi

și o pornii cu colinda pe la case. — Aveam oare altă-ceva de făcut? Dar lucru neașteptat, între colăeri întâlnii pe feciorul meu Ion cu o talancă în mână sunând și strigând căt îi lua gura : Mănați măi! hăi! hăi!...

Era gras și rumen la față ca un om netrecut prin mâna judecătorilor. — Mă uitai drept în ochii lui, însă el nu mă cunoscù, și cum ar fi putut să mă cunoască tuns și ras cum eram și îmbrăcat în haine de rënd.

— Se vede că-ți merge bine, îi zisei eu prefăcându-mi glasul.

— Ce fel?...

— Ai dat peste stăpân bun.

— Ba n'am de fel.

— Da ce s'a făcut stăpânul tău?

Ion se scărpină în cap, tuși, oftă după obiceiul lui când avea ceva vajnic de spus, apoi apropiindu-se de mine îmi zise :

— Vrei să știi numai decât?

— Aș dori, căci am auzit multe de toate.

— Ei bine, a murit!...

— Ce vorbă!...

— Da, cum îți spun; a plecat fără să mă asculte într'ô sară înspre Sfântul Andrei la

moșia lui Neagu unde-l ducea dorul duducai Elena, și la moara de vânt, știi la locul cel necurat, i s'a răsturnat sania, i-a fugit calul, ear pe dânsul l'au luat *Ielele* prin vîzduh așa de repede și așa de sus, că numai ce-a căzut mort in poarta curții lui Neagu.

— Dumnezeu să-l erte! îi respunsei eu cu o prefăcută părere de rău. — Dar dacă s'ar întempla să-l vezi ce-ai zice?

— Zic că mai degrabă îmi va crește barbă in palmă decât să se întemple una ca aceasta, afară numai dacă ucigă-l crucea îi va lua chipul. Ei! numai eu știu cât am plâns la inmormântarea lui, căci fusese bun stăpân sërmanul!

— Sërmanul!... repetăi și eu cam in bătae de joc. — Dar duduca Elena ce s'a făcut?

— Duduca Elena nu i-a dus dorul multă vreme, căci s'a măritat c'un tîner subțire și uscat de te prevezi printr'însul. Nu știu ce a gândit de s'a împerechet cu așa o coadă de biciu.

— Și?...

— Cum și?...

— Nu s'a mai întemplat nimic?

— Ce să se 'ntēple?

— Duda Elena nu a...

Atunci Ion prinse să sune din talancă ca un zălud strigând dinaintea unei ferestre :

Mănați măi! hăi! hăi!

Ear morarul meșter bun

Alerga ca un nebun

Și striga, mereu striga :

Na na na morișcă na!

Morișca hodorogea

Și prin apă tot fugea.

Mănați măi! hăi! hăi!

Eram intr'o curte boerească pe balconul de sub ferestrele salonului. Mă uitam și eu pe fereastră; era un bal mare din lumea cea mare. — Doamne ce podoabe!... Ce bogății... Numai cu cerceii unei duduici, câte veduve scăpătate ai fi putut adăpostî de frig și de foame! — Dar acolo strigătul sēracilor nu pătrunde; e numai locul fericiților. — Ce deosebire între ei și mine?... Eu gārbovit sub rușinea unei osinde, scos din lume ca un desmoștenit, așteptând, lipit de fereastră, pomana ce se aruncă cerșitorilor, ei veseli, bogați, nepăsători de greutatele vieții, im-

bătați de sunetul muzicii în saloanele luminate. — Și doar numai un părete ne despărțea. — Așa am fost și eu odată, și nu-i de mult deatuncea, dar ce-a fost și numai este, e ca dunga fulgerului care nu lasă urmă pe ceriu. — Și e tot lume cunoscută aice... Eată un tănăr care-și petrece viața la oglindă între pomezii, peptini și cimbistre; păpușă inzestrată cu darul vorbei. — Nici vra să știe de gerul de-afară. O! par'că și cu el aș vra să schimb acuma!

Eată un altul răpezit cu aprinderea frigurilor în vârtejul jocului. Pe fața lui se ved urmele patimilor ce l'au secătuit fără vreme. — Duce o viață plină de neastâmpăr, de joc de cărți, de amor și de dueluri. Sfirși-va bine, sfirși-va rău, nu-i pasă, căci la nevoie îi rămâne sinuciderea. — Apoi privirile mele se opriră asupra unei dântuitoare, a cărei trup se indoea molatic pe brațul ce-i cuprindea mijlocul. — Suflet plătând, visător și vecinic nedreptățit. — A fugit cu Petru ca să scape de părinți, a fugit cu Vasile ca să scape de Petru, și acum e gata să fugă cu Sandu ca să scape de Vasile. — Nimeni nu știe ca

densa să prețuească credința prietinelor de casă. Dar cea mai atrăgătoare figură e a doamnei care stă colo aburită de joc, rēcōrindu-se cu eventaliul: — figură de creolă, cu ochii invăpăiați și cu buzele insetate. Ce trup!... Ce frumusețe!... Cât despre trup, o voi artiștilor!... n'aveți ce bănuî; mai tot e pe față, numai piciorușele cele mici par' c'ar voi une ori să s'ascundă de ochii pof-ticioși, dar numai par, căci nerăbdătoare cum sunt, numai decât se ivesc de sub tainicul vël. — Nici una nu are în juru-i atăția sus-pinători ca densa. Iorgu, unul dintre cei mai statornici, are dreptul incuviințat și netă-găduit de a-i săruta mâna până la inchee-tura brațului, în timp ce drepturile lui Petru se întind mai departe... până la cot; ear Sandu, fericitul Sandu, se bucură de toată lungimea brațului până la umăr. O! ce n'ar da ceilalți doi să poată, întocmai ca răzeșii cei lacomi de proprietate, să strămute mai departe brazda stăpânirii lor! — Apoi colo pe cele scaune înșirate vēd un șir de băr-bați insurați, figuri naive, casnice paravane în dosul cărora tot satul știe ce se petrece,

afară de ei. Dar ce zic eu?... Fiecare rënd pe rënd, unul mai târziu, altul mai devreme, a aflat ce se petrece, și l'a durut poate la început, cum doare pe copil măseaua care crește, dar acum ca și măselele crescute gata nu-l mai supără.

Dar Dumnezeule!... Ce vęd!... Tënărul cel nalt, uscăcios, acărui deget se îndreptase odinioară spre mine infierându-mă ca ucigaș, eată-l, eată-l, la braț cu..... Dar nu se poate... e un vis, o nălucire..... „Ioane!“ strigăi eu simțind că mi se painjinesc ochii; cine's cei doi?..... Inșă Ion așteptând bacșișul, striga cât îi lua gura:

Ear lelea Morăriță
 Bună meșteriță,
 Cu cojițe, cu tărițe
 Prinse moara de cosițe,
 Ș'o apucă de călcăi
 Ș'o puse pe căpătăi.
 Mănați măi! hăi hăi!

In acelaș moment un lacheu galonat și mănușat eși afară și ne huidui. — Ion fugi blioștit ca cănele cărui in loc de-un os, i

se aruncă o piatră. — In zadar îl căutai printre colăerii ce se depărtau in grabă de la casa binecuvântată, in zadar prin numărul trecătorilor ce se 'n crucișau pe stradă. — Ion se făcuse nevăzut.

Atunci mi-am adus aminte că pe când eram și eu om ca toți oamenii, adică pe când aveam sub stăpânirea mea șargul cel credincios care-mi știa gândul, mergeam de la țară la târg și de la târg la țară, cât ai bate in palmă. — De ce nu m'aș duce acum pe jos la țară; depărtarea nu era de spăriet.

Ș'apoi mai era oare a mea moșia părintească, cu livada părintească, cu casa părintească, între pereții căreia am deschis ochii, sau nu?... Fără să stau mai mult la gând, mă indrumăi spre moșie cu bățul in mână și cu căciula indesată pe urechi.

Pe câmp cât cuprindeai cu ochii se vedea albind zapada ca un ștergar alb nemărginit, ear pe luciul ei se jucau razele lunei pline. — Altă-dată mi-ar fi plăcut această priveliște a nopții cu liniștea ei, cu tainele ei, însă acum nimic nu mai pătrundea in inima mea, nici bucurie, nici durere. Mer-

geam spre casa unde m'am născut, ca un om ce nu are nici un gând, nici un dor, nici o amintire; mergeam călăuzit de calea robilor și par'că tot una îmi era să ajung sau să nu ajung.

Eată că într'un târziu pe la *cântatul cucușilor* zării în depărtare o lumină în spre miază-noapte. Era frumoasă, dar neliniștitoare lumina ceea, căci venea în dreptul moșiei mele, și văzând cu ochii, se întindea pe ceriu ca o perdea infocată ce întuneca strălucirea lunei. Ear pe perdea păreau țesute mii de flori fantastice care neconținut se mișcau și se schimbau, prefăcându-se când în roți de curcubeii ce se 'nvărteau pe osii nevăzute, când în largi evantaliuri care se 'nchideau și ear se deschideau, când în coloane uriașe pe vârful cărora părea că se razimă bolta ceriului. Apoi din când în când se ridica în sus, ca dintr'o gură de vulcan, câte un roi puternic de scântei care desfăcându-se, cădeau apoi pe zapadă ca o ploaie mărunță de diamante. — Ce să fi fost oare?... Era numai zarea înșelătoare de la miază-noapte care une-ori s'arată și la noi, sau

vre-un foc aevea? — Îmi grăbii pașii și ajunsei la obârșia luminei ce imbrobodea ceriul.

Erau casele mele care ardeau, case mari cu două rânduri pline de tot avutul părintesc. Ce privești Dumnezeule!... Alții ar fi scos din piept țipete desperate, ar fi versat șiroae de lacrimi, și-ar fi smuls părul din cap, eu însă eram rece ca de gheață; par'că priveam casa altuia cum ardea. — După câte suferisem, ce putea să mai simtă biata inima mea! — Eșeau suluri de foc prin ferestre ca niște limbi de șerpi, pocneau geamurile, se risipea acoperământul, și fumul se ridica în vârtejuri turbate par'c'ar fi voit să cuprindă pământul. — Tot satul era adunat cu topoare, cu scări, cu cofe de apă căutând să stăpânească focul, dar munca lor era zadarnică. Mă amestecăi pintre oamenii care lucrau, oameni pe care-i știam de copii, născuți și crescuți în sat, și lucru ne mai pomenit, nici unul nu mă cunoștea. Par'că nici aș fi fost vre-odată stăpânul lor. — Și cum stam și priveam la lupta flăcărilor, răsleț, străin între ai mei, îmi venea

să rid, îmi venea să cânt, și pentru a-mi bate joc de soarta ce mă prigonea, luai cu însăși mâna mea un cărbune de la focul ce-mi topea avutul și-mi aprinsei luleaua. — Atunci auzii un nechez care-mi străbătù urechile. — Era glasul șargului care cerea ajutor. Alergăi la el, îl deslegăi de la iesle tocmai în momentul când era să se risipească grajdul asupra lui, iute îl inhămăi la săniuța cea sprintenă care sta afară ferită de foc, și fără ca nimene să-mi zică un cuvânt, deși toți mă priveau, mă suii în săniuță și plecăi... Incotro plecăi?... Pe drumul mare care duce la curtea Neagului, drum de atâtea ori bătut de picioarele șargului. Ce era să fac acolo?... Șargul singur știa, dar fugea de-i scăpărau potcoavele.

Focul din urmă, luna din ceriu, zapada de pe pământ îmi luminau calea ca ziua, ear dinaintea mea pe șesul alb și tăcut se vedeau aripele unei mori de vânt care se roteau în depărtare ca niște brațe de urieși, singura mișcare în somnul pământului. — Era moara necurată despre care îmi vorbise Ion. — Când ajunsei în dreptul ei, îmi

adusei aminte că mă sprăvălisem în sara spre Sfântul Andrei, dar nu bine-mi fulgerase această amintire prin cap, că săniuța se resturnă, calul se făcù nevăzut, ear eu rămăsei singur fără nici o apărare în mijlocul câmpului. — Nu pierdii cumpătul și intrăi în moară, singurul adăpost ce-mi rămăsese contra dihăniilor de noapte. Deși moara era pustie și colindată, după spusa lui Ion, de duhuri necurate, totuș nu-mi era frică să petrec noaptea într'ênsa, căci nu credeam în năluci, stafii și strigoi. — Obosit cum eram de drumul ce făcusem, mă tupilăi într'un colț și... de aice înainte numai știu bine... ori că somnul mă cuprinsese și visam — ori că vedeam aeeva, dar deodată mi se părù că moara umblă și că e plină de oameni. — Unii ciocăneau la măsele, alții turnau în coș, alții umpleau sacii, ear roțile se 'nvărteau cu o iuțeală de fumea făina și se cutremura păreții. Și ce ciudați mai erau oamenii aceia!... Unii aveau unghii la degete ca mățele, alții copleau ca de țap, alții nările și bărbia tăete în două ca la zëvezi, și toți aveau cozi și

ochii scurși de li se vedeau creerii prin orbitele deșarte.

Dar pe când era vuetul mai mare și măcinișul mai infierbântat, deodată ușa morii se deschise, și o femeie naltă, despletită, imbrăcată în haine albe se aretâ pe prag. La vederea ei moara stătù pe loc, nălucile dispărurë ca prin minune, ear ea inaintând spre mine îmi zise cu blândețã :

— Nu te teme, eu cunosc drumul la curtea lui Neagu și voiu să te scap de primejdii; vino cu mine, numai de nimic să nu te miri, de nimic să nu măntrebi și mâna pe mine să nu pui.

Supus ca omul ce nu are nici o voințã, plecã alături cu dënsa pe drumul ce duce la curtea lui Neagu. Glasul ei îmi părea cunoscut, dar nu-mi aduceam aminte a cui era. Mergea iute, foarte iute, grăbiți fiind amëndoi, și de ce mergeam de ce mă simțeam mai ușor. La cornul de luncă îmi eși earăș inainte lupul cel cu coada cât un măturoiu și astă-datã par'c'ar fi voit să se pue la ceartã cu mine; insã la un semn al ei, lupul scãpãrã și se făcù nevëzut. Mer-

geam, mergem pe șesul întins par'că mă impingea cineva din urmă, și tălpile mele abia atingeau pământul, — ear de la o vreme par'că nu mai mergeam, ci lunecam. Deodată mă trezii în fața unei ape mari, fără luntre, fără pod, fără mal de ceea parte. — Nehotărit mă oprii un moment în loc și mă uitai pentru întâia oară în fața ei; îmi părù așa de frumoasă călăuza mea că par'că m'aș fi dus cu dënșă până la capëtul lumii. La un semn al ei intrăi cu bărbăție în apă. Dar o minune!... trupul meu nu se cufundă, picioarele mele nu se udarë, ci întocmai ca paserea care rade apa cu aripile, așa de sigur și așa de iute lunecam și eu deasupra apei. Apoi încet, încet mă ridicăi în slavă și mă urcăi, tot mă urcăi până ce străbătui dincolo de nouri. Depărtările se nimiceau dinaintea mea. — Căpătasem darul de a sbura, și-mi venea să cred că de-când eram pe lume, nu mai mersesem altfel, într'atâta îmi părea ușor și firesc de a pluti în vëzduh. — Apoi îmi aruncăi privirea în jos asupra pământului care se învërtea sub picioarele mele ca un glob nemer-

nic pierdut în noeanul întunericului, și așa un despreț îmi veni în suflet despre cele ce se petrec acolo unde toți vor să fie stăpâni, uitând că *moartea* e singura stăpână, încât dacă nu mi-ar fi fost rușine de tovărășița mea de sbor, aș fi trântit un hohot de ris.

Ce-mi păsa acuma de judecătorii care mă osindise, de casele care-mi arsese, de nălucile din moară?... Îmi căzuse perdeaua de pe ochi și toate le vedeam și le înțelegeam.

Mă uitam acum la soare fără să clipească, și câți alți sori ca dănsul de-o mie de ori mai mari și mai frumoși vedeam rotindu-se în spațiu, sori albaștri, galbeni, verzi, ochi ai ceriului care decând lumea tot astfel s'au rotit și s'or rotî. Eată și colo luna nopților pămîntești, luna poezilor, luna lunaticilor, luna cânilor lătrători, slugă bicisnică a pămîntului. — Ce fir de năsip!...

Dintr'o singură privire străbăteam toată urzeala lumii; auzeam creșterea erbii, înțelegeam taina vieții, atingeam firele ce leagă stelele între ele, vedeam boldul care dă mișcarea, simțeam timpul stătător; ce zic?

Eu insumi făceam parte din acele fire, din acele stele, eram vîz, eram auz, eram mișcare, eram *toate*, căci *toate* odată le cuprindeam. Și frumoase erau aceste fapte și simple și ușoare că ori ce minte le-ar fi priceput. Dar mai presus de ori și ce, era călăuza mea de sbor, în acărei ochi senin ceriul întreg se reflecta. Uneori îmi părea că-i Elena fiica lui Neagu îmbrăcată în hainele ei de mireasă, așa cum o văzusem în noaptea spre Sfântul Andrei. Inșă nu!... era mai mult decăt Elena... era atăt de mult... că par'că *ea* era sufletul lumii, stăpăna vecinicii, par'că de la mișcarea buzelor ei atărna să stea soarele pe loc sau să se miște, de la clipitul genelor ei, să fie întuneric sau lumină. O priveam cu dragoste neșfirșită, căci se vede, și prin ceriuri câteodată dragostea se rătăcește... când deodată auzii un cîntec care răspundea de la stele, de la earbă, de la lumină, de la tot ce avea sau nu avea ființă și umplea neștermuritul firmament. — Ce cunoscut îmi era cîntecul cela!... Îmi venea să cred că-și avea isvorul în însuși sufletul meu și

că totdeauna îl auzisem așa lămurit, frumos și vecinic!... Dar ce zic eu... acel cântec nu pornea nici de la stele, nici de la earbă, nici de la lumină, ci călăuza mea îl cânta c'un glas dulce nemărginit, ear lumea fărmeacă numai cât îl îngăna... Atunci... răpit, pierdut, uităi sfatul ce-mi dăduse, o coprinsei in brațe, și cântecul ei se stinse intr'un sărutat!...

.....

Dar o Doamne!... Ce grozăvie!... Deodată frumoasa călăuză se topi in brațele mele ca o rază; lumea prinse să se clatine din temelie, sorii să easă din calea lor bătută, stelele să se ciocnească, ear eu trăsniț de căteși patru unghiuri ale ceriului, fui aruncat in prăpastia nemărginirii.

Atunci... in căderea mea nesfirșită, dar scurtă ca o clipă, intrevăzui ca prin vis Curtea lui Neagu, și când atinsei pământul intre stâlpii de la poartă, simții că mii de ghiulele se sparseră in creerii mei... se implinise cuvântul lui Ion... eram mort...

* * *

Șargul e gata, nu plecați? strigă Ion la urechea mea, clătinându-mă de mână.

Ars sării în picioare și mă frecăi la ochi... Eram eu... dar eu întreg și teafăr în odaia mea, lângă canapeaua pe care dormisem și cu luleaua în mână care ardea încă. Și în aceste câteva minute avusei timpul să fac un omor, să fiu osindit, ertat, să mă primblu prin stele și să mor.

— Zi să deshame șargul, răspunsei lui Ion, voi pleca mâni.

— Cuminte faceți, cuconășule, foarte cuminte, că mâni e Sfântul Andrei. — Îmi dați voe să ung incuitorile cu usturoiu?...

TABLA DE MATERII.

	<i>Pagina</i>
Două Nebunii	5
Duduca Balasa	41
Petru Rareș	66
Andrei Florea Curcanul	114
Ochii Mamei	155
Cănele Balan	181
In Vacanțe	219
Sfântul Andrei	253
